Unosien Sadoista.

Erä-pyhä.

Tämä nimitys johdattaa mieleen sywät muinaisuudet, ne hämäräiset ajat, joina kristin-oppi taisteli pakanallisuuden kanssa ja walkeus pimeyden kanssa saloillamme.

Esi-isämme wäärät jumalat syöstiin wiraltansa, ja mailman siwistyttäwä uskonto sai alaa ruweta heissäkin työtänsä tekemään.

Mutta Suomi kadotti waltikkansa ja joutui toisen käskettäwäksi; hän kadotti kaikki, mitä hänessä olisi ollut woimallista saattamaan asukkaansa kansain lukuun.

Waan ei niin kuitenkaan; Suomi wielä elää, ja sen kansa. Se on taistellut puolestansa ja sillä on wielä taistelemista; mutta sen woimat owat terweet.

Jos tahdot muistaa Erä-pyhää sinäkin ja kuwata mielees niitä tapauksia jotka wähitellen muuttiwat Suomen kansan wapaista pakanoista kristityiksi alamaisiksi, niin käy kanssani.

Melkein keskellä Hämeen-maata on järwi — semmoisia löytyy Suomessa tosin monta — waan kaikilla niillä on jotain omituista, ja niin on tälläkin. Se on pitkähkö ja mutkainen; sen rannat lainehtiwat usiamman pitäjän reunoilla.

Yhdeltä kohden se on lähellä Sahalahden kirkkoa ja toiselta se wiruttelee Kangasalan siwu-kyliä. Orihweden alla se lewiää suureksi seläksi ja kätkeyy sitte maantiellä kulkijan silmistä, kunnes se taas Längel-

mäellä ilmaantuu nieminensä ja luotoinensa kauniimpana kuin milloinkaan.

Se on Längelmäwesi.

Niinä aikoina, jolloin tässä kerrottawat kohtaukset tapahtuiwat, oli sen rannat wiljelemättömät; ne niemet ja luodot jotka nyt kantawat lehtipuita, oliwat silloin korpi-metsinä, ja ne ranta-maat, joilla nyt pellot wiheriöitsewät, oliwat kirweeltä koskematta. Ainoastaan muutamassa paikkaa oli metsä kaadettu kaskeksi, ja saipa lahdessa jossakussa nähdä kalastajankin, joka todisti että asumisen alkua löytyi ja ettei nämäkään seudut olleet enää ihan petoin ja poroin potkittawina. Joka tyystin etsiskeli ja polut tiesi, sai nähdä asun-huoneenkin ja karjaa metsän aukeessa, ehkä toki waan nimeksi.

Joka nyt weneellä matkustaa sitä selkää, joka on Kangasalan ja Orihweden wälillä etelästä pohjaseen päin, saa wasemmalla kädellään ihannella kauniita maita laaksoineen ja mäkineen, lahtineen ja niemineen, kylineen ja peltoineen, wiitoineen ja niittuineen.

Waan oikialla kädellään ei hän paljon muuta näe kuin synkkää metsää.

Lähes puolen penikulmaa Orihweden pappilasta päin kaakkoa pistäyy niemi selälle; se on korpi-metsän omana wielä nytkin, oli kumminkin kymmenkunta wuotta sitten.

Se on Erä-pyhä.

Wähän matkaa nenästä metsässä on kiwi-raunio, joka näyttä olewan käsin tehty, eikä luonnon luoma. Sen seudun asukkaat tietäwät siinä olleen uhri-paikan ja sen kammo on pidättänyt ihmisiä koommalta aseu-

tumasta koko sille puolelle, josta suuri osa wielä on takamaana.

Se oli 13:sta wuosi-sadan alku-puolella, heinäkuussa, yöllä. Ilma oli lämmin ja tywen, niinkuin on tawallista sillä wuoden ajalla. Yö oli jo niin pimeä että kuu, joka hiljakseen metsästä nousi, sai walonsa kuwastamaan sileällä järwen selällä. Sywä äänettömyys wallitsi koko luonnossa; kewä-linnut oliwat jo aikaa lakanneet laulamasta; ainoastaan rastas koetteli wielä ääntänsä ranta lepistössä ja piti sitä omanlaatuista puhetta, joka ihmiselle kuuluu niin wiehättäwältä.

Niemen nenälle ilmestyi — nimittäin sille, jonka Erä-pyhäksi nimitimme — mies. Hänen muotonsa ei näkynyt, sillä hän seisoi puiden warjossa, ja hän näytti olewankin warowa ettei kukaan häntä siinä hawaitsisi. Hän oli ainakin tullut siihen maitse, sillä wenettä ei missään näkynyt. Hän katsahti ensin tarkasti wedenpintaa joka taholle ja samassa hän kuulteli.

Waan wesi oli tyhjää niin pitkälle kun silmä kuuwalossa kannatti ja kaikki oli ääneti; rastaskin oli waiennut.

Miestä säikähdytti tämmöinen yksinäisyys ja äänettömyys, waan pian hän rohjentui.

"Tämähän on se paikka," lausui hän, "johon Hämäläiset owat päättäneet kokountua keskustelemaan. Niitä on jollain uskotteleminen, niitä möllipäitä. Saa nähdä enkö minä heihin jollain keinoin woi puhaltaa miehuutta."

Rastas alkoi taas laulunsa.

"S:t Henrikki — ha, ha, eikö se kirottu nimi lähde mielestäni, aina se tulee suuhuni. Minusta

itsestäni olisi woinut tulla yhtä pyhä marttyri, jos ma olisin tahtonut pyhässä innossani antaa joukun Hämäläisen kolahuttaa päähäni — S:t Peregrinus! ha, ha, kuinka somasti se nimi olisi kuuluunut munkkein messutessa:

"Sancte Peregrine,
Ora pro nobis!"*)

"Waan minusta ei tule munkkein marttyri, waikka he owat minun pääni tehneet paljaaksi."

Tässä hän astui rannemmalle, täyteen kuuwaloon, ja munkki hän olikin puwusta katsoen. Hän otti lakin päästänsä, se oli keskeltä paljas, niinkuin munkkein säännöt määräwät heidän päänsä täytywän olla. Nyt hän weti leweästä kauhtanansa hiasta pata-lakin ja painoi sen päähänsä, sitte hän riisti yltänsä kauhtanan — hänellä oli talonpoikainen puku alla — ja kietoi sen lakkineen suuren kiwen ympäri, jonka hän nakkasi järween.

"Nyt minä tahdon tehdä Hämäläisille uusia jumalia taikka olla itse heidän jumalanansa. Ne owat niin kehnoja ja rauhallisia heidän epä-jumalansa, heidän Ahtinsa ja Tapionsa ja muut, ei niille edes kelpaa ihmis-uhrit."

"Ihmis-uhrit! ihmis-uhrit!" lauloi rastas.

"Heidän täytyy uhrata ihmisiä, muuten ei heissä saa heräämään mitään sodan intoakaan. — Minä

*) Pyhä Peregrinus,
Rukoile edestämme!

asetan heidän Ruotsalaisia wastaan ja saapa sitte nähdä kuinka kauwas munkkein walta lewiää."

"Walta lewiää! walta lewiää!" huusi taas rastas.

"Minä olen itse munkalainen," jatkoi hän wähänpäästä, "minä olen tehty munkiksi, waan ei minulle kelpaa se olo. — Jospa se Aino ei olis minua ylenkatsonut; waan nyt minä hänen itseeni suostutan wäkisen, muuten katsokoon eteensä. Ensin minun on kuitenkin Hämäläiset suostuttaminen."

Hän alkoi koota kiwiä ja asetella niitä rauniokſi metsään.

"Heitä on ainakin keweä uskotella" pakisi hän, kantaen kiwiä, "että joku heidän jumalistansa waatii uhria, ja on itse tähän sitä warten latomut uhri-paikan."

"Uhri-paikan, uhri-paikan," matkasi rastas.

Ja nyt jätämme hänen tähän yön päälle latomaan kiwiä uhri-paikaksi.

Oli sunnuntai aamu ja yhtä ihana kuin se kesäaikana on usein nytkin, waan se oli kuitenkin erilainen. Kirkonkellot eiwät silloin herättäneet ihmisissä hartauden tunteita, eikä koonneet kansaa Jumalan-palwelukseen. Ei silloin nähty sitä ääretöinta wäen liikuntoa maanteillä — niitäpä ei wielä löytynytkään — sitä tasaista kirkko-weneitten soutoa järwillä, joka nyt tekee pyhä aamun niin pyhäksi ja niin eläwäksi, elähyttäwäksi. Tosin oli risti jo istutettu yhdessä wähässä osassa maatamme, ja löytyi joku kirkkokin, mutta suurin osa eli wielä täydessä tietämättömyydessä siitä mitä kristin-oppi oli.

Historia kertoo tämän opin tuodun meille Ruotsista sodalla, ja että meidän ensimäiset kristityt oli-

wat semmoisia, jotka miekalla oliwat woitetut ja miekan terällä pakotetut kasteesen.

Nyt oli tosin aljettu saarnalla ja opetuksella kehoittaa kansaa hylljäämään entiset jumalansa, ja opettajat puhuiwat jo kansan omaa kieltä, sillä usiammat heistä oliwatkin kaswatetut itse Suomalaisista, ja he tekiwät työtänsä innolla ja hartaudella; mutta kun se uusi oppi uhkasi kansan kalliimpaa omaisuutta, hänen wapauttansa, ja koetti taiwuttaa häntä toisen kansan wallan alle, niin se herätti wihaa ja wainoa wastaansa.

Kristin-opin saarnajat saiwat siis usein palkita hartautensa omalla hengellänsä, waan ei se hartaus siitäkään wähentynyt. He tunkiiwat aina sywempään sisämaihin.

Se hurskas Olawus oli matkustellut Hämeen rajoilla; hän oli opettanut Suomalaisia heidän kodissansa, ja nyt hän oli heitä kutsunut kokoon, kuulemaan hänen sanaansa pyhä aamuna. Hän oli katsonut saarna-pihakseen — saarna-huonetta hänellä ei ollut — semmoisen paikan, johon kansan sopi tulla weneillä monesta kohden. Ja sopiwampaa hän tuskin olisi woinut löytää kuin se kannas on, jolle Kangasalan kirkko sittemmin on rakettu, se sama kirkko, jonka yhdestä seinä-kiwestä weren-näköistä märkyyttä hikoapi.

Satoja wuosia jälkeen tässä kerrottuin tapausten, kun mainittua kirkkoa rakennettiin, oli siitä käytetty ohitse hengeltä tuomittu wanki. Hän pyysi saada lewähtää kiwellä, joka oli seinälle pantawa. Tällä nyt istuessaan hän lausui: "Niin totta kuin minä olen wiatoin, pitää tämän kiwen werta wuotaman." Kiwi asetettiin seinään, — ja se hikosi werta. Tämä satu

elää wielä kansan suussa, ja kiwestä ei saada punasia pilkkuja lähtemään, waikka sitä on usein walkeaksi maalattu; eikä sitä myöskään sowi riistää seinästä oppineiden tutkittaa, niinkauwan kuin kirkko seisoo.

Tänä sunnuntai-aamuna, josta nyt puhe on, kokountui tähän kansaa usialta taholta. Wesijärwellä oli weneitä tulemassa, niin Willikalla ja Roineellakin, aiwan niinkuin nykyisinä aikoina näkee pyhä-aamuina se, joka silloin sattuu olemaan seisomassa Kangasalan harjulla.

He pysähtyiwät kaikki wähitellen kannakselle, jossa saarnamies kokosi kuulijain joukon ympärillensä. Hän seisoi kiwellä, tämä köyhä apostoli, ja puhui siitä waltakunnasta, joka ei ole tästä mailmasta.

Hänen saarna-huoneensa oli luonnon soma awaruus, ja sen kaari-kattona oli puhdas, sininen taiwas.

Hänen saarnas-tuolinansa oli kiwi; mutta Luoja itse oli sen siihen asettanut.

Urkuja ei ollut, mutta tuuli idästä soitti puiden latwoissa. Ja saarnaja julisti sitä ihmeellistä ristin, rakkauden ja rauhan oppia Suomen omalla kielellä; se kuului tosin oudolta, mutta wiehättäwältä, ja kansa kuulteli ihmetellen hänen sywää ääntänsä.

Siinä oli suuri joukko koossa, miehiä, waimoja ja lapsia, niiden seutuin asukkaita; ne oliwat tähän tulleet paki-parastaan opin tähden; mutta oli yksi joukko pelkkää mies-wäkeäkin, he eiwät olleet näiltä tienoilta, waan sisemmältä Hämeestä; hekin kuulteliwat, waan heidän ajatuksiaan ei woinut ulko-näöltä tutkia. Olipa wielä kaksi aiwan outoa miestäkin, Ruotsin sotilain puwussa; he oliwat warustetut kypäriin ja

miekkoihin, ja kannukset heidän kantapäissään näyttiwät heidän olewan ratsumiehiä.

Mitä heidän oli tähän tuonut, saamme kukaties wastedes kuulla, mutta hekin kuulteliwat wakaisesti saarnajaa, kun se puhui Kaikkiwaltiaasta ja luomisesta, synnistä ja pelastuksesta. Waan pian hän alkoi kiettauntua siihen ihanaan, ehkä liikanaiseen oppiin, johon paawin aikainen kristikunta eksyi, suostuttaaksensa niitä uusia kansoja, jotka hänehen kääntyiwät.

Hän puhui neitsy Mariasta, jota pidettiin kaikkein arwollisempana ihmisten esi-rukoilijana taiwaassa, ja woittaaksensa heidän luonnolliset mielensä, koetti hän selittää sen taiwaallista kauneutta, senkin tähden, että he saisiwat asettaa semmoisen kuwan omain pakanallisten mieli-kuwainsa rinnalle, ja nähdä mikä ero oli.

"Hän katselee teitä kaikkia," sanoi hän, "juuri tälläkin hetkellä. Hän suree teidän sydämenne synkeyttä ja iloitsee jos sanoma hänestä pääsee teitä walistamaan; hänen silmänsä owat kirkkaat, niinkuin tähtein kirkkaus; hänen waatteensa owat lumi-walkeat; hänen äänensä on suloinen kuin kesä-iltainen tuuli; hänen kätensä owat hienommat kuin kukkaisen lehdet."

Ylhäällä mäellä, sillä jota sääty-wäki tähän aikaan kutsuu "Hertan kedoksi," näkyi waimo, walkeissa waatteissa; sen wyöteyksellä oli punainen wyö, ja sen waalealta loistawat hiukset oliwat kootut pään-ympäri käywällä kullan hohtawalla nauhalla.

Miehet, jotka nyt oliwat selin sitä kohden, eiwät tätä ilmestystä hawainneet, eikä pappikaan. Mutta waimot näkiwät sen ja peljästyiwät.

"Neitsy Maria!" huusi muutama.

"Luonnotar!" huusiwat toiset.

"Jättäkää rumat Luonnottarenne," jatkoi saarnamies, "ja kääntykää taiwaallisen neitsyen puoleen; Luonnottareita ei löydy muuta kuin teidän wäärässä uskossanne, mutta pyhä neitsy katselee teitä ylhäältä."

"Hän häpäisee meidän jumaliamme," kiljasi muutama Hämäläinen, "lyökämme se petturi Tuonelan uhriksi!"

"Lyökämme, lyökämme!" karjasi koko Hämäläisten joukko, ja nyt he paljastiwat aseensa, jotka heillä oli kätkettyinä, ja hyökkäsiwät saarna-miestä kohden. Waan nuorempi niistä kahdesta sotilaista weti kalpansa ja hunsi kirkkaalla äänellä niille, jotka näkyiwät olewan tältä paikkakunnalta ja jotka oliwat tulleet pappia kuulemaan ilman wiha-mielistä aikomusta:

"Te miehet, jos teillä on wähäkin urhollisuutta, niin puolustakaa tätä wiatointa!"

Se oli selwää suomenkieltä, yhtä selwää kuin he itsekin puhuiwat, ja sepä waikutti muukalaisen suusta, mitä ei se olis waikuttanut oman miehen.

He aseutuiwat puolustamaan saarna-miestä, ja kowa ottelo nousi.

"Lyökää pois se "ristin ryttäri!" huusiwat takimmaiset wiholliset, ja etummaiset karkasiwat sotilaan päälle, mutta hän piteli kalpaansa miehewästi, ja yksi ja toinen ja kolmas hänen wihamiehistänsä kaatui.

Hänen towerinsa oli uskollisesti hänen apunansa, ja äriksi wäliste hampaissansa: "**Må fan ta' er era troll!**" ja hänenkin lyömällänsä kaatui yksi ja toinen.

Tappelu lewisi nyt yleiseksi, eikä woi sanoa, kenen puolelle woitto oli lankeewa; saarnamiehen puolustajat seisoiwat hänen ympärillänsä, mutta wihdoin osasi eräs Hämäläinen häntä päähän, jotta hän kaatui.

Waan samassa he pakeniwat kaikki, sekä wihamiehet että puolustajat, ikäänkuin joku näkymätöin olento heidän olis karkoittanut.

Naiset oliwat jo silloin paenneet kun tämä ottelo alkoi; he oliwat huutaneet: "Neitsy Maria!" ja toiset "Luonnotar!"

Nyt kuului miehiltäkin wähä samanlaisia nimiä, heidän paetessaan.

Sotilasta kummastutti tämä; hän ei wielä ennättänyt kääntyä päin kaatunutta saarnamiestä, kun hän näki towerinsa tekewän sywän kumarruksen, semmoisen, joka tawallisesti tehtiin ritarien howeissa, kun jotain ylhäistä henkilöä, waimoista eli miehistä terwehdettiin.

Hän kääntyi nyt sitä kohden ja se ihme, joka hänen tässä hetkessä saawutti, esti hänen sekä kumartamasta että terwehtämästä.

Selittämisen tähden meidän on palaaminen muutaman hetken takaperin.

Se sama pyhä-aamu, josta äskein kerroimme, oli jo koittanut, mutta aurinko ei wielä ollut ylhäällä.

Tuulen lapset nukkuiwat wetten päällä, harjun kukkuloilla ja puitten latwoissa.

He odottiwat lupaa Ruskottarelta, ennenkuin he uskalsiwat ylentää päätänsä; he näkiwät unissansa, miten he taas päiwän noustessa oliwat lentelewinään kilpaa auringon säteitten kanssa, pitkin wesiä ja ketoja, pitkin puita ja kukkasia.

Wesijärwellä näkyi pieni wene. Se kulki hiljaisella soudulla harjua kohden. Se laski rantaan ja sen airoilta nousi neito, joka yksinään olikin wenewäkenä.

Joka hänen siinä näki, amuruskon kumottaessa, puetettuna kun hän oli walkeaan hameesen ja punaiseen wyöhön wyötettynä, olisi ainakin luullut hänen Ilman kauniiksi tyttäreksi, joka pilwistä oli astunut hetkeksi maata ihastuttamaan ja sitte taas katoamaan.

Hän käwi kannasta ylöspäin; hän kumartihe maahan poimimaan — ei kukkaista, sillä kukat ei wielä olleet awanneena lehtiänsä laskeakseen päiwän säteitä poweensa — waan marjoja. Hän löysi punottawan mansikan, jota hän tarkasteli ihannellen, ja saattoi lähemmäksi omia hymy-huulianſa, jotka oliwat yhtä kauniit. Ainakin oli tämä ihana olento joku waimosta syntynyt, eikä ilman tytär. Hänen silmissänsä oli täydellinen kuwa kaikista niistä mielen liikunnoista, jotka saattawat meidän elomme niin onnelliseksi ja niin — onnettomaksi.

Niiden kirkkailla terillä istui se wiekas lempi.

Neito astui ylös "Hertan kedolle;" sieltä hänellä oli lawea näky-ala itään, länteen ja etelään. Yksi järwi näkyi toisensa perään, sinne asti, missä taiwaan kannen reuna esti edemmäs näkemästä.

Lähellä neitoa puhutteli kyhkynen puolisoansa lepän oksalla ja puoliso wastasi wähällä kuherroksella pesästänsä, jossa hän suojeli poikiansa.

Nyt alkoi lakeus enemmän hohtaa idässä, Wesijärwen takana; näky-ala leweni, wetten kannet walkeniwat, tuulen lapset heräsiwät ja alkoiwat kuiskutella kuusien oksilla; ne hyppeliwät alles ja leikitteliwät neiton hiuksissa.

Walkeus leweni yli taiwaan, järwellä hiiskui pieniä laineita, nekin oliwat punertawia, ja nyt nousi

täydessä jaloudessaan aurinko saarten takaa, ja — ken woipi hänen muotoansa kuwata?

Neiton kaswot käwiwät werewämmiksi, hänen silmänsä sätenöitsiwät, ja hän hengitti täydellä wedolla sitä ilmaa, josta aurinko oli poistanut yön sumut.

Hän oli luonnon-lapsi, eikä tuntenut Luojaa kristin opin kautta, mutta kun hän tässä katseli kaikkea, mitä luonto hänella näytti, niin hän kyllä tunsi Luojan mielessänsä.

Waan hänessä oli syttynyt halu sitä oikein tuntemaan; hän oli kohdannut saarna-miehen sen oppimatkoilla; se oli häntä jo wähä neuwonutkin, ja nyt oli hän päättänyt tulla tänne, hänkin, sen oppia kuulemaan. Hän istui siis "Hertan kedon" reunalle saarnamiestä odottamaan.

Mutta kun se tuli, niin hän peljästyi ja ujosteli sitä suurta kansan paljoutta, joka saarna-miestä kokountui kuulemaan, eikä mennytkään ales wäki-joukkoon, waan seisahti mäelle. Tässä hänen hawaitsiwat ne waimot ja lapset, ja kun pappi puhui heille neitsy Mariasta, niin he luuliwat sen näkewänsä, nähdessänsä hänen.

Siitä se huuto: "neitsy Maria!"

Toiset, jotka wielä pitiwät omista jumalistansa, huusiwat:

"Luonnotar!"

Hän näki taistelon nousewan ja arwasi pian sen syyn; hän näki miten nuori sotilas warustihe towerinensa puolustamaan saarna-miestä; hän katseli heidän kowaa otteloansa ja kun hän näki papin kaatuwan, niin ei hän — tiennyt, mitä tehdä.

Hänen waimollinen lempeytensä surkutteli pappia;

hänen mielensä liikunnot pakottiwat hänen käymään ales, waikk'ei hän tiennyt, mitä hänen siellä oli tekemistä. Kuitenkin käwi hän, ja ilmestyi kenenkään huomaamatta keskelle tappo-ketoa, jalossa kannendessan.

"Neitsy Maria!" — "Luonnotar!" ähisiwät miehet paetessaan.

Se yksi sotilas teki sywän kumarruksensa, niinkuin jo kerroimme, ja se toinen, joka tulee olemaan tämän wähäisen jutun pää-uroona, jäi ihmetellen seisomaan kalpansa nojalle.

Neito ei heitä seisahtanut katselemaan, waan kumartihe kaatunutta saarna-miestä kohden, tarkastellen, wieläkö hänessä oli henki.

Hawaiten siinä ei olewan näkywäistä haawaa, waikka se oli tainioksi lyöty, nousi hän ja kääntyi sotilain puoleen. Hänen silmänsä wälkkyiwät ja hänen poskensa punottiwat.

"Tässä on wielä henki," lausui hän, katsahtaen nuorta sotilasta, "kunpa se saataisiin rannalle, niin ehkä se wirkoisi."

"Siitäpä wähän estettä," wastasi sotilas, "minä sen kannankin sinne."

Ja hän walmistihe ottamaan hengetöintä miestä kantaaksensa; mutta hänen towerinsa, joka nyt ymmärsi mistä puhe oli, työnsi hänen pois, ja puhuen muutamia outoja sanoja, sieppasi hän saarna-miehen käsillensä ja kantoi hänen keweästi rannalle.

Tyttö ja sotilas seurasiwat häntä, keskenänsä mitään puhumatta, mutta heidän silmänsä kohtasiwat toiset toisensa kerran.

Waan semmoinen silmäin kohtaus on monesti

sytyttänyt palon sydämiin, enkä mene takaukseen, jos ei silloinkaan sytyttänyt.

Tultuansa rannalle he rupesiwat miehissä wirwottelemaan pappia wedellä, joka myös onnistui. Neito oli siinä työssä taitawa.

Saarna-mies toipui ja katseli ympärillensä hämmästyneillä silmillä; hän tunsi tytön, ja kurotti hänelle kättänsä.

"Sinäkö olit minun pelastawa enkelini, Aino?" sanoi hän.

"Nämät sotamiehet taisteliwat sinun puolestas, hywä isä," wastasi Aino ja hänen silmänsä löysiwät taas huomaamatta sotijan silmät, waan samassa hän ne käänsi pappiin päin.

"Gloria tibi, Sancta Mater!" huokasi pappi.

"Minne ai'ot mennä hywä isä?" kysyi neito, "sinun olos näillä seuduilla on nyt waarallinen, mutta jos tahdot seurata minua, niin minä wien sinun isäni taloon."

Kun saarna-mies tähän sanoi myöntywänsä, katosi tyttö hetkeksi paju-pensasten ta'a, waan ilmestyi taas, soutain wähäistä wenettänsä, johon saarna-mieskin astui.

Sotilas oli täll'aikaa ollut ääneti, mutta hänen towerinsa oli sen siaan pakisnut aika lailla tytölle oudolla kielellänsä; hän oli kumarrellut ja siirrellyt kantapäitänsä. Waan neito ei hänestä ollut minään.

Wene joutui kauwemmaksi joutumistaan, ja kun ei sitä enää paljo näkynyt, kääntyiwät nämä molemmat muukalaiset pois rannalta.

Me tapaamme heidän edespäin.

Olemme tässä kahdella päällä, kumpaako seu-

raamme, wenettäkö wai sotilaita; mutta kun wene jo on ennättänyt näkywistä, niin jätämme sen ja pysymme sotilain parissa.

"On tämä kummallinen maa, Mauno, tämä sinun rakastettu kotomaas," lausui se neitoa kumartelewa sotilas, "en täällä luullut tapaawani muuta kuin erämaita ja korpia ja ne täynnä petoja ja noitia; tässä mä kuitenkin seison, niinkuin Wetterin rannalla ja mieleni on täynnä ihmettä, niinkuin olisin nähnyt jonkun kuninkaan tyttären Visingsöstä, waikk'ei nykyisellä kuninkaalla ole tytärtä eikä poikaa. — Mutta mikä sinun on Mauno? Sinulta näkyy puuttuwan kuulo ja näkö."

Mauno ei wastannut.

"Wieläkö on silmissäs se walko-hame tyttö ja korwissas sen suloiset sanat?" kysyi toweri ja löi häntä kädellänsä olkapäälle.

"Mitä?"

"Hämäläiset owat täällä kostamassa miestappoansa."

Maunon käsi tarttui kalpaan.

"Minä sanoin waan," lisäsi toweri, jonka nimi oli Sigward, "että jos me tähän jäämme nukkumaan, niin Hämäläiset kyllä ehtiwät tulla, kun he hawaitsewat erehdyksensä ja toipuwat peljästyksestänsä.

"Käydäämpä nyt sitte hewoisiimme," wastasi Mauno hiljaisesti, ja lisäsi itseksensä: "saarna-mies näkyi tuntewan hänen ... Aino ..."

Wihdoin hän pudisti ne sywä-mieliset ajatukset päästänsä, ja oli taas sama miehewä sotilas kuin ennenkin. Molemmat he nyt käwiwät wähän matkaa metsän syrjää sinne, jossa hewosensa oliwat lieassa. He päästiwät ne ja astuiwat ratsuille.

Mutta meidän on wähä selittäminen näiden sotilain kulkua niillä seuduin. Lounainen osa Suomen maata eli Turun maa oli jo noin 90 wuotta ollut Ruotsin wallan alla, taikka oikeimmin sanoen pispain alla, jotka suurella innolla oliwat koettaneet kristin uskoa lewittää maassa. Waan sitä myöden kuin pispat sitä lewittiwät, häwitettiin se melkein taas, kääntymättömäin Suomalaisten ja heidän heimolaistensa sekä Nowgorodilaisten alinomaisilla karkauksilla. Tuomas, joka 13:sta wuosisadan alku-puolella oli ollut Suomen pispana, oli nerokkailla keinoilla onnistunut ylöspitämään ja lewittämään tämän maan kristi-kuntaa, ilman erinäistä apua Ruotsista, ja sanotaan hänen aikomuksensa olleen, tehdä Suomesta erityisen pappiswaltakunnan, joka suorastansa kuuluisi paawin alle, eikä mihinkään muuhun waltakuntaan. Tätä keheitti hänen yrittämään ne waltiolliset riidat, jotka hänen aikanansa raiwosiwat Ruotsissa, jottei sen maan hallitsijat saaneet lomaa pitää silmällä Suomen maata. Tuomas olisi kukatiesi onnistunut tässä yrityksessään, ellei ne äsken mainitut karkaukset sitä olisi estäneet. Tuomaan täytyi jättää sekä aikomuksensa että wirkansa; ja silloin muuttui myös aika rauhallisemmaksi Ruotsissa. Niin tapahtui että sieltä päätettiin tehdä suuri walloitus-retki keski-Suomehen eli Hämeen maahan, joka retki myös saatiin toimeen mainion Birger Jarlen johdolla. Hän oli päättänyt suorastaan langeta Hämäläisten päälle, ja oli purjehtinut laiwastolla ja sotajoukolla Suomen eteläiselle rannalle, josta hän heitä wastaan teki walloitus-retkensä. Mutta Turun puolesta oli myös lähtenyt joukko sotawäkeä, jonka oli länsi-puolelta tunkea Hämehen, ja yhtyä hänen

kanssansa. Nämät kaksi ratsu-miestä kuuluiwat siihen joukkoon. He oliwat erinneet pää-joukosta niillä seuduin, jossa Tampere nyt on, ja lähteneet tiedustelemaan ja tarkastelemaan teitä.

Molemmat he nyt ratsastiwat Kangasalan harjua, kunnes he tuliwat sen päähän, ja siinä oli koski. Sitä ei löydy enää paitsi kansan muistossa; se järwi joka siitä putosi Roinehen, murti itsellensä toisen tien Pälkäneen weteen, josta runo-muisto sanoo:

Ilkiä Iharin koski
Saatti Sarsan waiwaseksi.

Ihari oli näet sen uuden kosken nimi, johon rakennettiin myllyjä, waan sen kuiwonneen Sarsan myllyt häwisiwät. Kuitenkin owat nykyiset Iharin myllytkin jääneet kuiwille, sittekuin kruunu tämän wuosisadan alku-puolella kaiwatti uuden tien samalle wedelle taaskin Roinehen. Se kaiwanto käypi, niinkuin jokainen tietää sen kannaksen läpi, jossa niiden kahden suuren järwen wäliä ei ole kuin kiwi-heitto. Miten Sarsan koskella jo silloin oli myllyjä, ei historia eikä kansan muistit kerro, mutta sen yli käwi kuitenkin silta-rämä, jota jalka-wäki pääsi kulkemaan, ja josta myös karjaa sekä hewosia sopi ylitse wiedä.

Matkustajat tuliwat nyt siltaan.

"Minä mahdan olla luotu saukksi, jos minä tämän yli menen hewosellani," lausui Sigward, "me olemme jo kyllä mielestäni oppineet tätä seutua, me olemme sotineet pakanoiden kanssa, josta pyhä isä Roomassa, taikka oma pispammekin meille saisi antaa ikuisen synnin päästön; me olemme pelastaneet innok-

kaan opettajan kuolemasta, joka on wielä sitäin parempi, ja me olemme — joka on kaikkein parempi — nähneet ja puhutelleet tämän kirotun maan noita-kuninkaan omaa tytärtä, ellei se ollut metsän neiti, taikka . . ."

"Aino!"

"Niin, Aino, mutta mikä Aino?"

"Se on tawallinen nais-nimi täällä."

"Ja luulet sen Ainon kai olewan jonkun talonpojan töllön?"

"Olihän mikä oli, mutta sen waan tiedän, ettei tässä maassa löydy kuningasta eikä ruhtinasta."

"Noh, olkoon mikä hywänsä," sanoi Sigwardikin, "mutta ihana se oli, ja jos ei minulla koto-maassani olisi se, joka minua wesi-silmissä odottaa, niin minä paikalla jättäisin kaikki muut tiedustelemiset ja rupeisin häntä tiedustelemaan."

"Se olkoon oma asias, mutta kun et sano hänestä huoliwas' . . ."

"Mitä? Enkö sano huoliwani?"

"Kun sanot jonkun odottawan sinua wesi-silmissä," jatkoi Mauno, "niin tässä nyt on päättäminen, jos palajamme tai käymme edemmäksi. Minun luulteni emme wielä ole hullua wiisaammat tiestä."

"Waan minä en mene tuota siltaa koettamaan hewosellani."

"Kyllä minä menen."

Ja Mauno kannusti hewostansa lähtemään sillalle.

"Wai minä sinun laskisin edelleni!" ärjäsi Sigwardi kiiwaasti ja ohjasi hewosensa Maunon eteen; "minä olen wanhin meistä kahdesta ja siinä, missä

emme mahdu käymään rinnatusten, on minulla oikeus käydä edellä."

"Noh, älkämme tuosta riidelkö," wastasi Mauno, "tiedän kyllä ettet sinä ole pelkuri, waan minun hewoseni on ehko Suomalainen, niinkuin minä itsekin, ja me tiedämme molemmat, miten tuonmoista paikkaa on kuljettawa; anna siis meidän ensiksi koettaa!"

"En mar'; jos Ingrini kotona sen saisi kuulla niin..."

Loput sanoja hän yrisi mennessään, jottei niitä kuultu. Hän ajoi nyt käyden ja warowasti sitä kehnoa ja lahonnutta siltaa myöden kuohuwan kosken ylitse, ja ennätti sen toiselle puolen. Mauno alkoi ohjata wirkkuaan sillalle, hänkin, waan samassa hetkessä karasi neljä tahi wiisi miestä metsästä Sigwardiin, joka kyllä wikkelää sai kalpansa tupesta ja alkoi hosua rajusti, mutta he saiwat köyden heitetyksi hänen suolillensa ja wetiwät hänen lautasia myöden hewosen selästä maahan. Kaksi heistä juoksi kirweillänsä siltaan ja löiwät häthätää tukeet niska-puiden alta pois, jotta puoli sillasta hajosi koskeen. Tämä kaikki tapahtui pikemmin kuin sen tässä ennättää lukea.

Mauno jäi sillan ehjälle puolelle, näkemään kuinka miehet weiwät köytetyn towerinsa hewosineen päiwineen metsään.

Nyt olemme Ainon kodissa. Se oli Wesijärwen itäisellä rannalla, waan ei siitä ollut pitkä Längelmäwedellekään. Sen ympäristöllä oli peltoja ja niittuja, ehkä ne seudut muuten oliwat wiljelemättömiä. Emme

täsfä kerkiä juttelemaan itse paikkakunnan luonteesta; lukija itse arwatkoon. — Mutta huone-rakennus on hiukan tarkasteltawa. Se oli erillainen Hämäläisten entisistä sawu-pirteistä, eikä juuri senkäänlainen, kuin niillä tienoin tähän aikaan nähdään. Siellä on, näet, tawallisesti kaksi huonetta päätysten ja niiden keskellä porstuwa, jonka perällä on wähän riwistä uloskäypä kamari, missä tyttäret asuwat; waan jos ei tyttäriä löydy talossa, pidetään se huone kylmänä kamarina. Sen siaan oli mainittu kamari tässä yli-kertana. Mutta huoneissa ei ole nyt ketään; talonwäki on kaikki ulkona.

Oli ilta-puoli samana sunnuntaina, josta on kerrottu. Päiwä oli laskemaisillansa järwen taa; koko luonnon ja ihmistenkin meno näytti tyweneltä ja pyhän tapaiselta.

Etäämpää metsästä kuului tano-torwen soitanto; ja hetken perästä alkoi karjan kellot helistä; jokainen tietää, kuinka hupaiselta ne kuuluwat suwi-illan äänettömyydessä.

Pihalla, huoneen edustalla, johon muutamia koiwuja ja pihlajia oli jätetty kaswamaan, istui kolme henkeä, joista kaksi on tuttua, kolmas outo. Ne kaksi owat Olawus, saarnamies, ja Aino. Se kolmas on Ainon isä ja hän on näöltänsä jalo ja woimakas, ehkä wanhahko mies.

Molemmat miehet oliwat aseutuneet istuin-laudalle pihlajain juurella, waan Aino istui ruohosella isänsä jalkain ohessa. Neito oli muuttanut walkopukunsa toiseen. Hänen hameensa oli tumman raitanen ja sen miehusta oli edestä kiinnitetty punoksilla, joiden wälistä kajosti walko-aiwinainen.

Hänen hiukſenſa oliwat nytkin irtaimet, waan niiden kihermöihin oli kiedottu nauha.

Kannis hän oli täſſä kun hän nojaſi iſänſä polwelle ja katſeli ſiniſillä ſilmillänſä wuorottain ſaarnamiestä, wuorottain iſäänſä, heidän puhueſſa.

"Minä olen kotoiſin kaukaa," ſanoi Ainon iſä, ja hänen puheenſa kuului ſen murteen woittoſelta, jota luemme Kalewalaſſa; "minä olen Karjalainen ja kehumatta woin ſanoa minulla olleen jotain arwoa kotomaaſſani, — minulla oli, katſo, rikkautta, waan monien kiistain perästä, joutui ſe minun kotomaani wähitellen munkalaisten Nowgrodista woittomaakſi. Suwantola häwiſi, ſen Onnettareet katoſiwat kun Wäinämöinen itſe oli paennut. Meidän entiſet jumalamme unohdettiin ja uuſia jumalia tuotiin ſiaan — ja niiden kanſſa orjuus. Minä olin taistellut ja moni minun kanſſani; mutta woitettuina uſeat meistä pakeniwat Suwantolosta tänne. Täällä on toſin ſamat ſalot, ulapat aukeat ja niemet terheniſet; kanſalla on myös läheltä ſama kieli, mutta heidän tietonſa on ihan ekſykſiſſä ja heidän olonſa on peräti järjestystä wailla. Ne toiſet ſeurastani aſeutuiwat taemmakſi, waan minä matkustin karjani ja wäkeni kanſſa aina tänne asti, joſſa nyt olen aſunut wuoſia. Mutta mitä ſe auttaa, kun toiſelta puolen tänne myös työnnetään wieraita jumalia ja orjuutta."

"Ei orjuutta," wastaſi ſaarna-mies, "ſe oppi, jota me julistamme on tekewä kaikki wapaakſi."

"Wai niin; mutta kuitenkin on munkalaisten walta juuritettu jo tämänkin maakunnan rajoilla ja ſe on yhä lewiämäſſä. Sinä itſe ja tyttäreni täſſä kerrotte ſotamiehiä nähneenne."

"Waan ei ne olleet muukalaisia," lausui tytär, ja hänen kaswonsa saiwat korkeamman paineen, "ei kumminkaan toinen heistä ollut muukalainen, hän puhui meidän omaa kieltä."

"Sin'et sitä käsitä, tyttäreni," wastasi isä, "hänkin on muukalainen, kun hän auttaa heitä tämän maan walloittamisessa."

"Mutta jos eiwät käänny wääristä jumalistansa," sanoi pappi; "eikä he käänny ilman kukistamatta oikiaan autuaksi tekewään uskoon, waan raiwowat sodissa keskenänsä ja wainowat Herran pyhiä..."

Tässä jää meiltä miesten puhe kesken kuulemista. Aino nousi ruohostalta ja käwi katsomaan karjan-tuloa. Siellä tuli hänen wastaansa tuttawia, poukkoilewia karitsoita ja muita, jotka hänen tunsiwat ja hänelle näyttiwät riemuansa.

Talon paimen-koira, Harmio, oli ikään tässä joukossa; hän riensi tawallansa neitoa terwehtämään. Waan muiden seassa oli myös poika, talon kaswatti; hän olikin se tano-torwen soittaja; hän lähestyi tuttawuudella neitoa, mutta hawaitsi pian Ainon katsannossa jotain outoa, josta hän hämmästyi ja alkoi ujostella; hänen siniset huulensa — poika oli syönyt mustikoita — käwiwät pitkälle.

Se oli soma, wähänen poika, waikka sen kaswot oli ilmasta ja päiwän helteestä ahwettuneet. Hänen kirkkaihin silmiinsa tunki itku.

"Noh, Launi, terwe tuloas!" sanoi neito, "mikä sinulta ilo-naurun wei, juuri tässä hetkessä?"

"Mi-mi-nulla olis o-llut marjoja," änkäsi poika, ja koki niellä itkunsa.

"Waan et tahtonut niitä antaa minulle;" kysyi Aino; "millä minä olen mieles pahoittanut?"

"En luullut sinun niistä huoliwas, luulin halwekſiwas."

"Ole wai; — mikä sinun on tullut?" kysyi Aino ja hän silitti pojan ruskeita hiuksia.

Launi tarkasteli hänen kaswojansa uudestaan teräwillä silmillänsä, waan ei nauru tullut kuitenkaan; lukiko hän niistä kaswoista jotain erinomaista muutosta neidon mielessä?

Ainon wuoro oli nyt ujoilla; hänen silmänsä peittyi niiden omilla hapenilla, hän otti pojan käteen ja wei hänen pihan ruohostalle; Harmio seurasi heitä hyppellen, mutta senkin ilo näytti olewan noin puoliwälistä.

He istuiwat nyt kolmisin maahan, ja neito alkoi tarkastella Launin tänpäiwäsiä metsätuotteita. Pojalla oli, paitsi marjoja, jotka Aino nyt wihdoin sai, myös siewästi tehty joutsi olalla, ja koko joukko nuolia. Näitä nyt koeteltiin; joutsi jännitettiin miehissä, ja nuoli lasketettiin seinään, josta Harmio sen käwi nontamassa. Launi jutteli sitte, miten hän oli tawoittanut orawaa, ja miten se oli pudonnut hänen ammuttuansa Harmion suuhun. Hänellä oli paljo muutakin kerrottawaa päiwän tapauksista metsässä, ja entinen ystäwyys näkyi woittaneen hänen synkiän mielensä; mutta ehtoolla myöhemmin hän nähtiin nukkuneen siallensa ja Harmio hänen wiereensä; hän piti kädellänsä koiran kaulasta ja hänen silmä-hapenissansa riippui kaksi kyyneltä.

Ainon isä ja Olawus oliwat täll'aikaa jatkaneet puhettansa, waan neidolla ei ollut enää lepoa heitä

kuullella. Hän käyskeli aatoksissaan rantaa kohden, kunnes hän seisahti kiwelle katselemaan päiwän wiimeisten säteiden wälkkymistä wedellä.

Waan ei hän tässäkään wiipynyt; hän waelsi edemmäs rantaa myöden, ja joutui lepistön reunalle. Nyt hän oli jo kaukana kodista, niin kaukana, ettei koto enää näkynytkään puiden takaa. Lepistöstä kuului kahahdus. Neito säikähti.

Peregrinus, se sama, jonka alussa näimme Eräpyhällä, seisoi hänen edessänsä.

Ainon ensimmäinen ajatus oli paeta, waan hän rohkeutui ja jäi alallensa.

Peregrinus oli muuttanut entisen nöyrän ja hengellisen muotonsa ylpeämpään ja sotaisempaan. Hänen alhainen ja kawala katsantonsa oli muuttunut kopeaksi. Waikka Aino häntä kohtaan kantoi ylenkatsowaa mieltä, ei hän kuitenkaan woinut kieltää miehen näössä olewan jotain muhkeaa. He silmäsiwät toinen toistansa hetken aikaa; eikä heistä kumpikaan näyttänyt tahtowan alkaa puhetta. Wihdoin lausui Peregrinus:

"Terwe neidolle! Lienenkö hänelle tuttu?"

"Ei tuttu, eikä outo."

"Waan oudostakin saattaa tulla tuttu, tutusta ystäwä."

"Ja ystäwästä wihollinen."

"Ethän minua wihollisenas pidä, sä kylän kaunihin?"

"Sinä olet yhtä kehno wihollisesi kuin ystäwäksi, munkki."

"Etpäs ole kumpaakaan koettanut, ystäwyyttäni etkä wihaani."

"En luule kumpasenkaan olewan koetoksen arwoisen."

"Kuule mitä sinulle kuiskaan, jalo neiti, ja päätä siitä minkä arwoiset kumpikin saattawat olla."

"Jos lupaat olla lyhyt puheessa, niin mä sinua tahdon kuulla, waan saarnoihis minä olen kyllästynyt."

"Minä olen niihin itsekin kyllästynyt," sanoi Peregrinus, "minä olen päättänyt hyljätä oman uskontoni, ja kääntyä sinun jumaliis, taikka oikeimmin sanoen, itse sinuun, jota ainoaa mä täst'edes aiwon kumarten rukoilla; mutta kuule, kaunoiseni," ja Peregrinus tawoitti neidon kättä, "minä olen päättänyt nousta korkealle, ja sinä, Aino, nouset minun kanssani."

"Warjelkoot minua Lemmettäreet nousemasta sinun kanssas," lausui Aino. "Se korkeus johon sinä kiipeät, on..."

"Noh, mikä?" kysyi Peregrinus kiiwaasti.

"Hirsipuu!"

Molemmat hämmästyiwät, sillä tämä sana kuului heidän läheltänsä metsästä. He oliwat tuokion ääneti, mutta Peregrinus alkoi taas.

"Sinä tiedät tämän maakunnan olewan hallitsiaa wailla; tiedät myös tätä ahdistettawan kahdelta puolen, Nowgorodin ja Ruotsin puolelta, ja että asukkaat sentähden owat kadottaneet kaiken rohkeutensa, sillä heidän on työlästä molemmilta puolin torjua wihollisia..."

"Ja olet siis sinä wyöttänyt itses sota-pukuun, meitä kaikkia puolustaakses? Todeltakin sinä ansaitset..."

"Noh, mitä?" ennätti taas Peregrinus kysyä.

"Hirsipuun!" kuului jällen lepistöstä.

Tämä rupesi wihdoin Peregrinusta äköttämään, hän tarttui aseesen — ja oli hankkeissa käydä metsään, rankaisemaan sitä pahan-ilkistä puheen-keskeyttäjää, mutta häntä pöyristytti, eikä hän mennytkään, waan alkoi taas puhutella Ainoa, kuitenkin nyt alhaisemmalla äänellä.

"Tiedät mun olleeni kristityn, waan et tiedä mitkä suuret tiedot kristityillä kansoilla on, pakanain suhteen; minä tuon näille pakanoille kaiken taitoni, ja he seuraawat minun johtoani; siten me epäilemättä saamme woiton wihollisten yli. Minä korotan sinun hallitsiaksi kanssani."

"Tuhannet kiitokset!"

"Siis on ystäwyyteni jostain arwosta?"

"Noh, onhan se niin!"

"Sinä pidät minua pilkkanas, waan kuuleppas, tyttö, minun wihani on myös jostain arwosta."

"Lieneekö waan?"

"Minä olen kehoittanut Hämäläiset tekemään suuren uhrin wielä tänä yönä jumalillensa. He kokountuwat tuumimaan keinoja, joilla Ruotsalaiset woidaan karkoittaa, ja minä olen heidän saanut uskomaan että heidän on ensinnä lepyttäminen Tapiolat ja Ahtolat ja Manalat ja miksi ne kaikki kutsutaan. Ja minä olen heille jo toimittanut yhden Ruotsin sotilaan uhriksi...."

Tässä säikähti tyttö, waan ei hän lausunut mitään. Peregrinus jatkoi puheensa:

"Mutta useampi uhri tarwitaan ja sentähden minä olen itse tullut tänne, ja minä tiedän että täällä on Olawus, saarnamies, hänestä tulee toinen uhri, ja kolmas..."

"Ja kolmas?" matkasi Aino tietämättänsä; hänen ajatuksensa oliwat toisaalla.

"Kolmas... olet — sinä."

Peregrinus katsoi tarkasti neidon kaswoihin, nähdäksensä niissä jotain muutosta; hän pidätti puheensa, odottain tytöltä jotain wastausta ilmoitukseensa, waan tytön kaswot ei muuttuneet, eikä hän liion mitään wastannut.

"Kolmas olet sinä," sanoi heittiö-munkki toistamiseen, ja hän jatkoi:

"Waan minä woin sinun pelastaa, jos lupaat täst'edes kohdella minua wähemmällä ylenkatseella."

"Sinun waatimukses on luonnotointa," sanoi Mauno, joka astui hänen eteensä lepistöstä," luuletkos kenenkään woiwan sinua nähdä eli kuulla, ilman ylenkatsetta?"

"Mikä mies sinä olet?" kysyi Peregrinus ynseästi.

"Minä olen se mies, joka aiwon sinun panna näyttämään, kumpiko sinä olet, susiko lampaan nahassa, wai aasi jalopeuran nahassa. Minä olen kyllä nähnyt sotaisia weitikoita munkkein puwussa, waan sinä oletkin muuttanut muotos, ja pelkään sinulta puuttuwan tarpeellista miehuutta kalwan kantoon."

Tästä Peregrinus sydäntyi, ja nyt käytiin miekkasille.

Waan munkki ei pidellyt kalpaansa taitawasti; Mauno siwalti sen hänen kädestänsä, ja hän olis ollut kuoleman oma, ellei Mauno olis hänen sallinut rauhassa paeta. Ja Peregrinus pakenikin niin sukkelaa kuin ikänä mies taitaa paeta.

Nämät tapaukset eiwät wieneet pitkää aikaa, ja

niiden päätettyä kääntyi Mauno tytön puoleen, joka niitä oli ääneti katsellut.

"Erinomainen onni, mahdan sanoa," lausui Mauno, "saattaa minun toisteen tänään luoksesi; minä olen eksynyt matkallani ja kiitän lempeää sattumusta, joka minun tänne johdatti."

"Isäni kodissa löytyy wierastenkin waraa," sanoi Aino.

"Enkä iloisempaa tietäisi kuin isäs kodissa wieraileminen," wastasi Mauno, "ellei mieleni tällä hetkellä olisi täynnä katkeruutta."

Ja hän kertoi lyhyesti, miten hän oli kadottanut towerinsa ja miten hän, löytääksensä tietä sen jälille, oli suomaiden ja metsien läpi joutunut tänne. Ei hän suinkaan itsekään selwästi tiennyt, mikä mieli hänen tänne weti. Waan kun hän jutteli luulleensa nähneen tämän Peregrinuksen niiden joukossa, jotka aamulla oliwat Olawusta hätyyttäneet, ja taas niiden, jotka hänen towerinsa oliwat köyttäneet, niin hän ymmärsi tästä, että sillä miehellä mahtoi olla jotain erinomaista mielessä. Waan nyt kertoi neito, mitä Peregrinus oli puhunut aiwotuista uhristansa, ja tämä sanoma tuotti Maunolle lisää lewottomuutta towerinsa tähden.

"Minä pelkäsin sinun joutuneen heidän käsiinsä," sanoi Aino teeskelemättä.

"Oliko minun onneni tai onnettomuuteni sinulle mistään arwosta?" kysyi Mauno iloiten.

"Sinä olit jalo-mielinen ja suomalainen" wastasi neito hiljaa. "Mutta" lisäsi hän kuuluwammalla äänellä, "sinä kannat miekkaa omia kansalaisias kohtaan."

"Niin kannan, enkä tiedä mitä tässä sanoa eli mitä muuta tehdä. Minä olen kaswatettu miekan

käyttäjäksi, waan minun on sääli omaa kansaani; kaksi woimallisempaa waltiota ahdistaa heitä ja heidän on antauminen jomman kumman alle. Niin lausuwat wanhat ja wiisaat, ja niin minäkin luulen, waan pidän myös otollisempana että he joutuwat yhteyteen sen waltion kanssa, jonka kansa on siwistynyt ja wapaa; minulla on salainen toiwo että Suomi wahwistuu wielä kerran omillakin siiwillänsä lentämään. Ja mitä nyt miekkaani tulee, niin tahdon sitä säästää, niin paljo kuin mahdollista."

Tyttö naurahti.

"Olet aina sitä tänäänkin säästänyt," sanoi hän, "waan sen käytös ei ole moitittawa kun se tapahtuu niin hywässä aikomuksessa."

He istuiwat rantakiwellä, nämä kaksi nuorta. Päiwä oli jo aikaa laskenut, waan lännestä oli pilwi nousemassa, joka synkistytti ilta-ruskon.

He näyttiwät hywin suostuwan toinen toiseensa, niinkuin he jo aika-päiwiä olisiwat olleet tuttawat.

Mutta aika oli käydä taloon, ja tätä muistuttikin neito, waan Mauno oli jättänyt hewosensa etäämmälle wiitaan ja kulkenut pitkin rantaa etsimässä enempiä asuma-merkkiä, kunnes hän hawaitsi Peregrinuksen, puhutellessa Ainoa. Hän oli niin joutunut lepistöön kuulemaan ja wastaamaan heittiö-munkin sanoja. Waan nyt hänen oli palaaminen hewoseensa, jolla wälin tyttö riensi edellä kotiin, ehkä luultawasti olis parempi ollut, etteiwät olisi erinneet, sillä ennätettyänsä taloon näki Mauno siellä ja kuuli kummia.

Sigward, se ruotsalainen sotija, köytettiin Sarsan sillan pääsä. Köyttäjät weiwät hänen pois, ja ehdittyänsä polku-haaraan, siihen josta nyt tie käy Sa-

halahteen, poikkesiwat hekin sille tielle, kulkeaksensa Willikan rantoja.

Sigwardi oli kowin äkeissään köyttäjillensä. Hän olis mielellään katkonut heiltä joka mieheltä pään poikki, waan pahaksi onneksi oli hänen kätensä kiinni, ja hänen täytyi kärsiwällisyydellä katsella, miten yksi joukosta astui hänen hewosensa selkään ja ratsasti tiehensä. Se oli ainoa jonka Sigwardi luuli ymmärtäwän hänen kieltänsä.

Hän puhutteli kyllä niitä toisiakin; hän kiroili ja sadatteli heitä, waan ei he muuta kuin nauroiwat hänen turhalle kiukullensa.

Wihdoin hänen täytyi muistuttaa mieleensä kaikki ne suomalaiset sanat, jotka hän oli ehtinyt oppia tässä maassa ollessansa. Niitä hän nyt sekoitteli oman kielensä sanoihin, josta syntyi todellista "matalaa suomee."

"Minkä se minu takto föra?" tiuskasi hän.

Ei wastattu.

"Minä fråga, minkä se jewel föra!" ärjäsi hän.

Ei nytkään wastausta.

"Eikö se swara minu, se förbannad?" kiljasi hän.

"Kyllä minä sinun wörpannaan," sanoi lähin Hämäläisistä ja antoi hänelle niskasta hywän wauhdin käymiseensä.

Sigwardi par'an täytyi käydä edellensä; hän piti wielä omaa wihaista puhettansa, waan ei sitä kukaan kuullellut, eikä hän enää tohtinut heille puhua "matalaa suomee."

Heidän tiensä käwi pitkin Sahalahden maita, jotka silloin ei wielä olleet asuttuja paitsi siellä ja

täällä harwalta metsästäjältä, kalastajalta tai kasken polttajalta.

Ehtoommalla heidän joukkoonsa yhtyi toisiakin miehiä, joita tuli Jharista päin, ja niiden luku eneni enenemistään. Kaikilla näytti olewan sama päämäärä, ja heidän katsantonsa oli tawallista sywä-mielisempi, niinkuin heillä kaikilla olisi ollut erinomaisen painawat hankkeet.

Päiwän laskeissa koko seura ennätti sille niemelle Längelmäweden rannalla, jonka nimitimme Erä-pyhäksi ja jossa alotimme tämän kertomuksen.

Yö oli jo tullut, suloinen kesä-yö. Ensimäiset tähdet pilkottiwat taiwaalla, mutta lännestä nousi uhkaawa pilwi; sen reunat oliwat nyrkät niinkuin wuorten kukkulat, ja sen synkästä peitteestä wälähteli jo yksi ja toinen monimutkainen salama. Kunkin salaman leimahdettua kuului, ehkä wasta ison hetken perästä, jylinä. Se käwi lännestä itään ja sai humisewan wastauksen jokaisen kallion laelta. Mutta se ukon käynti oli wielä niin hiljaista, ikäänkuin hän olis lähetellyt ensi-sanomiansa leikillään.

Kaikki luonto oli uupunut sywään äänettömyyteen, ei ainoatakaan tuulen puuskaa kuulunut. Haawan lehdetkin rippuiwat hiiskahtamatta oksillansa. Ilma oli helteinen.

Miehet kokonntuiwat siihen, johon Peregrinus oli kiwiä sowitellut rauniokſi; he ihmetteliwät mikä ne oli koonnut semmoiseen järjestykseen.

Waan heillä ei ollut aikaa ihmetellä, he oliwat

tähän tulleet keskustelemaan asioitansa, heidän oli pitää käräjiä.

Wanhat puhuiwat ja neuwotteliwat, tawallisuuden jälkeen, nuoret seisoiwat joutseinsa nojalla ja kuulteliwat nöyryydessä wanhain sanoja.

Heidän puheensa ei ollut lohduttawaa, eikä heidän neuwottelonsa walmistuneet, sillä he oliwat äskein wiholliſilta lyödyn ja hajoitetun kansan jäännöksiä.

Birger Jarl, se mainio Ruotsin sankari, oli paraikaa Hämeessä, hän oli woittanut Hämäläiset miekalla ja hajoittanut heidän wäkensä.

Tässä oli saapuwilla monta niistä, jotka oliwat sotineet häntä wastaan ja joiden oli täytynyt paeta. He oliwat nyt uudestansa kokountuneet neuwottelemaan ja päättämään mitä oli tehtäwä asiain näin ollessa.

Joka heidän tässä näki, hawaitsi pian että heitä oli kowa onni kohdannut; epäilys kajosti monen silmistä, erittäin wanhain, ehkä nuorten katsanto wielä oli rohkea.

Selwästi näkyi heillä ei olewan ketään nimen omaan johdattajaa; jos he olisiwatkin suostuneet seuraamaan jotakuta taitawaa ja urhollista päällikköä, niin heidän wäkensä ja miehuutensa olis wieläkin ollut peljättäwä Ruotsalaisille ja itse Birger Jarlelle.

Mutta eripuraisuus wallitsi heidän neuwoissansa, ja eripuraisuus on aina ollut kansain häwittäjä.

Toiset heistä ehdotteliwat sodan pitkittämistä Ruotsalaisia wastaan, ja niiden puolella oli kaikki nuoret.

Toiset taas katsoiwat kaiken wastustuksen turhaksi, heillä kun ei mitään warustusta, mitään asetta ollut Ruotsalaisten wertaista. Se oli kyllin hawaittu wiimeisessä tappelussa, miten Ruotsalaisten woitto par-

haasta päästä oli tullut heidän parempain aseittensa tähden.

Muutamat pitiwät otollisempana heittää koko wallan Ruotsalaisten haltuun, näin ahdingossa kun he oliwat; ehkä Ruotsalaiset heitä puolustaisiwat muilta wihollisilta.

Näin oltiin monella päällä, kun aiwan uusi mies ilmestyi neuwo-kedolle. Se oli Peregrinus.

Hän ei ollut tuttu, paitsi muutamille, jotka hän oli saanut liittoonsa, ja joiden toimella hän oli heidän saanut tähän kokoon. Niillekin, liittolaisillensa, hän näytti oudolta hohtawassa sotapuwussansa, ja kun hän röykkeillä askeleilla käwi esille, niin kaikki hänelle antoiwat tilaa.

Peregrinus astui kiwelle, josta hän näkyi yli joukon.

Salama, joka silloin tällöin oli leimahdellut, leimahti nyt taas ja walaisi koko seudun, mutta kansan silmät oli käännetyt Peregrinusta kohden ja he kaikki näkiwät miten ainoastaan hän loisti salaman walossa.

Hänen muotonsa oli siinä silmän-räpäyksessä jalomainen, ja kun hän nyt alkoi heille puhua, niin yleinen äänettömyys tuotti hänen sanoillensa tarkan kuulon.

"Te epäilette", sanoi hän, "enää woiwanne mitään Ruotsalaisia wastaan ja heidän uutta jumalaansa, mutta minä sanon teille: Ukko ylijumala on teidän puolellanne ja hän puhuu teille poikki pilwien."

Samassa kuului ukkosen jylinä, sillä aika oli ehtinyt kulua salaman ja jylinän wälillä.

Kaikki pitiwät sitä Ukko ylijumalan puheena heille, niinkuin Peregrinus ali sanonut, waan ei he tienneet, puhuiko Ukko wihassa wai mieli-suosiossa.

"Te kuulette hänen wakuutuksensa", huusi Peregrinus, "mutta te olette kauwan aikaa hänen unhottaneet ja sentähden hän waatii uhria; muuten hänen wihansa yltyy."

Tähän nyt muutamat wastasiwat myöntämällä; ne oliwat hänen liittolaisensa.

"Mutta", lisäsi Peregrinus, "te olette myös wihoittaneet Tapiolan ja sentähden teidän joutsenne eiwät woi wihollisia wahingoittaa. Tapio on siis lepytettäwä uhrilla, hänkin."

Taas ne muutamat wastasiwat suostuwansa; toiset oliwat ääneti.

"Minä näen tässä", jatkoi se kansan wietteliä, "aiwan uuden uhri-paikan. Siitä mä hawaitsen teillä itsellennekin olleen uhri hankkeissa, ja minä siis puhun teidän omasta mielestänne."

Waan ei kukaan tiennyt kiwiä latoneensa, ja tästä nyt nousi arwelut monellaiset. Peregrinus kuitenkin tähän mutkan muisti.

"Uskottawa on", sanoi hän, "että Tapio itse on tämän uhri-paikan katsonut ja sen otollisempi lienee siis meidän uhrimme, ja sen enempi saamme olla wakuutetut woitostamme, jos tahdotte minua seurata."

Tällä aikaa oli pilwet jo nosneet keskelle taiwasta, salama leimahteli taajemmin, ja jyrinä alkoi kuulua melkein taukoamatta.

Nyt tuotiin Sigwardi köytettynä esille; hänellä ei ollut enää mitään sanomista, ei hän wihotellutkaan, waan näytti peräti huolettomalta, ja katseli kylmällä katsannolla wäki-joukkoa.

"Tuo on nyt yksi wihollisistamme", huusi Peregrinus, "ja kun me hänen uhraamme Ukolle, niin se

antaa heidät kaikki meidän käsiimme. Waan meillä on wielä kaksi muutakin, joista yksi on niitä saarnamiehiä, jotka tänne tahtowat työntää outoja jumalia ja Luonnottareita; hän on siis aiwan sowelias uhrattaa omille jumalillemme."

Ja nyt he toiwat esille Olawuksen ja hänen kanssansa — Ainon.

Mauno, kun tuli Ainon kotiin, kuuli siellä ja näki eriskummaisia tapahtuneen. Ne owatkin jo tässä ilmoitetut, kun sanoimme Olawuksen ja Ainon olleen Eräpyhällä. Kodissa oli nyt kaikki asiat ylös-alasin. Ainon isä, joka oli tahtonut puolustaa tytärtänsä, oli pahasti lyöty, waikk'ei kuoliaaksi. Palkolliset oliwat ällistyneinä, ja Launi, se wähäinen paimen-poika oli seurannut roswoja rantaan, josta he wankinensa oliwat lähteneet järwelle. Heidän oli työläs päästä weneille, sillä Harmio tepasti kintuissansa, ja yhden heistä täytyi aseutua häntä torjumaan, kun toiset weneille astuiwat. Harmiopa Launinkin oli herättänyt.

Mauno, tultuansa taloon, ei ensinnä mitään selkoa saanut koko tapauksesta, outo kun hän oli peräti, mutta wihdoin selitettiin hänelle sentään asia, jotta hän tiesi ajaa rantaa kohden eli sinne, josta penin haukunta kuului. — Täällä hän nyt kohtasi Launin. Tämä, joka ei Maunosta mitään tiennyt, luuli hänen olewan yhden roswoista ensin. Mauno taas puolestansa ei ollenkaan tiennyt mikä Launi oli. Waan hetken aikaa keskusteltua he hawaitsiwat että heidän oli keskenänsä liitto tehdä, heillä kun molemmilla oli sama määrä edessä. Mauno oli päättänyt yrittää roswoin saawutusta, ja Launin oli niin ikään Aino mielessä. Kysymys oli nyt mistä wene saataisin, waan tähän

Launi neuwot tiesi. Mutta weneen löydettyä, ei Mauno olis enää suurta lukua pitänytkään wähäisestä liittolaisestaan, josta hän ei toiwonut suurta apua, waan Launi kysyi:

"Minne aiwotte pitää matkanne, jos on lupa kysyäni?"

"Noh, tiedäthän sen; niitä saawuttamaan, jotka Ainon weiwät."

"Wai niin; mutta missä ne owat?"

Launin kysymyksessä oli kyllä peräa, sillä roswot oliwat jo ennen Maunon tultua ennättäneet niemen taa, eikä hän olis woinut sanoa kumpaselle kädelle, wasemmalle wai oikealle he oliwat poikenneet. Tästä hän nyt hawaitsi täytywänsä ottaa sekä Launin että Harmion lietsariksensa, jos he muuten itse tahtoiwat häntä seurata.

Kolmesin he siis astuiwat weneesen, Harmio kokkamiehekši nenään, Mauno soutajaksi ja Launi perämiehekši; hewosen oli uida weneen jälissä.

Tultuansa niemen päähän, ei he enää mitään nähneet, hämärä kun jo oli, eiwätkä myös kuulleet. Nyt ei siis ollut mitään tietoa matkasta, paitsi arwiolta.

Harmio oli nousnut kokkaa wasten etu-käpälillensä; hän piti kuononsa pitkällä ja sieramensa leweälla, josta oli toiwottawa että hänellä oli wiholliset haistimissa. Ja kun ei muuta tietoa ollut, päätettiin laskea wene sitä kohden, jonne Harmio päätänsä kurotti. Se pitikin sitä tarkasti yhtäälle päin, jottei ollut suurin epäileminenkään oikeasta tiestä. Waan hewonen, joka uidessansa piti aina yhtä kulku-määrää, esti kaiken joutumisen. Wene riensi hitaasti Sahalahden kul-

maan päin, waikka joka mies weneessä paloi lewottomuudesta.

Isäisen pilwet peittiwät wähitellen taiwaan lakeuden ja pitkäisen leimaukset walaisiwat sen tuon tuostakin. Tuntia kului soutaessa, pitkiä tuntia; Mauno ei millään ehdolla tahtonut luopua hewosestansa, senkin tähden että hän sen piti parhaana wälikappaleena Ainon pelastamiseen.

Wiimein, monen hetken perästä he ehtiwät rantaan. Harmio oli kohta walmis hakemaan. Kuono maassa hän karasi täyttä wauhtia metsä-polulle. Mutta Launi laski kuulumaan kimeän, tunkewan wihellyksen, niinkuin pyyn laulun, ja Harmio palasi riennolla takasin.

Mauno astui ratsastamaan ja Launi piti waaria Harmion juoksusta. Kun se joutui näkymättömiin, niin hän sen taas wihelsi takasin, ja jos se ennätti niin kauwas, ettei wihellys kuulunut, niin hän hukasi palo-kärjen äänellä, jonka Harmio kuuli etäämmälle ja jota hän totteli yhtä paljon kuin wihellystäkin. He seurasiwat penin johdatusta sekä käyden että juoksujalassa, aina miten polku myöden antoi.

Waan meidän on nämät jättäminen metsä-matkallensa ja jällen palajaminen Erä-pyhälle.

Peregrinus oli kansaa kehoittanut uhraamaan jumalillensa. Tämä ei juuri ollut soweliasta kansan mielen laadulle; mutta äskeiset wastahakoisuudet oliwat muuttaneet heidän luontoansa. Wiha ja epäilys wallitsi heitä, niinkuin woitettua kansaa ainakin; eikä Peregrinus aiwan wäärin tuumaillut kun hän heissä alkoi yllyttää koston pyyntöä. Kerran sytytetty, oli se luultawasti heissä waikuttawa uutta rohkeutta, ja kukaties

woiton woimaa. Ja heidän woitostansa, kenellä oli suurempi hyöty odottaminen kuin sillä joka heissä oli herättänyt rohkeuden ja heidän johdattanut woitolle?

Peregrinus oli siis tässä oikein tuumaillut. Hän oli ensinne asettanut heidän näkywiinsä yhden niistä muukalais-sotamiehistä, jotka nykyjään oli Hämäläiset tappiolle lyöneet. Sigward ilmestyi siis aiwan hywällä ajalla kosto-himon sytykkeeksi kokountuneelle kansalle.

Pian kuului heidän wihansa ääni yli ukon jyrinän.

Sigwardi oli uhrattawa.

Tässä kohdassa onnistui siis Peregrinuksen tuumat.

Mutta ei Olawuksen ilmestyminenkään heidän wihaansa lauhduttanut; sillä hän oli heidän mielestänsä orjuuden saarnaaja, jota wastaan heidän oli hengellänsä ja werellänsä sotiminen. Heiden welwollisuutensa oli siis hänellekin kostaa, ja he päättiwät hänenkin uhrata niille jumalille, joita hän oli tullut häwittämään.

Waan Aino?

Ennenkuin jatkamme tätä juttua, on sana wirkattawa Ainon nimestä. Se on Karjalainen, niinkuin hän itsekin oli neito Karjalasta. — Suloisin kaikista Kalewalan kuwaelmista on Joukahaisen sisar, se wieno ja ihana Aino, joka, hawaittuansa olewan äitensä tahdon, että hän menisi wanhalle Wäinämöiselle emännäksi, niinkuin weljensä Joukahainen hänen oli luwannut, käwi itkein järwen rantaan ja upposi uima-tielle. Se on siis alkuperäinen nais-nimi siinä kansassa, joka on Kalewalan rynoillut. Mutta länsi-Suomessa se

on joutunut unhotuksiin itse kansassa, waikka säätywäki on sitä antanut näinä wiimeis wuosina tyttärilleen, ja heissä se kuuluu "Aina," tämän puolen murteen jälkeen. Emme woi kieltää "Ainan" kuuluwan somemmalta kuin "Ainon," waikka meidän on täytynyt antaa Karjalan tytölle oma nimensä. Kuitenkin saapi ken tahtoo lukea sen "Aina"ksi ehkä me tässä kertomuksessa loppuun asti sanomme "Aino."

Uhripaikalla oltiin nyt täydessä toimessa. Sigward ja Olawus oliwat asetetut rauniolle. Rahwaan wiha oli yltynyt niin ettei enää pelkkä miesten murha ollut heille kylliksi. Heitä piti myös kidutettaa ja tulella kärhettää. Luultawasti oliskin tämä julmuus käynyt päinsä, ellei ukkosen waaru olis tuonut myötänsä rajun sateen, joka esti tulen wiriämästä.

Tässä ei ole uskomista, että Peregrinus alun aikoi sallia Ainon murhan. Luultawa on hänen waan tahtoneen näyttää suurta waltaansa ja sillä peljättää neitoa. Waan hän oli laskenut irralle rahwaan wimman, ja sen irti laskija ei aina ole mies sitä hillitsemään.

Hän oli asettanut uhrien lukuun myös Ainon; rahwas katsoi sen hywäksi ja waati hänen murhaansa kaikkein ensiksi.

Paras Hämäläisten joutsimiehistä määrättiin häntä ampumaan. Yön hämärässä ei häntä kukaan säälinyt; ja hän peittikin kaswonsa, waan ei yksikään heistä olis ollut mies häntä läheltä murhaamaan, ei edes jumalainsakaan uhriksi. Sentähden hän oli kaukaa ammuttawa.

Se määrätty Hämäläinen jännitti joutsensa, asetti nuolen, tähtäsi neitoa ja — hänen joutsensa painui

maahan herwottomalta käsiwarreltansa, jossa istui sywään tunkenut nuoli, minkä sulka wielä wärisi. Jokainen oli sen kuullut wingahtawan ilmassa tullessansa, waan ei kenkään tiennyt mistä se tuli.

Toinen joutsi-mies astui nyt esille. Se oli nuori Hämäläinen. Hän oijensi joutsensa; samassa leimahti taas salama ja walaisi tytön kaswot.

"Neitsy Maria!" huusi ampuja ja joutsi painui hänenkin kädestänsä. Hän oli yksi niistä, jotka aamulla oliwat kuulleet Olawusta Kangasalan harjulla ja nähneet Ainon.

Mauno ja Launi oliwat ehtineet paikalle. Harmio olis juosnut kansan joukkoon ja neidon luokse, waan Launi pidätti hänen. He seisahtiwat kaikin kolmin puiden warjoon, josta he näkemättä saiwat itse nähdä mitä tapahtui. Samassa juuri se ensimäinen ampuja tähtäsi joutsellansa tyttöä. Launi laski nuolen joutsestansa hänen käsiwarteensa ja wihelti takaisin Harmion, joka totuttuun tapaansa olis karannut sinne, mihin ammuttiin.

Mauno näki miten asiat oliwat; hänen ei ollut muuta päättämistä kuin pelastaa Ainon tai hukkua hänen kanssansa.

Sentähden hän ei myöskään wiiwytellyt, waan ratsasti ylös kansan keskelle.

Peregrinus, etsiessään wankia uhriksi, oli kahdesti jättänyt Maunon rauhaan. Tässä näemme syyn. Hän oli wiisas kyllä käsittämään että muutama sana jalolta Suomen sotilaalta woi kaikki hänen puheensa tehdä mitättömiksi. Hän pelkäsi siis näyttää itsensä Maunon rinnalla, ja olis kyllä sallinut hänen murhattaa jos olis tilaisuutta ollut; nähtyänsä hänen miehuutensa

Kangasalan kannaksella, ei hän uskaltanut häntä koskettaa Sarsan sillalla; waan estätti hänen joutumasta towerinsa apuun.

Maunon paikalle tultua, waikeni rahwaan meteli.

"Te miehet Suomalaiset," sanoi hän kuuluwalla äänellä, "te olette petetyt, ja tämä on petturi."

Hän näytti Peregrinusta.

"Teidän jumalanne," jatkoi hän, "eiwät waadi teiltä ihmis-uhria, eikä wiattoman werta; jos tahdotte murhata, niin murhatkaa niitä, jotka owat kuoleman ansainneet.

Peregrinus alkoi puhua, waan Mauno ratsasti häntä lähemmäksi ja nosti miekkansa kärjellä kypärin hänen päästänsä.

"Katsokaat, hänellä on petturin-merkki pään laella."

Waan nyt Peregrinuksen liittolaiset aseutuiwat johdattajansa ympärille.

Mauno läheni Sigwardia ja katkasi miekallansa hänen köytensä. Tämä ei ennen tuntenut olewansa wapaa, kun hän lähimmäiseltä Hämäläiseltä temmasi aseen ja oli taas walmis sitä käyttämään.

Se aseetoin Hämäläinen riensi Peregrinuksen puoleen, sai sieltä joutsen ja jännitti sen Maunoa kohden, waan näkymätöin kaari lennätti taas wingahtawan nuolen, joka wäristen seisahti hänen kaulaansa.

Nyt nousi ottelo. Peregrinuksen kumppanit tunkiwat näitä kahta kohden; waan taaskin waikutti Maunon jalo käytös, ja hänen suora suomalainen puheensa, että yksi Hämäläinen toisensa perästä käwi hänen puolellensa.

Miehiä kaatui kummaltakin puolen. Sigwardi oli haawoitettu ja hänestä wuosi weri. Mauno oli

hewosensa selässä wähemmässä waarassa, mutta ei häneltä käynyt siinä niin wikkeläänsotiminen, joten hän hyppäsi maahan ja asettui Sigwardin rinnalle. Tässä hän kaatoi miehen toisensa perään, ja woitto näkyi kallistuwan heidän puolellensa, kun eräs wihollinen tawoitti häntä wäkewällä siwallukselle päähän. Miekallansa hän sen esti koskemasta päätänsä, waan se sattui wasempaan olka-päähän ja teki sywän haawan. Mutta samassa taukosi tappelu. Peregrinuksen liittokunta hajosi. Hän itse oli kadonnut.

Peregrinus, nähdessänsä joukkonsa woitettawan, luikahti pois, waan sieppasi Ainon mennessään, jota ei kukaan woinut estää, kun kaikkein kuulo ja näkö oli miesten taistelossa. Yksi oli kuitenkin estämässä, nimittäin Harmio, jonka Launi, nähdessänsä mitä oli tapahtuwa, lähetti hätiin, johon hän itsekin riensi, mutta Peregrinuksella oli Sigwardin hewonen, jonka päälle hän astui, ja nyt hän lennäytti matkaansa, neito sylissä.

Lukia kenties on pitkäksynyt, kun häntä on isot aikoja pidetty sateessa ja ukkosen ilmassa. Tähän saamme muistuttaa, ettei meillä olekkaan tällä eräällä kerrottawaa herrain howista ja ylimysten salista — ehkä kyllä luulemme ajan mittaan saawamme niistäkin jutella — waan Suomen muinaisista erämaista, joissa olija sai luwan kestää kaikkia säitä ja tytyä tuuhewain puiden suojaan. Sen ohessa tapahtuwat tässä kerrotut pää-kohtaukset yhden puoli-yön kuluessa ja muutamassa hetkessä, ehkä niiden jutteleminen ja lukeminen on wetänyt isonkin ajan. Tässä on syy miksi wielä annamme muutaman hetken kestää samaa ilmaa.

Peregrinus oli paennut Erä-pyhältä ja wienyt

Ainon mennessään. Mauno ei sitä kiiwaudessaan heti paikalla hawainnut, hän kun oli täydessa taistelossa. Waan hän oli päättänyt raiwata miekalla itsellensä tien ja saawuttaa Peregrinuksen, jota hän ei nyt enää aikonut säästää, kun hän sen waan saisi teränsä eteen.

Hän siis taistellessaan loi usein silmänsä sinne, missä Peregrinus oli, mutta wiimein hän ei sitä enää nähnyt. Hän katsahti ympärinsä, eikä hawainnut Ainoakaan. Nyt hän herkesi tappelusta ja riensi hewoseensa. Hän ei suinkaan olis tiennyt minkä päin ratsastaa, mutta Launi oli häntä läsnä ja wiittasi päin itään, ja sinne hän laski; waan mitä siitä hywää, kun tiheä metsä oli wastassa. Hän olis mielellään lentänyt, waan ei pääsnyt paikastaan, ehkä joka silmänräpäys oli kallis.

Mutta hänen hewosensa astui kuitenkin edelleen, ja eipä tiedä, miltei se waan osaisi käydä towerinsa jälkiä. — Peregrinus oli ratsastanut Sigwardin hewosella...

Maunon täytyi antaa hewosensa etsiä polkua; itse hänellä oli sill'aikaa hywä loma ajatella:

"Mitä, jos Aino suostuikin menemään Peregrinuksen kanssa, ilman pakkoa," mietti Mauno, "mikä oikeus sinulla on heitä wainota? Ei, ei, Ainon kädet oliwat sidotut, hän oli uhrina... waan ken menee takaukseen" jatkoi Mauno itseksensä, "että neito huolii sinun awustas..." Waan samassa muistui hänen mieleensä, mitä he oliwat keskenänsä puhuneet Ainon kodissa, ja hän päätti poistaa kaikki epäilykset ja uskoa apunsa olewan neitolle toiwotun. Hän koetti riennyttää hewosensa kulkua puiden wälitse. Waan nytpä aukenikin

metsä wähän — hewonen oli polulla ja alkoi kohta juoksun, ja tunnettuansa kannukset kyljissänsä, hän pian laski täydelle karulle.

Taas oli synkkä ukkosen waaru keskellä taiwaan lakea; sadetta tuli kaatamalla, joten yö-hämäräinen ilma oli ihan sinisenä. Waan ehtimiseen wälähteli kirkas salama hämärän ja sateen läwitse ja isänen jyrisi kowasti.

Siitä ei Mauno kuitenkaan totellut, eikä hänen hewosensa; sekin riensi, mitä hänellä henkeä oli, niinkuin hän olis käsittänyt ratsastajansa tarkoituksen, ja pianpa saatiin Peregrinus näkywiin. Nytkös wasta ratsastus alkoi. Hewosten kengät iskiwät tulta taiwaan kilwassa.

Peregrinus, kun hawaitsi wainojan jälissänsä, alkoi waatia hewoselta wiimeiset woimat; hän kannusti sen siwut werisiksi ja se kyllä riensi lentäin tietänsä; mutta wainoja läheni lähenemistään. Peregrinus kuuli sen hewosen huokuwan takanansa, ja pian sen kuuma henki lisäsi hänen omaa kuumuuttansa.

Aino oli hänen edessänsä ratsulla, ja Peregrinus piti käsiwarrellansa neidon wyöteestä. Sen kädet oliwat wielä sidotut.

"Meidän on nyt molempain kuolla," sanoi Peregrinus jäisellä äänellä.

Neito ylensi silmänsä taiwasta kohden, mutta ei hän wastannut.

Salama leimahti.

Maunon hewonen oli jo melkein Peregrinuksen rinnalla.

"Laske neito," huusi Mauno, "ja minä päästän sinun wielä kerran."

Peregrinus kannusti hewostansa, ja waikka wäsynyt ja nääntymäisillänsä, se wielä tunsi niiden hirmuisen leikkauksen kyljissänsä ja karasi eteenpäin, jotta Mauno wähän jäi.

"Päästä neito!"

Peregrinus ylensi kättänsä; siinä wälkkyi miekkainen, neitoa wasten. Waan nyt leimahti taas salama, niin kirkas ja häikäsewä, ettei Mauno enää nähnyt mitään ja samassa tärähti ukkonen, semmoinen että olis luullut maan halkeawan. Hänen hewosensa kompastui, waan ei langennut; mutta se pysähtyi kuitenkin ja Mauno oli lähellä wiskautua sen päitse maahan. Nyt hänen silmänsä näki.

Polulla makasi pitkänään Peregrinus — ja hewonen.

Salama oli kohdannut miekkaisen kärkeä, tunkenut läpi ja tappanut Peregrinuksen ja hewosen. Ainokin oli mennyt hengettömäksi, waan hän oli ukkoselta koskematta.

Yön hirmut oliwat kadonneet, sade ja ukkonen oli tauonnut, taiwas oli selkeä ja aurinko nousi. Koko luonto hengitti uutta, raikasta ilmaa, johon walmukkain ja mänty-ruohon suloinen löyhky sekauntui.

Erä-pyhälläkään ei enää ollut jätteitä yön tapauksista, paitsi uhri-paikka. Kansan joukko oli hajonnut, ja ainoastaan Olawus nähtiin wielä; hän kantoi kiitos-uhria taiwaan Luojalle siinä, missä pakanat oliwat hänen aikoneet uhrata epä-jumalillensa. Olawus on siis ainoa, joka siinä on pitänyt jumalan palwelusta,

paitsi linnut, jotka silloin hänen kilwallansa ja nytkin wielä joka auringon noustessa julistawat puiden latwoista Luojan kunniaa.

Muutamia wiikkoja sen jälkeen oltiin taas Ainon kodissa. Siellä nähtiin sama wäki kuin ennenkin. Isä, joka oli parantunut wammoistaan ja Aino, joka pohjan neitin tawalla:

"Pukehissa puhtaissa,
Walkeissa waatteissa
Kultakangasta kutowi,
Hopeista huolittawi
Kultaisesta sukkulasta
Pirralla hopeisella."

Waan hän oli ikäwillänsä, neiti, ja hänen muistoonsa tunki runon sanat:

"Jos mun tuttuni tulisi."

Launi oli metsässä, ja Harmio. Molemmat he olisiwat antaneet henkensä neidon edestä, jos olis waadittu, mutta Launi paran oli kipu sydämessä, kun neidolla oli tuttawa, joka hänen ainakin pian oli tulewa perimään.

Ehtoolla taas kaikki kokountuiwat puiden juurelle, Olawuskin, joka näillä paikkakunnilla nyt sai rauhassa julistaa ristin oppia.

Ainon mieli oli nähtäwästi toisaalla, waikka hän suositellen kohteli kotolaisia.

Waan pian hänen tarkasti kuultelewat korwansa hawaitsiwat jonkun tulon. Se olikin tunnettua hewosen juoksua. Mauno ratsasti kartanolle.

Ei Kalewala eikä Suomen muinaiset sadut ilmoita, millä tawoin nuorukainen silloin terwehti armastansa, syleilemällä wai suutelemalla, wai molemmillako. Lukia itse kuwailkoon, miten Mauno tultuansa terwehti Ainoa.

He erisiwät toisista ja Mauno sanoi:

"Etpä usko, keneltäkä tuon sinulle terweiset, — itse Birger Jarlelta. Se jalo sankari on täydessä työssä wahwistaa walloituksensa. Hän rakentaa par'aikaa Hämeenlinnaa. Hän oli ensin wähän wihoissaan minulle, kun ma niin huonosti olin häntä auttanut tän maan woittoretkessä. Mutta kerrottuani hänelle, kuinka wähän sinä hywäksyit miekkani töitä, hän antoi minulle kaiken huolimattomuuteni anteeksi."

"Se jalo mies!"

"Niin, jalo mies, kyllä mahdat sanoa. Tiedätkös mitä hän teki?"

"Noh, mitä?"

"Hän sanoi minulle: Waikka sinä olet kuljeskellut omin päis, etkä minun matkoistani ole wähäkän huolta pitänyt, niin on minun kuitenkin sinun entisiä ansioitas muistaminen. Sinä olet ollut minun oma kilpeni kantaja."

"Ja mitäs siihen wastasit?" kysyi Aino.

"Niin olenkin, waan täällä minä olen ollut Suomalainen."

"Ja sitä en minä pahksu," sanoi Birger Jarle, "minä teen sinusta Suomen ritarin."

Mauno näytti, miten hänen teräs-kannuksensa oliwat muuttuneet kultaisiksi.

"Ja sen ohessa," jatkoi se jalo herttua, "annan minä sinun johtaakses osan tämän maakunnan wartio wäestöstä. Sinun welwollisuutes on wähitellen muutaa sen wäestön ruotsalaisesta suomalaiseksi, kun sinun Hämäläises oppiwat käyttämään meidän aseita. Ja nyt Herran huomaan! Terwehdä sitä Suomen neitoa, joka sinun silmissäs on woittanut kaikki Ruotsin hymyhuulet."

Tähän jätämme nyt Ainon huulet hymyelemään. Aika on lopettaa tämän kertomuksen. Olawus, joka ahkerasti kasti Hämäläisiä, sai myös kastaa Ainon — ja wihkiä hänen Maunon puolisoksi.

Sigwardi palasi Ruotsin maalle ja löysi siellä Ingrinsä, emmekä häntä sen erän perästä näe emmekä kuule.

Launista tuli mainio sota-sankari ja ritari. Emme tiedä waikka wielä hänen kohtaisimme.

Harmio kuoli kotowartiana Ainon kodissa, josta tuli suuri kartano, waikkei niillä seuduin nyt enää löydy muita paitsi talonpojan taloja; mutta ken woi luetella kaikki sodat, jotka sittemmin owat raiwanneet Suomessa ja häwittäneet talot ja kartanot.

Klaus Götrikkinen.

Miekan ostaja.

Suuri kansan-paljous liikkui Kokemäen joki-reunalla. Se oli Helmikuussa w. 1322. Pakkanen oli erinomaisen kowa, mutta kylmään oli joka mies tottunut Suomenmaassa.

Syy mainittuun kansan paljouteen oli se, että nykyisin oli pidetty juhlaa Ulwilan uudessa kirkossa, johon wäkeä liki-seuduilta oli kokountunut ei ainoastaan synteinsä tähden ja juhlan wietäntöön, waan myös kaupan tähden.

Oli näet tawallista, että kun rahwas tuli kirkolle eli kaupunkeihin, jonkun "pyhän" muistoa wiettämään ja saamaan synnin päästöä, niin pidettiin myös samassa markkinoita. Ne owatkin saaneet alku-nimensä niistä "messuista," joita papit pitiwät pyhäin ylistyksekſi.

Sentähden owatkin "markkinat" niin juurtuneet kansan mieleen muinaisista ajoista, ettei niitä, nykyaikana tarpeettomia wäen kokouksia, saada häwiämään.

Ulwilan kirkossa oli wietetty Marian kirkonkäymisen juhlaa, jona kynttilät ylennettiin alttarilla, jonka tähden se juhla myös on nimitetty kynttilän-päiwäksi.

Waan messuin wälillä oli kauppiasten juhla.

Niitä oli tänne ilmaantunut Turusta, joka silloin oli milt'ei ainoa kaupunki Suomessa.

He myiwät maakunnan wäelle suolaa ja — koreilus-tawaraa, jonka perään naisilla siihen aikaan oli yhtä suuri ahku kuin nytkin, ehkä itse tawara lienee ollut nykyisestä erilainen. Waan löytyi silloinkin kaupaksi monenmoisia renkaita, sormuksia, priskiä, solkia ja helmiä. Waate-aineita ei suurin ostettu, kun käytiin kotona kudotuissa pukumissa. Kuitenkin osasiwat naiset jo silloin koreilla ulkomaan hopeissa ja liinasissa.

Kauppiaat puoleltansa ostiwat melkein ainoastaan metsän-nahkoja, joista tässä maassa oli suuri rikkaus, waan jotka meniwät kauppiaille mitättömiin hintoihin, ehkä niistä ulkomailla maksettiin suuret rahat.

Tässä oli nyt myytäwänä saukon ja tuhkurin, näädän ja kärpän, orawan ja ketun nahkoja, myytiinpä suden ja karhun ja ilweksen nahkojakin.

Kuormia tuli ja kuormia meni Turun ja Kokemäen wälillä.

Kertoisimme wäärin jos sanoisimme kaikkien kauppiasten olleen Turkulaisia. Kokemäellä oli jo aikaa ollut wireä kaupan-liike, ja puhutaanpa jonkimoinen kaupunkikin siellä olleen. Warmaan sopii päättää siellä olleen kauppiaitakin asumassa, jotka omilla aluksilla kuljettiwat tawaroita Kokemäen jokea myöden merelle, Ruotsiin ja ehkä aina Saksan maalle.

Mutta näin talwella ja kelin aikana tuli Turkulaisia heidän kilwallansa kauppaa tekemään ja tulipa niiden muassa joku Saksalainenkin, niinkuin useammat Turun kauppamiehistäkin lienewät olleet Saksalaisia.

He majailiwat näin matkoillansa talonpoikain kodissa, waan itse kauppansa he tekiwät ulkona, laudoista kokoon lyödyissä wara-majoissa, niinkuin nykyisillä markkinoillakin tapa on.

Eräässä tuwassa, lähellä sitä paikkaa, johon kauppiaat oliwat asettaneet wara-majansa, asui niinikään Saksalainen. Hän oli nyt itse kauppansa rehkinässä, waan hänen wuoroama huoneensa ei kuitenkaan ollut asujamesta tyhjä; siinä oleskeli nuori waimonen henki. Ellei suuri walkia olisi palanut liedellä, olisi huone ollut aiwan pimeä; siihen aikaan nimittäin ei löytynyt klasi-akkunoita, waan puu-ikkunat, joita awattiin waloa tarwittaessa.

Se tuwassa olia awasi yhden ikkunoista, mutta pakkanen ulkona ja lämmin sisällä loi semmoisen höyryn kulkemaan edes ja takaisin, ettei mitään sopinut nähdä. Hän siis puettihe talwi-waatteihinsa, ja näemme hänen pian ulkona.

Se oli nuori, aiwan nuori neito. Hänen ylläusä oli kallis flanderin werkainen haljakka, saukon nahkaisella sisustalla ja reunoilla; se oli tiweästi suljettu hänen ympärillensä kiiltäwillä soljilla. Hänen kaswoissansa oli ihana nuoruuden ja terweyden muoto, ja ne saiwat wielä helewämmän werewyyden ilmasta.

Neito astui keweillä askelilla kauppa-majoja kohden ja läheni yhtä niistä, jossa wanhahko saksalainen oli täydessä kaupan tohinassa miesten ja naisten kanssa, jotka hänen majaansa piirittiwät.

Hän osteli metsän nahkoja rahalla taikka waihetteli niitä sota- ja metsä-aseihin, joita hänellä oli kaikenmoisia, niinkuin joutsia, miekkoja, wasamoja y. m. Hänellä oli liion nais-koristuksia, joita pojat osteliwat tytöilleen.

Nyt hän paraikaa oli kaupassa yhden nuorukaisen kanssa, joka tarkasteli miekkoja, ja löydetthänsä niistä yhden mielestänsä kelwollisen, maksoi paikalla rahat

ilman tinkailematta. Se wähän ihmeestytti kauppiasta, joka hinnan määrätessä oli pannut tinkaus-waraa.

Nuorukaisen muodosta näkyi ettei hän ollut juuri pelkä talonpoika, ehkä hänen pukunsa oli tawallisen metsästäjän.

Nuorukainen wyöttähe mieli-hywissä nuteen miekkaan ja meni matkaansa.

Saksalainen hawaitsi nyt neidon lähellänsä ja sanoi:

"Miksis lähdit, tyttäreni, kylmään ilmaan ja näiden kesyttömäin joukkoon?"

"Oliko se wiimeinenkin kaupan tekiä kesytöin?" kysyi tytär lapsekkaasti.

"Tyhmä hän kuitenkin oli, waikk'enmä häntä moiti tyhmyydestänsä; se oli minun hyödykseni. Miekka oli tosin hywä, mutta kyllä maksoikin. Näistä matkoista tänne willien joukkoon on sentään hyötynsä, ja kuka tänne muuten tuliskaan petoin ja pakkaisen kitaan?"

"Minun mielestäni," sanoi tytär, "se oli jalouden merkki, että hän maksoi ilman tinkimättä."

"Ja minun mielestäni," wastasi isä "se oli tyhmyyden merkki, waikka myöntää täytyy ettei hänen käytöksensä muuten ollut typerämäistä. Ken hän lienee ollut.

Heidän puheensa keskeytyi, kun taas tuli kaupan tekijöitä.

Hetken perästä nähtiin tyttö ajawan wähässä reessä pulskealla hewosella. Hän laski Kokemäen joen liukkaalle jäälle, waan sitä kohden, jota ei milloinkaan ajettu, ja jossa wirtapaikat tekiwät jään petolliseksi. Mutta samassa ilmaantui toinenkin reki ja hewonen samalle tielle. Sitä ajoi se äskeinen miekan ostaja, ja sen kulku oli tulinen, niin että se wähänpäästä alkoi

saawuttaa edellisen. Waan sen edellisen kulku näytti siitä yltywän, ja nyt nousi kowa kilwan-ajo. Tyttö innostui ja yllytti hewostansa, ja he riensiwät kaikkein nähden wirtaa kohden, jonka nyt pakkaisella heiko jää peitti. Nuorukainen huusi ja wiittasi, waan se hurja kilwan-ajaja luuli hänen omaa hewoistansa kiihoittawan. Kuitenkin oli miekan ostajan hewonen wilkkaampi; se joutui toisen rinnalle ja siwutse, jossa nuorukainen tarttui suitsiin ja näyttäin kädellänsä waarapaikkaa, ohjasi hän sen takasi samalle tielle, josta he tulleet oliwat. Siinä hän sanoi neidolle jäähywäiset ja ajoi matkaansa.

Pyhän Henrikin Juhla.

Muutamme hetkeksi Turkuun, joka silloin oli alkanut wirkansa, nimittäin olla Suomen historian ja siwistyksen keskustana. Turun linna oli jo puolitoista sataa wuotta seisonut Aurajoen suulla ja kuwastellut kopeata muotoansa Linnalahden mataliin laineihin, ja sen turwilla oli wähitellen asuntoja ilmaantunut pitkin Aurajokea Räntämäelle saakka, jossa Marian kirkko oli sata wuotta ollut Suomen kristikunnan pää kirkkona. Waan sillä ajalla oli useita kymmeniä wuosia Suomen kristittyin awulla ja kenties koko paawikunnan antamilla rakennettu Unikankarille Turun uljasta tuomiokirkkoa. Se oli walmistunut, ja siinä oli Suomen pispat jo pari kymmentä wuotta pitäneet juhlallisia kirkon-menoja, kunnes w. 1318 Wenäläiset tuliwat ja polttiwat kaupungin ja tuomio-kirkon, nimittäin sen ulko- ja sisä-kaunistukset; itse seinät ja sen ympäristöllä

olewat warustukset jäiwät luultawasti seisomaan — "autioina ja tyhjinä."

Neljä wuotta oli kulunut, ja wireä liikunta oli taas Aurajoella ja sen reunoilla. Airiston selällä lennätti wieno länsi-tuuli isompia ja wähempiä alukſia, walkosilla purjeilla. Ne riensiwät kaikki linnaa kohden ja sen siwutse jokea ylöspäin tuomio-kirkon lähelle. Samassa näkyi myös maakunnasta kokountuwan suuri kansan-paljous Turkuun. Se oli kaunis aamu, Kesäkuun 18 p.

Huomen-kello soi sarnaaja-munkkein kirkossa luostari mäellä. Tuomio-kirkko oli wielä kelloa wailla sitte wiimeisen palon, ja messut wäli-juhlina oliwat pidetyt mainitussa luostari-kirkossa.

Mutta nyt oli suurempi juhla wietettäwä ja se kansan-joukko, joka sitä kokountui wiettämään, ei olisi mahtunut S:t Olawin luostariin messua kuulemaan.

Se messu oli siis pidettäwä tuomio-kirkossa, joka tämän syyn tähden oli kaunistettu miten warat myöden antoiwat.

Mainittua juhlaa wietettiin pyhän Henrikin ylös nousemisen muistoksi, niinkuin hänen kuolemansa muistoa wietettiin talwella, 19 päiwänä Tammikuussa, jona päiwänä legendat sanowat hänen murhatun Köyliö-järwen jäällä.

Jos sanoisimme Turun silloin olleen järjestetyn kaupungin, niin olisimme ainakin wäärässä.

Asuin-huoneet oliwat lyötynä sikin sokin tawaraaittain sekaan, pitkin joki-wartta, sen kummallakin puolen. Soukat raitit juoksiwat monessa mutkassa huoneitten wälitse. Waan kirkon seudulla oli laweampi aukea, paikan pyhyyden tähden.

Nyt oli raitit ja aukeat kaunistetut limoilla ja kukkasilla. Juhla oli alkanut. Kansaa aaltoili kirkon ympäristöllä, ja linnasta tuli juhlalle sen warustuswäki, linnan päällysmies heidän johdattajansa. Myös kokountui kirkon seuduille kaikki Turun saksat eli kauppamiehet, jotka täällä, muiden maiden esimerkkiä seuraten, oliwat yhtyneet niinkutsuttuun ammattiin eli yhtiöön, jonka suojelus-henki oli S:t Nikolaus.

Kauppamiehet oliwat jalkasi, ja niin linnawäki myös, paitsi heidän päällikkönsä, joka ratsasti uljaalla hewosella ja joka itse oli täydessä ritari-puwussa.

Hänen rinnallansa ratsasti, yhtä uljaalla hewosella, nuorukainen, sotawaatteissa hänkin, ehkei juuri ritari-asussa. Hän oli se miekan ostaja, ja sama miekka riippui nyt hänen wyöltänsä. He seisahtiwat wähäksi matkaa tuomio-kirkosta ja heitä wastaksuten seisahti saksain yhtiö, joita seurasi heidän waimonsa ja lapsensa.

Kellon soitanto kuului taas Dominico-weljesten luostarista, tuomio-kirkon owet awattiin, ja kirkosta tuli joukko pappeja ja munkkia juhla käynnille. Joukon etupäässä käwi kaksi kaniikkia eli tuomio-kirkon pappia, kantain lipasta eli arkkua, jossa pyhän Henrikin luut säilytettiin. Se lipas oli silattu kullalla ja hopialla.

Heidän jälkeensä tuli Benedictus, sen ajan röykkiä ja ylö-mielinen pispa, joka uskalsi riidellä itse kuninkaan kanssa ja joka kutsui Suomen asukkaita **alamaisiksensa.** Hän oli täydessä pyhä-puwussansa, hiippa hänen päässänsä, kulta ja hopia kankainen kaapu hänen yllänsä ja waltikka hänen kädessänsä. Hän siunaili kansaa molemmin puolin, tehden kädellänsä ristin merkkiä.

Hänen peräänsä tuli munkkia, jotka suitsuttiwat pyhää sawua, ja toisia, jotka messusiwat pyhän Henrikin kunniaa seuraawilla sanoilla:

Cætus noster lætus esto
Pro Henrici sacro festo:
Est lætandi causa præsto
Præsulis celebritas.
Quem eligit, quem dilexit,
In sublime quem erexit
Divina benignitas, etc.*)

Kaikki kansa kumarteli hartaudella näille pyhille käwiöille. Yleensä wallitsi sywä äänettömyys, paitsi munkkein weisu, joka tällä tawoin kuului sen somemmalta.

Nuorukainen, josta tässä olemme puhuneet ja jonka nimi oli Klaus Götrikkinen, loi huomaamatta silmänsä ammattilaisten nais-wäen puoleen ja yhtäkkiä hänen lapsemaiset kaswonsa punehtuiwat. Siellä oli se neito, jonka kanssa hän oli kilpaa ajanut Kokemäen joella. Neito hawaitsi myös hänen, mutta peitti samassa kaswonsa, ja ne pyhät miehet oliwat jo käyneet käymisensä ja palasiwat kirkkoon, jossa wasta oikia

---

*) Meidän joukkom' iloitkoon,
Henrikkimme juhla on,
Syytä ompi ilohon
Kaikell' kristikunnall'.
Jumal' häntä rakasti,
Sankariksens' walitsi,
Nosti taiwaan iloon, j. n. e.

juhla-meno pidettiin. Heitä seurasi sinne linna-herra ja hänen kumppaninsa, jotka jättiwät hewosensa sikſi aikaa palwelijain pidettäwikſi. Sitte meni ammattilaiset waimoneen ja lapsineen sekä muu kansa kirkkoon.

Se oli walaistu tuhansilla waha-kynttilöillä, niinkuin silloin tapa oli keskellä suwista päiwäkin; akkunat oli nimittäin siitä laadusta, ettei ne laskeneet suurta päiwän waloa, ja itse juhla-päiwän pyhyys waati suuren kynttiläin paljouden.

Koetamme historian awulla tässä kertoa semmoisen kirkonmenon.

Tämän juhlan tähden oli keskelle kirkkoa tehty neljän kyynärän korkea ja kolmenkymmenen kyynärän pitkä lehteri, jonka päälle oli rakennettu alttari. Sata lamppua paloi lehterillä ja niin paljo kynttilöitä kuin waan mahtui. Laattialla, jokaisen pylwään juurella, suitsi pyhää sawua ja mirrhamia.

Pispa ja papit nousiwat lehterille ja laskiwat pyhän luu-arkun alttarille. Pispa weisasi latinan kielellä: "Tule pyhä henki Luoja!" jonka jälkeen litania weisattiin. Sitte piti pispa latinaisen messun, johon laulajisto usein wastasi: "te rogamus, audi nos."*)

Arkku kannettiin tämän jälkeen laattialle, jossa kansa pääsi sitä kumartaen rukoilemaan, ja sen eteen uhraamaan antimia, jotka käytettiin kirkon hywäksi. Kaiken tämän päätettyä tapahtui ihme-töitä, joita papit salaisesti tekiwät, kiihoittaaksensa kansan hartautta. — Tulen-soittoja leimahteli holweissa edes-takasin. Eläwiä kyhkysiä, öyletin kappaleita, eläwiä warpusia, pyitä ja peiposia lenteli sinne tänne tulen loistossa.

---

*) Sinua rukoilemme, kuule meitä.

Kirkonmeno oli päätetty. Kansa oli hajonnut sinne tänne, kaupoillensa ja askareillensa. Muutamat kaupungin lähellä asuwista palasiwat kotiinsakin, ja Aurajoella liikkui taas useat weneet lewitettyillä purjeilla.

Klaus Götrikkinen oli palannut linnaan hänkin, kumppaninsa, linnanwoudin kanssa, ja katseli nyt alakuloisena ihmisten iloa, niiden jotka soutaen ja pauhaten kulkiwat wedellä.

Hänen teki mielensä wielä uudestansa käydä kaupungissa. Hän oli tawannut saksalaisen neitin kirkon lähellä ja sepä kohtaus oli hänehen tuottanut uusia ja outoja tunteita, jotka tekiwät hänen lewottomaksi nyt kun kaikki juhlan tuohu oli waiennut. Kansan tunko oli hänen estänyt enempää näkemästä ja kohtaamasta sitä outoa ja kuitenkin tunnettua neiti-ilmestystä. Toissa-mielin hän oli ratsastanut takasin linnaan, seuranensa.

Waan nyt hän katui että hän niin aikasin oli palannut kaupungista, erittäin kun hänen siellä olisi ollut tärkeitä asioita ajettawina, joiden tähden hän oli tullutkin.

Turun linna oli silloin toisellainen tarkoituksessaan, ja muodossaankin kuin se nyt on. Se oli rakennettu koko maakunnan warustukseksi ja suojelukseksi, ja sinne otti kaikki seudun asujamet pakonsa wihollisten hätyyttäessä.

Eikä ne wihollisten hätyytykset tapahtuneetkan harwoin; niitä oli, siitä asti kuin linna oli seisonut, tawan takaa tullut Hämeestä, Karjalasta ja Wenäjältä.

Häme ja Karjala oliwat tosin kukistetut, mutta

Wenäjän karkauksia kesti yhä monet wuosi-sadat, joina Turun linna monesti häwitettiin ja taas rakennettiin.

Hänen, joka ottaa kertoakseen sen linnan historian, on samassa kertominen koko Suomen historia, joka ei suinkaan tässä ole meidän aikomuksemme. Waan tulee kuitenkin sanoaksemme, että se linna oli toista kuin näinä aikoina, silloinkin kuin Gustaawi Waasan poika, Johannes-herttua, sittemmin kuningas Juhana III siinä piti howiansa. On moni muukin mahtawa herra siinä aikanansa asunut. Pidettiinpä saman Gustawin wanhin poika kuningas Erik XIV siellä wankiudessakin.

Waan nyt se linna on Turun läänin "wesi-koppi."

Klaus Götrikkinen katui palaamistansa kaupungista. Hän päätti siis ratsastaa sinne uudestansa ja olikin pian walmis täyttämään päätöksensä ilman kenellekkään asiasta wirkkaamatta, paitsi hewois-palwelialle, joka wiiwyttelemättä satuloitsi hänen hywän hewosensa.

Tässä on asia wähä jutella siitä nuorukaisesta, jonka olemme tulleet tuntemaan nimellä Klaus Götrikkinen.

Hän ei ollut mikään muu kuin talonpoika, waan Suomen talonpoika oli silloin arwoisampi kuin nyt.

Silloin ei löytynyt wielä eroitusta neljän säädyn wälillä.

Sopinee sanoa talonpojan säädyssä löytyneen kaikki säädyt yhdistettyinä.

Erinäistä aatelistoa ei kumminkaan löytynyt; talonpoika oli wapasukuinen ja hänellä oli oikeus wapauttaa maansa kaikista weroista, jos hän teki sotapalwelusta hewosella ja miehellä. Hänestäpä siis wa-

pasukuiset owat saaneetkin alkunsa, sillä ensimäiset aatelijset oliwat ne maamiehet, joiden talot mainitulla sota-palweluksella tuliwat weroista wapaiksi.

Tosin on talonpoika nytkin yhtä wapaa, ehkei hänen talonsa wapauttaminen kaikista weroista enää käy päinsä sota-palwelukselle. Mutta hänen rinnallensa ja ylä-puolellensa on ajan mittaan nosnut kolme muuta säätyä.

Klaus Götrikkinen oli wapaa talonpoika. Hän oli wanhin weljeksistä ja oli ehtinyt siihen ikään, että hän lain jälkeen sai mennä talonsa edestä kuninkaan palwelukseen.

Se oli syy hänen Turkuun tulemiseensa, ja syy miten hän oli asuntonsa ottanut linnassa, oli se, että hän oli sukua linna-herran kanssa.

S:t Nikolaus-weljekset, s. o. saksan kauppamiehet pitiwät kestiä keskenänsä, saman päiwän iltana, josta nyt on puhe ollut.

He oliwat kokountuneet Heinrich Rathsmannin majataloon, sen kauppiaan, jonka näimme Kokemäellä kaupanteossa.

Hänen ei ollut Turussa asuntonsa, waan Saksanmaalla, Kölnin kaupungissa, joka kuului siihen mahtawaan kauppa-liittoon, jota Hansa-seuraksi kutsuttiin.

Nyt hän oli tullut Suomeen, liittolaistensa asioille, waikka hän samassa ajoi omia asioitansakin, nimittäin kaupan-tekoa.

Hänen seurassansa oli nuori neiti, se Klaus Götrikkisen tuttawa.

Heinrich Rathsmannin huone oli yltäkylläisesti warustettu kaikkinaisella rawinnolla, jota S:t Nikolaus-weljekset nauttiwat syöden ja juoden.

Waan jos luulemme heidän keskustelleen paljaista kaupan-asioista, niin erehdymme suuresti; he puhuiwat enemmän waltio-asioista, nimittäin niistä, jotka koskiwat Hansa-seuran hyötyä, ja heillä näkyi olewan yhtä eläwä "kansallisuuden tunto" kuin ikänä nykyisen ajan waltio-sankareilla. He tiesiwät nimittäin mikä heidän seurallensa kaupallensa oli tuowa suurimmat edut.

He tiesiwät miten se pitkällinen sota Ruotsin ja Wenäjän wälillä oli heidän kaupallensa suureksi häiriöksi, niinkuin myös sen aikainen kahden keisarin sota Saksanmaalla oli heidän seurallensa wahingollinen. Näistä kahdesta asiasta he puhuiwat keskenänsä.

Päiwä oli jo alentumassa linna-lahden taka, kun Klaus ratsasti kaupunkiin. Ehtoo-kello soi luostarissa. Hän ajoi sinne päin, waan päätti seisahtaa wartiowuoren juurelle, johon hän jätti hewosensa, ja astui itse kukkulalle.

Joka nykyisiin aikoin tahtoo nähdä täyden kuwan Turun ulko-muodosta, astukoon samalle kukkulalle. Sieltä se näkyy kokonansa molemmin puolin Aura-jokea, waan olkoon kunkin wallassa sanoa sen kauniiksi tai ei.

Silloin se myös näkyi sinne, waan itse kaupunki ei miltään näyttänyt. Sitä wastaan kultasi laskewa aurinko linnan tornit ja huiput kiiltäwillä paineilla.

Kansan-liike pitkin joki rantaa kuului ikäänkuin kaukaisten meren-aaltoin humina, waan toisaalta kuului silloin tällöin luostari-kellon kumahdukset.

Ehtoo näytti Klauselle yhimmältä, kuin päiwän juhla oli ollutkaan. Hän oli aikonut ajaa asioita kaupungissa, waan hän oli jo ratsastanut sen läpitse eikä hänen enää tehnytkään sinne mielensä. Erinomaiset

pyhyyden tunteet, sennoiset jotka meissä ihmis-lapsissa eiwät peräti sammu mailman turhissa menoissakaan, johdatti hänen askeleitansa sinne käsin, josta kello kuului. Klaus olikin wielä nuoruuden, melkein wiattomuuden ijässä. ja hän oli äskein sanonut jäähywäiset kodollensa. Ei siis ihme ollutkaan jos hänen sydäntänsä paisutti.

Luostari-rakennukseen kuului myös wähäinen kappeli eli kirkko, johon kuka hywänsä sai mennä rukoustansa tekemään. Se seisoi aina awoinna.

Klaus astui sisälle. Useita waha-kynttilöitä paloi täälläkin alttarilla juhlan tähden; ne walaisiwat kaunista neitsy Marian kuwaa, joka oli tauluun maalattuna alttarin ylä-puolella. Tännekin oli suitsutettu pyhää sawua, ehtä kirkko ensi-katsannossa näytti ihan tyhjältä, ja tyhjä se olikin, paitsi että alttarin edessä nojausi polwillansa waimonen henki.

Agnes Lichtenau.

Klaus seisahti owelle, hawaitessansa rukoilian alttarin juurella. Hänen ei sopinut nähdä sen kaswoja, ne kun oliwat käännetyt neitseen kuwaa kohden, waan kaikki aawistukset sanoiwat hänelle, että se oli sama ilmestys, jonka hän kahdesti eläissänsä oli kohdannut ja joka hänen mieleensä oli tuonut niin erinomaisia liikunnoita.

Hänen ensimäinen päätöksensä oli käydä neidon luokse ja yhtyä hänen kanssansa anomaan pyhän äidin suosiota heille molemmille. Waan jalompi ajatus käski hänen jättämään rukoilewan neiton häiritsemättä. Ja

sen hän olis tehnytkin ellei jotakin outoa olisi tapahtunut kirkossa, joka pakotti hänen seisahtamaan.

Hänen mielestänsä näkyi alttari-kuwa peittywän; kynttilät sen edessä sammuiwat yksi toisensa perään; ainoastansa etäämmälle jäi niistä muutama wielä palamaan, ja niiden walo, yhdistyneenä sen wähän päiwän walon kanssa, joka tunki maalattuin klasien läpitse woipi tuskin himmeästi näyttää mitä kirkossa tapahtui.

Neito näkyi peljästywän, mutta ei hän kuitenkaan nousnut rukous-asemiltansa, waan painoi kaswonsa alttaria wasten, joten hänen irtaimet hius-kihermänsä jättiwät hänen kaulansa paljaaksi.

Se oli walkea, niinkuin — walkeus.

"O carissima filia," lausui sywä ääni, "sinä olet wihoittanut pyhän Marian; hän ei tahdo sinua kuulla."

Neito wawahti.

"Sinä olet paennut kotoas," jatkoi sama ääni, "ja, antaessas itses matkalle outoon maahan, olet sinä menettänyt omaisuutes ja wapasukuiset oikeutes."

Neiti nousi rukoilewalta asemaltansa.

"Pyhä Maria on lukenut sen sinulle synniksi" lisäsi se salassa olewa puhuja.

"Minä olen paennut wäkiwaltaa" sanoi tyttö, "minä olen orpo, waan Heinrich Rathsmann on isäni ystäwä, ja kun eiwät ne minua suojelleet, joiden welwollisuutena se oli, niin minun täytyi paeta hänen kanssansa, warjellakseni wapauteni, jos kohta omaisuuteni sillä menetinkin."

"Mutta sinä olet wihoittanut sen mahtawan ritari Eberkopfin, joka on meidän pyhän kristi-kirkon paras ystäwä, ja hän on saanut toimeen sen, että

sinua pidetään wäärä-uskoisena ja oikian kirkon helmasta langenneena."

Kun muistamme että tätä puhetta pidettiin Dominico-weljesten luostari-kappelissa, heidän, jotka niinä wuosi-satoina oliwat rajumpia wäärä-uskoisten hätyyttäjiä kaikissa Europan maissa, jotka kuuluiwat paawin alle, ja joiden wallassa ne hirmuiset tutkimo-oikeudet oliwat, niin tämmöinen julistus kuului waralliselta sille, jota se koski.

"Pyhä Maria kantaa samaa mieltä sinua kohtaan, kuin hänen kirkkonsakin," sanoi se outo puhuja; "hän sammuttaa walonsa sinulta."

Ja ikäänkuin tuntumatoin tuuli olisi lennähtänyt kirkon läpitse, niin kaikki kynttilät sammui, ja sywä hämärä jäi siaan.

Mutta neidon silmissä muuttui kaikki synkeäksi; hän oli isätöin ja äidittöin, ja wainottuna pahain ihmisten ahneudelta ja himoilta, oli hänen täytynyt jättää suloisen kotonsa ja matkustaa kolkkiin maihin, joissa hän kuitenkin oli toiwonut saawansa elää rauhassa, waan häntä seurasi sama waino, minne hän ikänä joutui, ja kun itse pyhä neitsykin hänen kielsi, niin hän tunsi olewansa oikein hyljätty. Hänen silmänsä pimeniwät ja hän olis waipunut siihen paikkaan, ellei joku outo, woimallinen käsiwarsi olis häntä pidellyt ja wienyt hänen pois....

Hän tunsi lempeän ilta-tuulen wirwoittawan kaswojansa; kukkasten löyhky tuli häntä wastaan. Hän awasi silmänsä, ja kirkkaasti laskeuwa kesä-aurinko häikäsi niitä. Hänen edessänsä oli awara laakso, jonka pohjassa joki juoksi; pitkin laaksoa oli huoneita, se oli Turku.

Hän istui kukkas-saran reunalla, Dominico-luostarin yrtti-maassa, Wartio-wuorella. Sama woimallinen käsi oli wielä hänen tukenansa; hän ei uskaltanut katsoa kenen. Mutta sen omistaja kuiskasi hänelle lohduttawia sanoja ja wannoi lupauksia ja uhkasi olla hänen kostajansa, ja se ääni oli hänelle tuttu; eikä hän woinut sulkea korwiansa sen ääneltä, eikä riistää itseänsä sen kädestä.

Ne kaksi nuorta tekiwät lupauksia toinen toisellensa, niinkuin usein tapahtuu. Jos semmoiset lupaukset aina täyttyisiwät, niin eipä mitään puuttuisi ihmisten onnellisuudesta mailmassa, waan niitä löytyy kohtauksia ja tapauksia ja kowaa onnea ja rikoksia. Niinpä muuttuupi usein ne ihanimmat tulewaisuuden kuwat, joita nuoruudessa maalataan, kärsimisen ja onnettomuuden tauluiksi eli raukeawat sumuun, ilmaan.

Neiti josta tässä on juteltu, oli Agnes Lichtenau. Hänen isänsä oli ollut wapaukuinen ritari ja oli kuollessansa jättänyt tawaransa ja ainoan tyttärensä erään ritarin huoleen, joka tahtoi yhdistää Agnesen, wastoin sen omaa tahtoa erään toisen ritarin kanssa, nimeltä Eberkopf. Agnes, jolla ei ollut ketään huolen-pitäjää, olis tietysti wäkisin waadittu myöntymään, waan hän otti pakonsa Hansa-kauppiaan, Heinrich Rathsmannin tykö, joka muinaan hänen isänsä eläissä oli siltä saanut suojelusta, ja joka kiitollisuuden tunnosta taas otti wuorostansa suojellakseen hywäntekiänsä tytärtä, sillä tawoin että Agnes seurasi tyttären nimellä häntä matkoillansa.

Niihin aikoin pidettiin ahkerasti tutkinnoita niiden kanssa, joita luultiin wääräuskoisiksi, ja siinä oli jo kyllä syytä tuomioon, että joku tuli kanteen alaiseksi;

ei häntä enää juuri mikään auttanut. Dominico-weljekset oliwat paawilta saaneet kaiken tuomio-wallan näissä asioissa ja moni ihminen pääsi hengestänsä, waan kirkko rikastui, sillä tuomittuin omaisuus tuli kirkon omaksi.

Merellä.

Klaus Götrikkinen oli aikomuksessa tarjota itsensä kuninkaan sota-palwelukseen, ja oli sentähden jättänyt kotonsa. Sotaa käytiinkin Itä-suomessa Nowgorodia wastaan ja oli käyty jo monia kymmeniä wuosia. Hänen oli nyt walita josko hän tahtoi lähteä Karjalaan tai jäädä Turun warustus-wäkeen. Mutta hän kamoksui sitä urostöiden puutetta, joka häntä kukaties kohtaisi Turussa, jota wiholliset harwoin tuliwat hätyyttämään. Hän toiwoi saada ansaita kunniaa ja kuuluisaa nimeä, jota kaikki nuorukaiset toiwowat, erinomattain sotaisina aikoina. Sentähden hänen teki mielensä Karjalaan, jossa hänen oli tilaisuus sotia ritarien tawalla ulkona, tappo-kedolla, eikä tarwinnut kätkeytyä muurien taka, niinkuin olis asia ollut Turussa. Hänen mieli-tekoonsa sinne oli wielä toinenkin syy. Nykyistä sotaa Karjalassa pidettiin oikeana pyhäretkenä; Ruotsalaisissa oli herännyt into kääntämään Roman uskoon ei ainoastaan Karjalaisia, waan itse Wenäläisiäkin, jotka tunnustiwat greikan oppia. Sepä into lähettikin pari kolme kymmentä wuotta sen jälkeen kuningas Maunon Newa-joelle, menettämään laiwoja ja ihmisiä.

Klaus oli tehnyt päätöksensä jo ennen Turkuun

tultuansa, ja hänen oli täällä ainoastaan toimittaminen itsellensä pääsy Karjalaan niillä alukfilla, joita usein lähetettiin Itä-suomeen, wiemään wäkeä ja sotatarpeita.

Ei sen päätöksen syy ollut siis se tieto, että Heinrich Rathsmann myös aikoi purjehtia itään käsin, jonka tiedon Klaus sai Agnesta puhutellessansa.

Päiwää jälkeen tässä ennen juteltua tapausta käwi Klaus Götrikkinen S:t Nikolaus-weljesten taloon, jossa Saksan kauppiaat ja Heinrich Rathsmann pitiwät majaansa. Hän aikoi puhutella wiime-mainittua ja sopia hänen kanssansa matkasta samalla kauppalaiwalla, koska ei kuminkaan alukfia löytynyt, itäänpäin kohdakkoon purjehtiwia.

Mutta tultuansa majataloon, sai hän kuulla sen ikäwän ja kumman sanoman, että Heinrich Rathsmann tyttäreneen oli tiessänsä.

Dominico weljesten uhkaukset, joita Heinrich Rathsmannikin oli saanut kuulla, oli hänehen tuottanut sen aatoksen, että heidän oli Turusta joutumiseen purjehtiminen pois. Waan minne? Sitä ei kukaan Saksalaisista ilmoittanut hänelle, jota eiwät tunteneet. Mutta heillä oli toinen alus walmiina piakkoon lähtemään Wiipuria kohden, ja he tarjosiwat hänelle siinä tilaa, josta Klaus myöskin paikalla sopi heidän kanssansa.

Palattuansa linnaan, näki Klaus sen tornista laiwan purjehtiwan kaukana luotoin takana.

Se oli se, jossa Agnes ja hänen suojeliansa pakeniwat Turusta.

Se joutui yhä etäämmälle ja etäämmälle, kunnes se wiimein katosi näkywistä.

Kolmen päiwän perästä teki Klaus itse alukſella matkaa pois Turusta.

Se oli aamulla warhain ſiihen aikaan wuodesta, jolloin päiwä on piſin ja yö lyhin.

Aurinko oli äskein nouſſut ja ſen kanſſa hento itä tuuli, joka täytti purjeet ja ſaatti laiwan wähitellen linnan ſiwutſe ja Ruiſſalon ſiwutſe ja niiden muiden luotoin, jotka owat ſioitettuina molemmin puolin Turun kulku-wettä.

Meren luonnoſſa on jotain wiettelewää, ja ſuloista, ſillekkin joka ſitä alati kulkee, ſaati ſille, jota ſen aallot enſi kerran hywäilewät.

Hupaista on arwata, miten ihmiſet enſin alkoiwat merta kulkea. Mies waelſi wuorimaita, aromaita, metſämaita. Kaikki oli hänelle tuttua, yhtäläistä. Ei hän mitään peljännyt, ſillä hän woi taistella wihamiehen kanſſa ja erämaan petoin kanſſa, hän oli opettanut itſe jalopeuran häntä pelkäämään.

Hän waelſi ja waelſi, ja etſi uuſia, outoja, ennen ei nähtyjä eſineitä.

Niin metſä wiimein aukeni, ja hänen edeſſänſä oli taiwas — ei taiwas, waan meri, ihana, awara meri, ſininen kuin taiwas.

Mieſtä wapistutti, ei pelko waan joku outo tunto.

Hänen edeſſänſä leweni ſe lempeä, ſe kaunis, ſe liehakoitſewa, ſe pettäwä alku-aine, jonka pinta toiſinaan on ſileä ja tywen niinkuin ikuinen rauha, ja taas toiſinaan wahtoawa ja jyryäwä hirmuiſeſſa wihaſſa, uhaten niellä ſen onnettoman, joka on rohjennut luottaa hänen kauniiſen muotoonſa.

Sen wihaa ja uhkauksia ei mies kuitenkaan ikänä ole peljännyt. Mutta kun ſen kanſi on ſileä ja ku-

wastaa taiwaan tähdet, silloin se tuottaa mieleen kaikkein oudommat tunteet.

Waan ihmiset owat sittekin uskaltaneet ruweta matkustelemaan sen aaltoilewalla selällä.

He alkoiwat kulkunsa purtiloilla ja ruuhilla pitkin rantoja, nyt he owat rakentaneet Lewiathanin.

Klaus Götrikkinen oli ensi kerran meren kannella. Sen muoto ei nyt ollut erin wihainen eikä erin lempeä.

Wähäiset laineet kimalteliwat aamu-auringon säteissä, waan nuorukaiselle se kuitenkin oli outoa ja ihmeellistä, se aawa awaruus.

Ei se kuitenkaan yhdellä erällä ollut hänelle kokonaan awoinna. Matka käwi salmien läpitse ja luotoin siwutse, joissa tammet, jalajat ja pihlajat lehotti. Aluksen tie oli wähän sen luontoinen kuin tawallisella Suomen järwellä. Wasta etäämmällä näky-ala aukeni.

Klaus nojausi laiwan partaalle, katsellen laineitten leikkiä. Hänen omat ajatuksensa lenteliwät tuulen kanssa teitä tietämättömiä.

Waan pian hän heräsi unelmistansa, kun aluksen toisella puolen nousi tora ja kähinä. Siellä oli laiwamiehet erään juudalais-raukan kimpussa, joka kauppalaukkunensa myös oli matkalla Turusta. Niihin aikoin luuli kuka hywään saawansa kiduttaa sen onnettoman kansan hajonneita jäseniä, jotka kaupan-teollansa eleskeliwät joka maassa; ja joiden kukkaroissa oli maiden ja waltakuntain rahat silloin, niinkuin ne nytkin owat.

"Sinä Judas Ischariot," pauhasi yksi merimies, "pidät hirmuisen parran, eikä sitä ole otettukaan lukuun, silloin kun sinulta maksoi määrättiin kulustas tässä laiwassa. Maksa nyt senkin edestä."

Ja hän nypisti ukon partaa.

"Jos myrsky nousee tällä matkalla," lausui toinen, "niin aallot sen täyttäwät, ja se painaa meidän jokaisen uppoſalle."

"Se on siis terwattawa," huusi kolmas "ettei hän läpäse."

Ja mies tarttui tahrimeen, terwatakſensa ukon parran.

"Oh Abrahamin Jumala," huokasi ukko tuskissansa, "katso Israelia, hän asun pakanain seassa, ja ei löydä lepoa, kaikki hänen wihollisensa pahasti menewät hänen kanssansa."

"Hän sanoo meitä pakanoiksi, se kirottu roikale," huusiwat merimiehet, "annetaan hänelle kelpo kuritus."

He aikoiwat käydä Israelin lapseen, mutta Klaus jouduttihe wäliin. Laiwuri oli hön walwottua mennyt kastariin lewolle, ja epäiltäwä oli miten hän koko riitaan olis sekaunut.

"Mitä teidän on hänestä?" kysyi Klaus, hiljaisesti, asettuen ukon eteen; "jättäkää hän rauhaan."

"Oh, Daniel!" huokasi wanha Simeon.

"Kuka se meidän maitosuu käskiämme on?" kysyi häjympi merimiehistä.

"Ei se koske sinua kuka minä olen," sanoi Klaus; "**minä** käsken ja **sinä** tottelet."

Miehet seisahtiwat katselemaan näiden kahden riitaa. Heidän ei mielestänsä sopinut kaikin käydä yhden päälle joka uskalsi puolustaa itseänsä. Niin eriskummaiset owat miesten tuumat kunnia-asioissa. Sitä he kaikin hätyyttiwät, joka ei ollenkaan woinut itseänsä puolustaa, waan sen päälle, joka uskalsi wastustaa heitä, eiwät he yht'aikaa kaikin kehdanneet käydä.

"Wai **sinä** käsket ja **minä** tottelen!" ärjäsi se

wihaisin merimiehistä, ja hän tawoitti nuorukaista suurella nyrkillään, waan hawaitsi itsensä aiwan samassa hetkessä, yhdellä lyömällä, makaawan pitkänänsä laiwan kannella.

"Oh Dawid!" huokasi Israelitaa.

Luultawa oli että merimiehen towerit nyt olisiwat käyneet kostoon hänen puolestansa, mutta raakoja kuin he oliwat, niin heillä kuitenkin oli sen werran jaloutta, että he katsoiwat sen woitetun merimiehen yksinään syypääksi ja Klausen syyttömäksi. Heitä pakoitti myös nuorukaisen urhollisuus pitämään häntä kunniassa, joten he katsoiwat towerinsa kowan onnen ansaituksi. Se taas puolestansa oli saanut tuntea Klausen käden, eikä häntä enää maittanut sen kowuutta toistamiseen koetella. Sowinto siis pian tehtiin sotiwain wälillä, ja waikka merimiehet olisiwat mielellänsä antaneet wanhan Simeonin maksaa heille sotakulunkia, niin eiwät he enää kehdanneet, eiwätkä juuri uskaltaneetkan häntä kiusotella.

Rauha oli niinmuodon yleinen laiwan kannella.

Ja rauhassa hyppeli itse laiwakin myötä-hankatuulella laineitten yli, ja oli jo wähitellen kääntänyt keula-riukunsa lännestä etelää kohden.

Ilma oli ollut lämmin, ja aurinko oli jo useat wiikot näyttänyt kaswattawan ja elähyttäwän woimansa.

Mutta täällä Pohjolassa tapahtuu usein, että kun aurinko luulee päässneensä parhaalle woitolle, ja aikoo palata maan etelä-puoliskoa lämmittämään, niin silloinpa tulee Pimentolasta se kylmä, kuolettawa hengen-weto, joka saattaa meren aaltoilemaan ja jähdyttää auringon säteet ja tekee hallan-panolla muorista hedelmöitsewistä tähkäpäistä lopun.

Nytkin tuli päiwän-seisahduksen aikana se jäinen henkäys pohjaisesta, ja peitti taiwaan ja auringon synkeillä rae-waaruilla.

Myrsky nousi ja meri rupesi ankarasti kuohumaan. Sen aallot nousiwat nousemistaan ja wirtailiwat ensinnä wähempinä walko-päinä haahden perä-keulaa ja laitoja wastaan; mutta pian ne kohosiwat monta wertaa korkeammalle laitoja ja nostiwat alukseen toisinaan ylös harjallensa, ja taas toisinaan he sen paiskasiwat sywään sywyyteen.

Rakeitten sade pimenti koko lakeuden ja peitti näky-alan. Purjeet oli riistettäwät, ettei laiwa uppoisi. Tuuli winkui nuorissa ja purje-pielissä, jotka notkistuiwat ja tärisiwät myrskyssä.

Matkasta ei enää ollut lukuakaan, kun waan päästäisiin raju-ilman edellä pakoon, ettei hukuttaisi.

Siihen aikaan ei wielä yleisesti käytetty kompassia, waikka se jo oli tunnettu, eikä siis laiwamies tiennyt minne oli kulkua pitää, jos niin tapahtui, että suun eli sade peitti näky-alan, taikka jos oltiin aawalla merellä, jossa ei muuta näkynyt kuin wesi ja taiwas.

Selkeällä säällä otti perämies oswiitan yöllä tähdeistä ja päiwällä auringosta; mutta kun ne oliwat näkymättömissä, puuttui häneltä kaikki ohjeet.

Nyt siis oli haahden kulkeminen silmissä-sokein Itämerellä, ilman tiestä wähäkän tietämättä, ollen joka hetki waarassa nieltää aalloilta.

Siihen aikaan oli merimies paljoa enemmän kuin nyt ilman ja aaltoin wallassa; ei silloin wielä käyty waltamerta Indiassa eikä Amerikassa. Nyt woi purjehtiwa jotenkin wastustaa waaroja täydellisemmästi rakennetuilla alukseillansa, sywemmällä purjehdus-tai-

dollansa, meri-karttoilla, aika-mittareilla, näkö-putkilla, kompasseilla, höyry-woimalla j. n. e.

Tässä mainittuin purjehtijain oli asia laskeuta tuulen wietäwäksi, kunnes se wähän asettuisi. Waan ei se asettunut moneen wuorokauteen, joten laiwa kulki yhä täydellä wauhtilla etelää käsin, päin wastoin aiwottua matkaa, joka olisi ollut Wiipuria kohden. Perämies oli aikonut wälttää Suomen waarallisia saaristoja, mutta sillä tawoin hän wiimein lähestyi Saksan maan hietaisia rantoja, joilla waara oli yhtä suuri. Loppu tästä matkasta tulikin se, että alus joutui haaksi-rikkoon, ja että harwat sen päällä kulkewista pääsiwät maalle hengissä, waan niiden harwain seassa oli kuitenkin Klaus Götrikkinen. Emme huoli kertoa sen haaksi-rikon erinäisiä tapauksia; mainitsemme waan että tämän jutun pää-asiat tulewat tästedes tapahtumaan Suomesta ulkona, eliktä Saksanmaalla, jossa ensiksi tapaamme Klaus Götrikkisen haaksi-rikosta pelastettuna, waan kuitenkin aiwan neuwotoinna miettiwän ikäwää tilaansa. Hän oli erinäisen luonnon kohtauksen tähden joutunut tänne, eikä hänelle ollut muuta jäänyt jälille kuin miekka siwullensa. Tosin oli se hywä wapauden merkki kyllä, ja niihin aikoin paras asian-ajaja; mutta waikka hän siihen pani suurimman luottamuksensa, niinkuin tawallisesti jokainen mies-puoli silloin, niin ei hän kuitenkaan woinut poistaa tällä hetkellä tyköänsä sitä aatosta, että hän oli warsin yksinänsä, wiskattuna kauwas meren taa kotomaastansa.

Näin ala-kuloisena ollessansa, tunsi Klaus jonkun laskewan kätensä hänen olkapäällensä. Käännähtyen sen puoleen, hawaitsi Klaus wanhan Simeonin, jonka

hän luuli hukkuneen haaksi-rikossa, aiwan eläwänä luonansa.

"Katso sinä nuorukainen" lausui ukko, "sinä teit minulle hywän työn, semmoisen, jonka harwat sinun kaltaises tahtoisiwat osoittaa meidän wainotulle suwulle. Nyt minulla on tilaisuus sen sinulle palkita."

"Jos se olis palkinnon tähden tehty," wastasi Klaus, epäillen, "niin millä sinä sen palkitsisit?"

"Millä waan tahdot," sanoi Simeon, "minulla on suuri walta."

Klaus luuli hawaitsewansa wanhuksen olewan mielen wiassa, johon hän kaiketi oli tullut äskeisessä henkensä waarassa.

Klaus ei tiennyt, että semmoinen kerskaus niihin aikoin woi olla hywinkin totta. Sentähden hän sanoi puoleksi leikillä, puoleksi todella:

"Jos sinulla on niin suuri walta kuins sanot, niin toimita minä kotiin."

"Sitä waltaa ei minulla ole nyt, waan ehkä kukaties pian kyllä. Ano jotain muuta."

"Noh, toimita minulle hywin ratsastettu hewonen," sanoi Klaus.

"Sen pitää saamas," wakuutti Simeon, ja kutsui nuorukaista seuraamaan häntä, jonka Klaus Götrikkinen myös teki, koska ei hänellä muutakaan ollut työksi ottaa, eikä hän ymmärtänyt kantaa sitä wihaa juutalaisia kohtaan, jolla kaikki sen aikaiset kohteliwat heitä.

He matkustiwat niitä kolkkia ja sumuisia alankomaita Itämeren eteläisellä rannalla, jossa asujamet taistelewat meren kanssa wallasta maan yli, waan jossa samat asujamet yhä owat leikanneet sateisia laihoja ja niittäneet woimakasta heinää.

Simeonin raholla saatiin hewoset, ja nyt he molemmin riensiwät sitä kaupunkia kohden, joka niinä wuosi-satoina hallitsi Itämeren aaltoja, ja jonka porwarit säätiwät lakia Ruotsin ja Wenäjän waltioille. He tuliwat Lübeckin mahtawaan kaupunkiin.

Tappo-kedolla.

Muutamme lukian ja itsemme keisarilliseen leiriin. Waan niitä löytyi silloin kaksi leiriä, niinkuin kaksi keisariakin. Yhdessä hallitsi Ludowik, Bayerin suwusta, toisessa Fredrik, Itäwallan tai Habsburin. He käwiwät keskenänsä sotaa, joka oli häwittänyt suurta Rooman keisarikuntaa jo kahdeksan wuotta; waan mailma ei tiennyt kumpi näistä kahdesta oli keisarina pidettäwä. Koko Saksanmaa oli se keisarillinen leiri, jaettu kahteen osaan. Nyt nämät taisteliat oliwat kuitenkin lähimpänä toinen toistansa miten milloinkaan. Innjoki ainoastaan oli heidän wälillänsä.

Jos luomme silmäyksen näihin kumpaankin leirin osaan, niin näemme siinä parhaan kuwan mitä nähdä taitaan sen ajan siwistyksen mitasta ja elämän laaduista. Tuolla Habsburin leirissä eletään hauskasti ja irstaasti, jokainen lahko-kunta tapansa jälkeen. Hewois-syöpäläiset Ungarit ja koiran-syöpäläiset Kumanit keittelewät nuotio-walkeilla liha-ruokiansa; toiset koettelewat joutseinsa jäntewyyttä, silmäinsä ja kättensä tarkkuutta. Tuolla ratsastaa jalo ritarien joukko, rautawaatteissa. Ensimäinen heistä on kaikkein jaloimpi ulkoa nähden.

Hänen sotisopansa kiilti kullasta ja hänen kypä-

rillänsä wälkkyi kotkan kuwa, joka oli waltakunnan waakuna. Kyppärin-silmikko kun oli awoinna, niin miehen kaswot oliwat näkywissä, sen ajan kauniimman miehen kaswot. Hänen silmänsä iskiwät tulta, niinkuin jostain erinomaisesta kiiwaudesta, ja hän seisahdutti uljaan sota-oriinsa, joka oli ennättänyt pari askelta niiden kahden ritarin edelle, jotka hänen rinnallansa ratsastiwat.

Sitälin näytti kyllästyttäwän se yleinen hitaisuus ja se kampitteli ja teijasi rajusti herransa alla, joka sen kuitenkin osasi taitawasti pidellä. Ritarit seisahtuiwat wähäiselle mäelle Inn-jokea lähellä, josta heillä oli awara näky-ala toiseen leiriin.

"Minä sanon sinulle, weljeni Heinrich, ja sinulle von Pilichdorff" lausui se kaunis ritari niille kahdelle hänen rinnallansa, joista toinen oli wanhahko mies ja toinen nuorukainen, "minä sanon teille molemmille, että meidän on paikalla käyminen tappeluun Ludowikin kanssa, ilman weljeäni Leopoldia odottamatta; minä pelkään muuten että tuo kawala Ludowik pakenee ennenkuin Leopoldi tuleekan.

"Parempi on" wastasi se wanhempi ritari, joka ratsasti hänen oikealla kädellään, "parempi on, että me hänen likistämme kahden sota-joukon wäliin ja teemme hänestä sillä tawoin lopun, kuin että heittäisimme nykyjään saadut etumme onnen kaupaksi. — Jos waan herttua Leopoldi on tulossa ..."

"Siitäkään emmä ole aiwan wakuutettu," sanoi se kaunis ritari, "ja minä olen tämän keisari-kruunun tähden saattanut jo niin monta leskeksi ja orpolapseksi ja tehnyt niin paljo wäärytta kristityille että minulla

jo on syytä toiwoa tästä sodasta loppua. — Mitä sinä luulet, Heinrich?"

"Minä —" wastasi nuorukainen "— minä toiwon pääsewäni tappeluun huomenna."

"Tapahtukoon siis huomenna sinulle toiwos jälkeen — ja minulle."

"Joska se huomispäiwä jo koittaisi!"

Aurinko oli laskemassa ja heitti wiimeiset säteensä leirien ylitse ja sotawäen ylitse ja lakeuden ylitse.

Huominen aurinko oli tuowa myötänsä werisen sodan samalle lakeudelle.

Waan toisessa leirissä ei liikunto ollut wähempi. Siellä oli itään monenlaista kansaa, koottuna yli koko Saksanmaan, ja wielä ulkoakin, ne lahkot, joita Bohemian kuningas Johannes oli tuonut Ludowikin awuksi. Täälläkin löytyi wasallia ja palkka-wäkeä, ritaria ja joutsi-miehiä, ratsumiehiä ja jalka-wäkeä. Ajat oliwat muuttuneet entisestä. Saksanmaa, niinkuin muutkin maat, joissa sotia käytiin, oli täynnä palkka-wäkeä, ja yksin ritaritkin taisteliwat palkan edestä, mitä ennen ei ollut tawallista, silloin kun wasallit seurasiwat lääni-herroja ainoastaan kukin maansa puolesta. Nyt oliwat sodat muuttuneet miesten parhaaksi elatus-keinoksi, kun alati sotia käytiin ruhtinasten wälillä ja ritarien wälillä ja kaupunkein wälillä. Moni heistä oli kuitenkin unohtanut omat riitansa näiden kahden tähden ja asettunut toisen taikka toisen puolelle.

Keisari Ludowik ei ollut hetkään niin pulskea mies kun hänen wastustajansa Fredrik, eikä hänen käytöksessänsäkään ollut sama sotaisa jalous. Hänen muotonsa oli jotenkin tawallinen, ja hänen ikänsä oli yksi ja kolmekymmentä wuotta. Hänellä oli tummat ki-

herät hiukset, waan niin ohkaiset, että pää oli laelta ja otsalta wähän paljas. Hänen nenänsä oli jotenkin leweä ja latuskainen, niin ettei sitä sopinut kehua kauniiksi, mutta hänen silmänsä oliwat suuret ja kirkkaat ja hänen otsansa ilmoitti että sen alla eli ajatuksia, mietteitä ja keinoja. Hänen mittansa oli tawallisen miehen mitta, hänen hartiansa ja rintansa tukewat ja woimalliset. Yleensä oli hänen muotonsa semmoisen miehen, joka tawallisesti onnistuu yrityksissänsä, jota wastaan hänen wihamiehensä kanneus ilmoitti sitä ylewyyttä ja jaloutta, joka saattaa omistajansa häwiöön.

Ludowikin oli puku alhaisempi kuin Habsburgin herttuan; ainoastaan sininen haljakka walkosilla ristillä oli hänen yllänsä.

Hän käweli edes-takasin leiri-majassaan, ja puhutteli wanhaa herras-miestä tawallisessa sotapukumessa.

"Niin, mitäs luulet, Seifrid," kysyi keisari Ludowik, "onko meillä woiton toiwoa, jos käymme otteloon Habsburien kanssa?"

"Woitto on **Herran** kädessä," wastasi hurskas Seifrid, "mutta, päättäen minun köyhällä järjelläni, ei olis woitosta epäileminen, ellei meitä puserreta kahdelta puolen."

"Niin minäkin luulen, kaiketi sentähden että minulla on halu saada lopun tälle kiistalle; waan sinun, hywä Schweppermann, minä annan johdattaa sotajoukkoni huomenna, jos tästä tappeluun mennään."

"Armollinen herra," wastasi Seifrid Schweppermann, "minä olen alhaisesta säädystä, ehkä olenkin ritari, mahtanewatko teidän suuri-sukuiset minua totella?"

"Totella?"

Tässä Ludowikin silmät säkenöiwät, waan ainoasti yhden räpäyksen; pian ne taas saiwat entisen lewollisen katsantonsa, ja hän sanoi:

"Minun welwollisuuteni on toimittaa niin että jokainen noudattaa minun sanani; katso siinä waan, että sotawäki tulee siihen järjestykseen että meillä on toiwo woitosta."

Tässä heidän keskustelonsa katkaistiin. Ulkona leirissä kuului outo rähinä ja nauru, joka läheni keisarin sotamajaa. Molemmat käwiwät ulos majasta katsomaan, mikä ilo leirissä oli. Ja syytäpä siellä olikin nauruun, sillä yksi munkki, joka nähtäwästi ei eläissänsä ennen ollut ratsastus taitoa koetellut, tuli nyt tousuttaen hewosen selässä, jonka juoksua sotamiehet jouduttiwat miten taisiwat lyömällä ja ruoskimalla, kunnes se tottumaton ja horjuwa ratsastajaparka wihdoin putosi hewosesta kentälle, aiwan keisarin eteen.

Ällistyneenä ei munkki ensin tiennyt mitä tehdä, waan kun hän wähän tointui, niin hän sai kauhtanansa hiasta kirjoituksen, jonka hän kurotti keisarille.

Munkki, joka sen kirjoituksen kurotti keisarille, oli Fürstenfeldin luostarista. Weljekset mainitussa luostarissa oliwat nimittäin ryöstäneet airuen, jonka herttua Leopold oli lähettänyt weljellensä Fredrikille kirjoituksella, joka ilmoitti että hän, Leopoldi, joukkoinensa teki rientämällä tuloa, päästäksensä yhtymään weljensä kanssa. Luostarilaiset päättiwät lähettää tämän sanoman, ei Fredrikille, jolle se oli aiwottu, waan Ludowikille, ja niin oli tämä munkki-parka tullut leiriin suureksi iloksi ja huwiksi joutilaille miehille, jotka ihastuksella pitiwät huolta siitä että hänen hewosensa py-

syi täydessä juoksussa, kunnes hän wiimein päästyänsä tuskalla ja waiwalla määränsä päähän, horjahti hewosestaan keisarin jalkain juureen.

Ludowik woi tuskin pitää wakaisen katsannon, nähdessään kaapu-miehen edessänsä pitkänään ja hengästyneenä. Waan hetken silmäiltyänsä kirjoitusta jonka munkki hänelle oli tarjonnut, muuttui hänen muotonsa kylläkin wakaiseksi, ja kääntyen Seifridin puoleen lausui hän:

"Arpa on heitetty, Leopold on tulossa; mutta ennenkuin hän ehtii, niin tällä kentällä on tappo tapahtunut; olkoon sitte sota-joukkoin Jumalan kädessä kenelle woitto, kenelle häwiö. Ja nyt, Seifrid, riennä sinä järjestämään ja walmistamaan huomista juhlaa!"

Seifrid Schweppermann kumarti keisarille ja käwi täyttämään tärkeätä käskyä. Ludowik astui majaansa.

Klaus Götrikkinen oli myös äskein ilmestynyt tähän Ludowikin leiriin. Hän kuului Trierin arkkipispa Balduinin wäestöön, jossa löytyi uljas ritarijoukko pohjais Saksasta ja Rheini-joen tienoilta. Klaus oli yhtynyt näiden kanssa palkan edestä, niinkuin kaikki sekä ritarit että muutkin.

Se oli Syyskuun 28 päiwää wastaan yöllä w. 1322.

Klaus wietti ensi kerran yötä tappo-päiwän edellä. Tosin hän jo monesti oli saanut koetella miehuuttansa sekä kotona että muualla. Hän oli Satakunnan saloilla kaatanut metsän kultasen kuninkaan, ja matkansa täällä ulkona ei myöskään ollut niin rauhallinen että hän olis päässyt rohkeuttansa koettamatta. Waan kuitenkin oli semmoinen, kuin huomispäiwä lupasi olla, hänelle aiwan outo ja tuntematon. Hänen tapasikin

puoli-yö hereellä; ei kuitenkaan miettiwänä huomisen tapauksia, niinkuin olis sopinut luulla, waan muistelewa nykyisin elettyjä aikoja.

Niitä olikin hänellä wasta nyt monesta ajasta loma miettiä yön äänettömyydessä.

Syys-tähdet pilkottiwat taiwaalla ja kun waelsi punaisena sen reunalla, wäliäkuin puuttuisi häneltä woimia nousta korkeammalle katselemaan niitä lepäämiä, joista tuhansia kenties tulewana yönä oli nukkunut ikuiseen uneen.

Klaus röttötti tanterella, niinkuin kaikki hänen kumppaninsakin, täydessä sotapuwussa; hewosensa oli hän liekanut käsiwarteensa. Se söi apettansa päälontista samoin kuin toisetkin hewoset, ja heidän hammastensa karskutus kuului pitkin leiriä yön hiljaisuudessa, paitsi majain tykönä, joissa syömärien ja juomarien rähinä oli ylinnä.

Klaus katseli appawaa hewostansa, jonka hän oli saanut jundalaisen awulla. Hän muisti kuinka ukko kiitollisuudesta oli tarjonnut hänelle hewosen hinnan lahjaksi, waan miten hän jouduttuansa ansiolle oli maksanut ne rahat takaisin, syystä ettei hän tahtonut ottaa mitään lahjaksi jundalaiselta.

Hänen johtui mieleensä käynti Lübeckissä ja miten Hansa-kauppiaat siellä oliwat häntä suositelleet. Hän oli kohdannut Rathsmannin, joka niin ikään tuulen ja weden ajamana oli tullut sinne, ja — hän katsahti taiwasta kohden — siellä pilkottiwat tähdet kirkkaammin hänen mielestänsä ja iskiwät hänelle silmää — hän muisti Hansa-kauppiasten pidot, heidän werkawaatteiset huoneensa, heidän silkillä ja sametilla katetut istuimensa, heidän kultaiset maljansa ja hopeiset pöytä-

astiansa. Waan hänen oikea walweilla pitäwä muisteensa oli neiton kuwa, sen Agnes Lichtenau'n jonka hän taas oli tawannut Lübeckissä ja jolta hän oli saanut muisto-merkin, niinkuin silloin tapa oli nuorukaisten ja neitoin wälillä, niiden jotka oliwat luwanneet uskollisuuden toinen toisellensa.

Hänen mieleensä johtui sitte, kuinka hän taas oli erinnyt neidosta, ja miten sen oli ollut suru silmissä ja — sydämessä, niinkuin hänenkin.

Ja nyt hän kulki aatoksissaan pitkin Rheini-jokea, ja hänen silmäinsä ohitse käyskeli wiina-mäet ja hedelmäpihat, linnat ja kaupungit, sekä asutut että häwinneet. Monta juttua ja satua, niistä linnoista, joita hän oli kuullut kerrottawan, juoksi taas hänen muistonsa läpi.

Sitte hän otti uudestaan ollaksensa leikki-sodassa, torneri-kedolla, jossa ritarit ja wapasukuiset oliwat pirstoneet keihäitänsä, ja syöksennelleet toisiansa hewosesta, ja jossa towerit oliwat rikkoneet towerinsa raajoja.

Hän muisti niiden taisteliain joukossa yhden julman ritarin, jota hän kuuli nimitettäwän Eberkopf. — Hän olis mielellään syösnyt sen miehen hewosesta ja waikka halkaisnut siltä pään; mutta pahaksi onneksi häneltä wielä puuttui täysi ritarin arwo, jottei hän pääsnyt sen kanssa miekkasille. Tosin oli hänelle jo miehuudensa tähden tarjottu kultaisia kannuksia; waan hän oli päättänyt odottaa kunnes hän ne ansaitsisi oikialla sota-kedolla, jotta hän niitä julkiaisi näyttää kotomaassansakin, johon hän usein tunsi kowan ikäwän.

Ei hän kuitenkaan woinut jättää Eberkopfia wähän mistuttamatta, waan lennähytti hewosessaan hänen rinnallensa ja näyttäin kädellänsä punaista nauha-

ruusua, joka oli kiedottuna hänen kypärinsä sulkain tyween, lausui hän: "Agnes Lichtenau!"

"Agnes Lichtenau!" sanoi Eberkopf, ja nähden nauha-runsun, ymmärsi hän kohta mikä nuorukaisen mielessä oli. Hän sieppasi heti miekkansa.

"Teidän on odottaminen," sanoi Klaus, "ellette tahdo näiden kanssa kilwan ratsastaa."

Hän näytti kannuksiansa, jotka hohtiwat paljon enemmän hopialta kuin kullalta.

"Liemen-parta!" ärisi ritari ja heitti sota-sormikkaansa nuorukaiselle wihan-merkiksi.

Klaus teki samoin ja huusi:

"Me kohtaamme piakkoon toinen toisemme!"

"Tapahtukoon niin," wastasi ritari, "mutta se on sinun wiimeinen päiwäs."

Kaikki tämä maistui nyt hänen mieleensä yön hämärässä; hän koetti kädellänsä poweensa, ja otti sieltä sen sota-sormikkaan, jonka hän oli saanut wihan merkiksi; waan hänen täytyi sen uudestaan kätkeä entiseen talteensa, kun hänen kannuksensa ei wieläkään olleet kullasta.

Sitte hänen aatoksensa wiiwähteli monessa muussa tapauksessa, waan ne kaikki oliwat hänen mielestänsä wähemmän arwoisia.

Tähtein walo käwi aina himmeämmäksi, kunnes ne wiimein tykkänään sammuiwat; uni oli, näet, painanut hänen silmänsä kiini. Hewosen karskutus kuului wielä hetken aikaa hänen korwissansa, mutta sekin taukosi, ja pian ilmoitti tasainen hengen-weto, että nuorukainen oli unien hienoissa helmoissa unhottanut sekä ciliset että huomiset päiwät.

Joka ajallansa on ollut eri tapansa sodan käyn-

nissäkin. Tosin on sodan päätarkoituksena aina ollut tappaa miehiä jota enemmän sitä parempi; waan tappamisen keinot ja wälikappaleet owat olleet waihettelewaiset. Nyt annetaan kanuunain ja kiwäärien lakaista etäältä lakeus puhtaaksi; 14:a wuosisadalla täytyi miehen kajota mieheensä. Silloin waadittiin jokaiselta erityiseltä woimaa ja miehuutta; nyt woi heikkokin ja pelkuri tehdä työnsä, jos hän osaa wirittää ja laukaista tuli-putkensa. Mutta silloin löytyi kuitenkin pelkuria yhtä hywin kuin nyt saattaa löytyä urhollisia sotamiehiä. Waan täydellistä urhollisuuden puutetta ei milloinkaan nähdä kansain historiassa paitsi silloin kun he owat riutumassa ja häwiämässä, niinkuin muinainen Rooma wiimeis ajoillansa.

Syyskuun 28 päiwä koitti idässä. Sumu peitti lakeuden, jossa monet tuhannet oliwat wiettäneet yötä, odottain riidan ratkaistusta, kuuniaa tai kuolemaa tänä päiwänä.

Aurinko ei ollut wielä täydellisesti ylhäällä kun mies-tappo jo raiwosi pitkin laweata Ampfingin ketoa, Inn-joen warrella.

Keisari Ludowik, pelwostako wai muusta syystä, ei käynyt itse otteloon. Hän pysyi siwummalla yhdentoista ritarin kanssa, ja oli antanut waltio-lipun sotaherra Schlüsselbergille. Seifrid Schweppermann oli määränuyt missä järjestyksessä kunkin joukon oli sotia.

Fredrikin puolella oli yhtä warhain päästy liikkeelle. Sieltä tuli nyt 1,800 rautaan ja teräkseen puettua ritaria ja 30 tuhatta miestä, neljässä joukossa. Fredrik itse johdatti walta-lippua, hänen weljensä Heinrich ja sotaherra Pilichdorf Itäwallan wäes-

tön, ja Walseen weljekset Ungarien ja Kumanien sekä Salzburgin pispan joukot.

Itse tappelu alkoi siten että se sotaisa Bohemian kuningas, wäkensä etu-miehenä, täydellä wauhdilla karkasi Salzburgilaisiin, joista satoja miehiä ensi-hyökkäyksessä keihästettiin taikka syöstiin ratsuilta ja tallattiin hewoisten jaloissa. Loput hajosiwat ja pakeniwat oikealle ja wasemmalle puolelle.

Bohemian kuningas riensi nyt woiton kiiwaudessa edelleen ja lähestyi Ungarilaisia, jotka hiiskahtamatta häntä odottiwat tiweässä riwissä.

Hän walmistihe jo keihäällänsä syöksemään miestänsä; samoin jokainen hänen seuraajistansa. Heittokeihään mitta olikin enää hänen etu-riwinsä ja wihollisten wälillä; muutama karku-askel wielä... ja yhdessä silmän-räpäyksessä synkistyi koko ilma heidän edessänsä, rauta-paidat kalahtiwat ja wiisi-sataa miestä Bohemian joukosta makasi hewosineen päiwineen sotakentällä.

Ungarit oliwat warronneet heidän tuloansa jännitetyillä joutsilla.

Koko Europassa ei siihen aikaan löytynyt parempia joutsi-miehiä kuin Ungarissa ja Englannissa ja ehkä Suomessa.

He tähtäsiwät miehiä rauta-paidan laskoksiin ja hewosia. Rauta-pukuinen mies kaatuneella hewosella oli wihollisen oma, jos hän pudottuansa oli henkiin jäänytkin.

Tässä nyt kaatui eläwänä ja kuolleena wiisi sataa miestä ja niiden seassa, — kuitenkin eläwänä, — itse Bohemian kuningas.

Hän olis joutunut wankiuteen, niinkuin kaikki

muutkin, ellei Ungarit olisi tässä käyttäneet wanhaa omituista sota-tapaansa. Ammuttuansa nuolensa ja wasamansa he aina kohta käänsiwät hewosensa pakoon päin, antamatta heillensä aikaa katsoa joutseinsa waikutusta. Niin he nytkin ratsastiwat muutaman kymmenen askelen pois päin, ja kääntyiwät sitte wasta takaisin tekemään wankia.

Ne, jotka oliwat tulleet Bohemian kuninkaan jälissä, oliwat joutuneet epä-järjestykseen, nähdessään semmoisen joukon miehiä kaatuwan edessänsä; heidän oli pakeneminen.

Yksi ainoa etu-riwin miehistä oli jäänyt hewoseneen pystyyn; hänen werinen keihäänsä näytti hänen ensimäisessä hyökkäyksessä uskollisesti täyttäneen wirkansa työtä, ja nyt hän näki sankari kuninkaan, jonka rinnalla hän oli taistellut, olewan auttamattomasti wihollisten käsiin joutumassa. Palaawa Ungarin liuma ei wielä ollut paikalla. Hän astui hewosestansa, autti kuninkaan heti jaloilleen ja hewosen selkään.

"Kuka sinä olet?" kysyi kuningas, joka ei nähnyt hänen kaswojansa silmikon läpi.

"Minä olen Suomalainen; mutta paetkaa nyt, hywä herra."

"Suomalainen! Ilmankos siinä olet lumonnut hewoses ja itses. Lumo nyt itses Ungarilaisiltakin, minun apuni ei auta."

Näin lausuen astui Johannes tarjotulle ratsulle ja lennättihe pakoon.

Ungarilaiset tuliwat, ja ne wiisi sataa miestä jäiwät heidän omiksensa ja niiden joukossa se — Suomalainen, — Klaus Götrikkinen.

Sota-kedon toisella siwulla oltiin yhtä tuimassa työssä.

Kuninkaallisessa puwussa, loistawalla miehuudella taisteli siellä sankari Fredrik; hän etsi orpoanaansa Ludowikiä; waan se oli karttanut wihollisten joutsimiehiä, ja ratsastanut koko sota tanterelta pois Zangbérgin linnaan.

Kauwan kesti tappelu, kauwan oli woitto epätiedossa.

Fredrik mursi kaikki-woittawalla urhollisuudellansa Bayerin pää-joukon; hän sai heidän lippunsa woiton merkiksi. Jalka-wäki pakeni hänen edellänsä, waan mäellä oli wielä woittamaton hewoswäki, ja siihen oli yhtynyt Bohemian kuninkaan miehet, jotka Ungarilaisten taposta oliwat paenneet, sekä itse kuningas Johannes. Sepä joukko nyt pysäytti pakenewan jalkawäen; he järjestyiwat uudestaan, ja woimakkaammin kuin milloinkaan tunkeusiwat he kaikin edelleen. Miestä kaatui taas wahwasti molemmin puolin, ja samassa lähestyi uutta hewoswäkeä Itäwallan lipuilla Fredrikin puoluetta kohden, siwulta. Luultiin Leopoldin tulewan, ja ilo-ääni nousi Fredrikin wäessä. Mutta he petettiin kauheasti.

Seifrid Schweppermann, se Ludowikin sodan-päämies, oli lähettänyt erilleen, sala-paikkaan, Nürnbergin linna-kreiwin, neljällä sadalla miehellä ja käskenyt hänen otollisella ajalla rientämään tappo-kedolle ja lyömään joukkoon.

Näimme Klaus Götrikkisen olleen aamu-puolella tämän päiwän työssä. Hän oli toiwonut woittawansa ritari-miekan ja oli alkanut päiwä-työnsä hywällä mielellä.

Mutta, niinkuin jo tiedämme, oli hänen, pelastaaksensa kuninkaan, jonka riwissä hän taisteli, täytynyt antaa hewosensa hänelle ja jäädä itse wankiuteen. Se oli tiettyä että olo hänelle nyt tuntui tukalalta, eikä aikaakaan ennenkuin hän löysi tilaisuuden tässä yleisessä sodan jyrysssä saattaa itsensä wapauteen ja ryöstää itsellensä ratsun.

Siis oli hän taas walmis keihästämään miehiä samassa kuin Nürnbergin linna-kreiwi tuli petingollansa lewittämään kauhistusta Habsburgien joukkoon.

Mies-tappo yltyi nyt hirmuiseksi.

Siinä oli kiini toinen toisessaan Saksalaiset Rheini-joelta, Bayerista, Salzburgista, Kärnthenistä; siinä Bohemian miehet, siinä Ungarit ja Kumanit.

Klaus Götrikkinen lennättihe yhtä ritaria wastaan. Se koetti suojella itseänsä kilwellä, mutta Klausen keihäs murti kilwen ja sen kärki sieppasi mieheltä kypärin päästä. Hihnat katkesiwat ja ritari lensi ratsusta kentälle — se oli Eberkopf.

"Makaa siinä toistaseksi!" huusi Klaus.

Hän olis woinut lopettaa wihamiehensä paikalla, mutta hän häpesi sitä tehdä, kun Eberkopf oli saamatoin ja heidän kahdenkeskinen riitansa ei kuulunut tämän päiwän asiaan. Hän ei edes huolinut tehdä Eberkopsia wangiksi, waan jätti senkin kunnian toisille ja riensi edemmäksi sotaan. Tuolla johdatti nuori Heinrich Itäwallan lippua ja toi joukkoansa ankarimpaan tappeluun. Klaus ratsasti sitä wastaan; hän päätti anastaa sen lipun, waan monta ritaria asettui sen eteen. Hän murtihe niiden läpitse ja — woitti lipun. Se osasto hajosi, sillä Klausea seurasi monta Bayerin ritaria, jotka yhtä suurella innolla halusiwat samaa

lippua. Itse nuori Heinrich ja sodan päämies Pilichdorf joutuiwat wankiuteen. Tuolla pakeni yksi lauma Inn-jokea kohden ja hukkui wirtaan.

Mutta wielä taisteli jalo Fredrik. Hänen ympärillänsä oli koolta kaatuneita; waan pistettynä keihäällä kaatui hänen hewosensa ja Fredrikin täytyi antaa miekkansa. Woitto oli Ludowikin.

"Ilo mielellä sanon sinulle: terwe tultuas, orpana," lausui Ludowik wangitulle Fredrikille; mutta historia ei kerro Fredrikin siihen terwehdykseen mitään wastanneen.

Herrat ja ruhtinaat kokountuiwat sitte keisarin ympärille toiwottamaan hänelle onnea; ja nyt oli keisarin wuoro kiitellä ja palkita uskollisia sotilaitansa.

Niiden seassa oli Klaus Götrikkinen, joka kaikkien todistuksesta oli ansainnut tänä päiwänä suuren kunnian urhollisuudestansa.

"Teidän luwallanne, armollinen herra," lausui nyt Bohemian kuningas, kumartain keisarille, "minun on sana sanottawa tuolle nuorukaiselle."

Hän paljasti miekkansa.

"Lain ja tawan jälkeen," sanoi hän, "olis minun kysyä sinulta, oletkos wapaa syntyisin, ja tiedätkös ritarin welwollisuudet? mutta sinun käytöksesi tänä päiwänä todistawat sitä kaikkea. Laskeu polwilles!"

Klaus Götrikkinen lankesi polwillensa.

"Keisarin nähden ja kaikkein näiden jaloin herrain ja ruhtinain nähden," jatkoi kuningas, "ja tämän woitollisen sota-joukon nähden, teen minä sinun ritariksi."

Ja hän löi lappealla miekalla kolme kertaa nuorukaista olkapäälle, lukein tawalliset sanat."

Klaus Götrikkinen oli nyt ritari.

Luostari-neito.

Jääköön nyt meiltä Klaus Götrikkinen wähäksi aikoja ihastelemaan uutta arwoansa.

Joku aika ennen näitä wiimeksi kerrotuita tapauksia kulki muutamia matkustajia pitkin sitä maantietä, joka Saksanmaalla silloin wei Brehmin äweriäästä Hansakaupungista Rheini-jokea kohden.

Mainittu joki oli siihen aikaan, niinkuin se nytkin on, niiden maakuntien paras tie, joiden läpi se kulki, ja sen reunoille päättyi maanteitä joka haaralta.

Mutta Rheini-joki oli yhtä wähän luotettawa, kuin maantietkään, joilla alinomainen rauhattomuus tähän aikaan wallitsi. Mainitun joen rannalla näkee matkustaja wielä nytkin häwinneitä linnoja, joissa niihin aikoin oleskeli kopeita asujamia, jotka eiwät tosin ryöwänneet kulkewaisia, waan salleiwat niiden maksaa hywät rahat siitä werrattomasta kunniasta, että saiwat matkustaa heidän kuuluisain kotoinsa ohitse. Erittäin oli kauppamiehillä tämä arwoisa etu, ja jos eiwät tahtoneet hywällä maksaa, niin heiltä pian otettiin wäkisin, ja he lisäksi pääsiwät koko tawarastansa.

Waan siitäpä nousi se wiha kuolemaan asti kauppamiesten ja linnan asujanten wälillä, joka ei sammunut ennenkuin moni linnoista oli autiana; sillä raha kukistaa kalliotkin.

Ne matkustajat joista alussa lausuimme oliwat kauppamiehiä; heitä oli iso joukko, ja he oliwat itse aseilla warustetut, ehkä heidän seurassansa matkusti sotilaitakin.

Heidän joukossansa ratsasti myös yksi waimo.

Kulkeissansa Westfalin metsän siwua, nousi yht'äkkiä riita kauppamiesten ja sotilain kanssa. Tässä häiriössä tarttui yksi sotamiehistä siihen hewoseen, jolla neito ratsasti; toinen mies asettui sen toiselle puolelle ja nyt he ratsastiwat tiehensä; se tapahtui niin äkkiä ja huomaamatta että ryöwärit jo oliwat pois näkywistä metsässä, ennenkuin heitä ehdittiin takaa ajamaan.

Neito joka ryöwättiin oli Agnes Lichtenau.

Hänen isänsä taikka se, joka isänsä nimeä kantoi, oli aikonut matkustaa koto-kaupunkiinsa Kölniin, jossa hänellä oli paras turwa kaswate-tyttärelleen odotettawa arkkipispalta, joka nyt eli kauppa-liittoin kanssa hywässä sowussa, sittekuin hän oli tullut sowintoon keisari Ludowikin kanssa.

Niinpä Heinrich Rathsmann oli lähtenyt ensinnä Lübeckistä ja poikennut joidenkuiden asiainsa tähden Brehmin kaupunkiin. Sieltä lähdettyä toisten kauppiasten parissa, oli heidän seuraan yhtynyt kaksi sotamiestä, rauhallisella käytöksellä; wähänpäästä taas yksi, joka näille kahdelle näytti tuntemattomalta; sitte kaksi, ja niin edespäin, kunnes heitä jo oli usiampia.

Kun nyt oli tultu metsän kohdalle, niin tapahtui se, minkä jo kerroimme.

Siihen aikaan oli Lippe-joen warrella nais-luostari. Semmoisia kyllä löytyi joka paikassa, mutta tämä oli erinomattain merkittäwä rauhallisuutensa suhteen. Tosin eliwät luostari-sisarukset jokapaikassakin kaukana mailman wiekotuksista ja riettaudesta;

mutta täällä he näyttiwät olewansa niin sywässä erinäisyydessä, ettei mailman menoista edes pienintäkään mainetta olis luullut joutuwan saastuttamaan sisarten pyhiä korwia.

Waan jos olikin sisarten laita semmoinen, niin ei kuitenkaan waltias-eukkoa eli abbedissaa ollut takaaminen.

Vesper-kello soi luostarissa; metsä kaikui sen ääntä wastaan. Ilta oli tulemassa, ja yrttimaasta riensi nyt kauniita ja rumia luostari-neitoa ehtoo-rukoukselle ja sitte yksinäisille lepo-sioilleen.

He luuliwat kumminkin täytywänsä mennä kammioihinsa, waikka moni heistä olis mielellään jäänyt unelmoimaan ihanan elokuun walossa, ja katselemaan Lippe-joen pieniä laineita, miten ne ääneti johdattiwat toinen toistansa wirtaa allespäin; taikka kuultelemaan sata-kielisen wiehättäwiä säwellöksiä illan hämärässä; eli tuntemaan omain sydäntensä tuimaa lyöntiä; sillä moni näistä tyttö raukoista ei wielä ollut saattanunna hautaan niitä tunteita, jotka tekewät tämän maallisen elämän waikeaksi tai autuaaksi. Moni heistä oli tosin sorretulla sydämellä erinnyt mailmasta, ja sinne jättänyt ijätsi kaikki himot; waan monen oli myös wäkisin täytynyt jättää sinne kaikki ilot, ja elää täällä elinkautisessa wankiudessa toisten julmuuden uhrina. Monen nuori weri ilmoittihe wielä punottawilla poskilla ja säkenöitsewillä silmillä, ehkä monen kalwea katsanto julisti sen omistajan jättäneen hywästi kaikki maailman menot.

He kokountuiwat rukous-saliin, jossa helewä moniääninen weisu alkoi. Abbedissa luki sitte ne tawalliset

rukoukset, joihin Ave Maria ja pater noster kudottiin monin kerroin.

Nyt jakoi abbedissa laumansa kahteen osaan, rusottawain ja kalweitten. Edelliset lähetettiin tawallisilla siunauksilla ja manauksilla kukin kammioihinsa; ne toiset taas, joiden himot oliwat erinneet mailman menoista, käskettiin wiiwähtämään.

Yleinen äänettömyys wallitsi tässä pyhässä joukossa. Ne hurskaat neitot odottiwat mitä oli tulewa.

Nyt tuotiin esille tyttö, jonka silmät oliwat peitetyt linnikolla. Häntä puhutteli abbedissa:

"Tyttäreni, sinä olet wihoittanut pyhän äidin, kirkon, ja sinä olisit ansainnut rangaistuksen, mutta kirkko on laupias ja hän tahtoo sinulle suoda anteeksi, jos katuwaisella mielellä lähestyt häntä."

Hän, jota puhuteltiin, ei siihen mitään wastannut.

Abbedissa jatkoi:

"Waikka tämä meidän kotomme on pyhä ja saastuttamattoin, niin emme kuitenkaan tahdo kieltää suojaamme erehtyneiltä mailman lapsilta. Pyhän kirkon tulee sinun nuoruuttas surkein."

Neito paljasti kaswonsa. Se oli yksi niitä, joiden nuoruus kajosti silmissä. Se oli Agnes Lichtenau.

"Miksi minua wainotaan?" kysyi hän; "mitä minä olen pahoin tehnyt?"

"Sinä olet paennut niiden tyköä, joiden hoidon alla sinun olis pitänyt elää. Sinä olet matkustellut pakanallisiin maihin, ja olet nähty yhden nuorukaisen seurassa, joka ei wielä ole oikea kristittykään.

Agnes peitti kaswonsa.

"Korkean arkkipispan käskystä, joka on pyhän isän siainen," abbedissa teki ristin merkin, "olet sinä

pidettäwä täällä minun ja näiden hurskasten sisarten parissa, kunnes opit lannistamaan mieles. Ja ellet wuoden perästä tahdo mennä täältä ulos, määrätthyn naimisees, niin sinun on tänne jääminen ijäkses; sittekin saat kiittää onneas ja korkean arkkipispan ja kirkon laupeutta, ettei sinua ole laskettu pyhän tuomion alle."

Tähän päätti se waltainen akka puheensa. Kaikki ne mailman turhuudesta erinneet neidot myöntyiwät nöyryydellä hänen mieli-alaansa. Hän lähetti nyt heidän jokaisen hurskaalla siunauksella tyköänsä ja antoi palwelus-sisarille käskyn wiedä Agnesen määrätthyn huoneesen, alottamaan uutta pyhää elämää luostari sääntöin jälkeen.

Mutta ulkona luostari-puistossa lauloi sata-kielinen taas ilo-wirttänsä; kun waelsi loistawassa muodossaan syys-taiwaalla; joki juoksutti wirtaansa ja nuorten luostari sisarten unissa leikitteli heidän lapsuutensa ilot ja nuoruutensa ystäwät ja monet oudot lemmen tunteet, joiden ei ollut lupa ilmestyä ajatuksiin heidän walweilla ollessansa.

Tähtien tutkia.

Keisari Ludowik oli saanut täydellisen woiton. Waan ei hän kuitenkaan wiipynyt kolmea päiwää Mühldorfin eli Ampfingin kedolla, niinkuin woittajan tapa oli.

Hänen ei tehnyt mieli uuteen sotaan Leopoldin kanssa, joka tietysti teki tuloa weljeänsä auttamaan, ja jonka yli woitto oli epäiltäwä. — Leopoldi oli tun-

nettu rajummaksi waikk'ei urhollisemmaksi kuin weljensä Fredrik.

Ludowik siis meni matkaansa, waan Leopold ei myöskään tullut, kun hän sai kuulla weljensä olewan woitettuna.

Keisarilla ei ollut waroja pitää joukkojansa koossa ja hänen oli lähettäminen apu-wäestöt kotiinsa kunkin. Klaus Götrikkisen olis hän mielellään pitänyt omassa seurassansa, waan sillä oli monet syyt palata Rheinijoen tienoille, uuden arwonsa nojalla hakemaan oikeutta ja taistelemaan sen puolesta, jolle hän oli uskollisuuden walan tehnyt — Agnes Lichtenaun.

Hän toiwoi ettei kukaan uskaltaisi halweksia hänen miekkaansa nyt enää, kun se oli ritarin miekka; ja siihen aikaan oli ritarin-miekka wielä melkein kaikkien laki-solmuin ratkaisia.

Hän oli tawannut Eberkopfin taistellessansa Ampfingin kedolla, ja hän oli sen työntänyt keihäällänsä hewosesta. Waan sinne hän sen oli jättänyt, eikä sitä enää löytty kuolleitten eikä wankien joukosta.

Klaus Götrikkisen oli syytä peljätä siltä wihamieheltä kaikkea pahaa, ja hän päätti rientää Kölnin kaupunkia kohden, johon hän toiwoi Heinrich Rathsmannin pääsneen kaswate tyttärensä kanssa.

Meidän on hänen nyt kuitenkin jättäminen ja edellä rientäminen Kölnin kaupunkiin. Se oli, niinkuin se wielä nytkin on, uljaasti rakennettu Rheinin rannalle. Waan sen kauppa ja keinot ja uutteruus eiwät enää kestä wertausta niiden aikain kanssa. Sen entinen wireä elämän juoksu on seisahtunut tai hyytynyt, ja paras kuwa siitä hyytymisestä on sen jalo kirkko, joka silloin yleni ylenemistään taiwasta kohden, waan

nyt on lakannut nousemasta, waikka se ylhäältä on jäänyt puoli-walmiiksi. Tän aikaiset linnun-kotolais-wehkeet eiwät sitä liion woi walmiiksi saada. Ainoastaan silloin, kun usko oli ylewä, woitiin aatella semmoisen rakennuksen mahdollisuutta.

Se oli pyhäin-miesten yö; maa oli pimeä, waan taiwaalla pilkotti tähtiä.

Kaupunki oli sikeän unen wallassa, ja ainoastaan alukset wirralla, jotka yöksi oliwat kiinnitetyt rantawalkamoihin, näyttiwät yhden joukostansa olewan walweilla, tahi oikeimmin sanottu, yhdellä alukselta näkyi joku matkan tekiä walwowan; sillä me näemme hänen lähtewän alukseestaan walkamalle, ja ottawan tiensä kaupunkia kohden.

Mies oli waatetettu pitkään kaapuun, jotta hänen olis luullut munkiksi.

Hän alkoi käydä sitä kohden, jossa äskein mainittu kirkko pimitti pimeätä taiwasta; sillä muiden huoneitten suhteen se rakennus oli niinkuin jättiläinen kääpiöin rinnalla, ja näkyi kauwas yölläkin.

Kaapu-mies astui warowasti, katsahtain wäliin ympärillensä, niinkuin se joka pelkää näkywiä ja näkymättömiä wiha-miehiä. Hänellä oli paha omatunto.

Hän käwi kirkon ohitse, niin kaukaa ettei sen koron mitta olis hänehen ulottunut, jos sen olis tullut mieleen kaatua hänen päällensä. Hän johdatti askeleensa pientä walkiata kohden, joka wähän matkan päässä näkyi pilkottawan eräästä ikkunasta.

Waan se ikkuna oli ylimmäisessä kerrassa ja sinne oli kiiwettäwä monen mutkaisia astimia myöden. Wiimein hän kuitenkin pääsi perille ja nyt hän kolkutti owea, ensin ilman järjestystä, odottain wäliin awaa-

mista eliktä wastausta sisältä. Mutta kun ei sieltä mitään kuulunut, napahutti hän kolme kertaa järjestänsä hiljaa keskusormen rystöllä, sitte kahsi kertaa etusormen ja wielä wähänpäästä kerran.

"Kuka siellä?" kuului nyt ääni sisältä.

"Seulanen ja kointähti" wastasi kolkuttaja.

Owi aukeni, ja wieras astui wähäiseen kammioon, jossa wanhahko mies askaroitsi keittimillä, walin-kauhoilla ja sulin-maljoilla, lietensä ohessa.

"Täällä ollaan kullan teossa," lausui wieras ja heitti kaapun yltänsä; hän oli Eberkopf.

"Sinä wanha taikuri," jatkoi hän, "jätä sinä kullan keittäminen, ja leikkele sitä miekalla, niinkuin miehet tekewät. Sinun työs on kumminkin turhaa ja sinun weres hyytyy tulen edessä."

"Kumpi meistä on enemmän miekkaa käyttänyt, sinä wai minä," wastasi alkymisti, "ja kumpi on enemmän kultaakin leikellyt? Waan minä olen hawainnut juuri miekan käytännön olewankin turhaa. Nyt olen päättänyt lopun ikääni tutkia luonnon salaisuuksia. Waan minun täytyy tunnustaa wielä olewani aiwan opin alussa. Tämä alkymia waatii paljon wiisautta...

"Jättäkäämme nyt nämät turhat jaarituksset" sanoi Eberkopf "ja wastaa minulle, sinä rikkiwiisas, missä meidän pakolaisemme tällä haawaa owat."

"Molemmatko?"

"Sano edes toisen olo-paikka!"

"Kumpasen?"

"Menee h—n pitkillä kysymyksilläs! Minä kysyn missä Agnes Lichtenau on?"

"Jaa, Agnes — sitä on tähristä katsottawa."

"Luuletkos minun tässä ijäti kärsiwän sinun pilk-

kaas?" sanoi Eberkopf, ja tarttui tähtien tutkian kaulaan.

"Sano paikalla missä hän on, Agnes Lichtenau."

"Hiljaa, hiljaa," sanoi taikuri, "et sinä sen enempää tietoa saa, missä neito on, jos mun kuristatkin, enkä minä sitä sano ilman ehtoja."

"Noh, tänne ne ehtos!" ärähti Eberkopf.

"Sinä tiedät," jutteli se tietäjä, "minun ottaneeni Agnes Lichtenaun ja hänen omaisuutensa hoitaakseni. Ja waikka sinä tapasit minun kullan teossa, niin minä olen kuluttanut puolet hänen omaisuudestansa, eikä haittaisi waikka olisin kuluttanut kaikkikin, jos ei muut tietäisi sen määrästä kuin minä; mutta nyt on noilla pakanoilla, nimittäin Kölnin kauppamiehillä, jotka ensitulewa pyrstötähti käwäiskön maan päältä! kirjallinen luettelo siitä omaisuudesta — enkä tässä huoli ilmoittaa mitenkä se luettelo heidän käsiinsä tuli, waan heillä se on."

"Noh, mitä sitte?"

"Mitäs muuta kuin sitä, etten minä tahtoisi neitoa kenellekkään muulle kuin sille, joka tyttyy hänen nykyjään jälellä olewaan perintöönsä."

"Josta kenties ei enää ole mitään jälellä."

"On mar, hywäkin osa; ja kyllä minä tiedän sen, joka hänen ottaa omaksensa perintönensä päiwinensä."

"Kuka?"

"Armas kirkkomme, jolle minä olen neidon jo puoleksi lahjoittanutkin."

"Sinä pelkurien pelkuri!"

"Älä nyt kiiwastu; minä olen kirkollekin pannut sen ehdon että neito on pidettäwä alkawain joukossa tawallisen wuoden; jos ei hän sillä wälin suostu si-

nuun, niin hän jää luostariin — ja hänen omaisuutensa."

"Mihin luostariin?"

"Siihen, jossa hän tällä aikaa on katumassa sitä syntiänsä, että hän pakeni minun hoidostani. Minä olen katsellut ja tutkinut hänen onnensa tähtiä ja sinun, miten niillä olis taipumusta sopia yhteen, waan siinä on joku kolmas, jolla näyttää olewan woitto."

"Haa! mitäs sanot, kolmas?"

"Niin, kolmas tähti, joka ei ainakaan merkitse kirkkoa."

"Kuules mitä mä tahdon kertoa sinulle, sinä wiisasten taluttaja; kolmas onkin, niinkuin sanot, tässä joukossa, ja se on kahdesti ollut minun tielläni."

"Mutta kolmannella kertaa," lisäsi tietäjä pilkaten, "sinä katkaset hänen elämänsä langan."

"Jospa niin olis," wastasi Eberkopf, uupuneena sywiin aatoksiin; "mutta se mies ollee peikon poika jostain kylmästä maasta."

"Sinä olet hänen nähnyt?" kysyi tietäjä.

"Nähnyt ja kuullut ja tuntenut."

"Olipa se hywäkin, nythän sopii uudestaan tuttia ja tarkastella sitä kolmatta tähteä, kun mä tiedän sen merkitsewän jotain eläwää henkeä."

Ja se entinen miekan käyttäjä alkoi järjestellä ja asettaa tutkima-koneitansa ja näkö-putkiansa.

Eberkopf oli ääneti aatoksissaan; häntä miellytti kukaties nämät taika-wehkeet, häntä oli itseä taika-usko kohdannut.

Tähdet säkenöitsiwät taiwaalla. Se wanha tietäjä ojensi niitä kohden näkö-putkensa. Hetken aikaa tarkasteltua hän lausui:

"Otawa on kääntynyt pohjan-tähteä kohden; se on hywän merkki. Linnun radasta on teidän elämänne waiheet katsottawat."

"Noh, mitäs hawaitset?" kysyi Eberkopf.

"Minä näen," jutteli tähtien tutkia, "waloisan piltun — tähden mukaisen, — eriäwän linnun radasta pohjaseen päin ..... Minun oppini sanoo sen merkitsewän Agnesta ..... Häntä seuraa wähän matkan päässä toinen tähden pilkku, joka ei ole hetkiin niin waloisa ....."

"Ketä se merkitsee?"

"Sinua! — Se seuraa kiirehtien sitä waloisaa tähteä ja on lähellä sen saawuttaa, waan ....."

"Waan?"

"Waan kolmas kirkas tähti, sama kolmas, jonka minä jo ennen olen nähnyt sinun tiellä, käypi nytkin wiistäen heidän wälillensä."

"Eikös muuta?"

"Näkyy mar' wielä wähän muutakin."

"Mitä?" — Eberkopf tarttui tähtien tutkian käsiwarteen.

"Älä hätäile," sanoi wiisas, "muuten jääpi kaikki tietämättömyyteen."

Eberkopf lannisti luontonsa.

"Nyt he lähenewät toinen toistansa," jatkoi tähtien tutkia wähän päästä, "nimittäin se kolmas outo tähti ja sinun tähtes ... Se raukee sumuun."

"Mitä?"

"Sinun tähtes."

"Sinä walhettelet!"

"Jos tähdet walhettelewat, niin minä walhettelen."

Molemmat oliwat hetken aikaa ääneti ja tähtien tutkia herkesi työstänsä. Wihdoin lausui Eberkopf:

"Taidatkos sanoa, sinä kaikkitietäwä mies, mistä hän on löydettäwä, se minun wihamieheni?"

"Jokos nyt tahdot etsiä loppuas? Muuten sinun itse pitäisi tietämän hänen olopaikkansa, koskas hänen itse olet tawannutkin; minä en häntä ole ikänä nähnyt."

"Mutta sen luostarin sinä kumminkin tietänet, johon olet aikonut uhrata neidon ja hänen omaisuutensa. Minä en pelkää mitään wihamiestä niin paljo kuin sitä luostaria ja minun luulteni on neito sieltä pois otettawa hywällä tai pahalla."

"Koeta hän ottaa, waan katso ettes lyö päätäs luostari muuriin."

Wielä wähän aikaa he keskusteliwat, ja sitte he erisiwät niinkuin kaksi wihamiestä, jotka ainoastaan sentähden woiwat kärsiä toinen toistansa että he toinen toistansa tietäwät tarwitsewansa.

Uskallamme luoda silmäyksen luostari-kammiohin, siihen jossa Agnes oleskeli nöyryyttä opettelemassa abbedissan käskyille. Neidon oli suru mielessä, ja syytä hänen olikin murehtia; ylen paksut muurit telkesiwät hänen kauniista mailmasta.

Oliko hänen ijäkseen jääminen niiden kolkkain muurien taa? Hänen mieleensä johtui se julma Eberkopf — ja tuhannen kertaa ennen hän olisi sallinut itsensä haudattaa luostarin yksinäisyyteen, kuin päästä wapaaksi ja joutua sen miehen tielle. Mutta nuorukainen, se jalo, woimakas nuorukainen, jonka hän oli tawannut kaukana kylmässä maassa, siellä jossa puut oliwat täynnä kalliita kiwiä ja helmiä tammikuun päiwä-paisteessa; siellä jossa järwien reunat wiheriöit-

siwät kesäkuussa yhtä ihanalla muodolla kuin ikänä Rheini-joen rannat; siellä jossa tosin satakielisen ääni harwoin kuullaan, waan jossa laulu-rastas woipi jutuillansa elähyttää kesäisen yön; missä hän oli se nuorukainen, johon hän oli luottanut, jonka hän muisti Dominico-weljesten yrttimaasta Turussa, ja Kokemäen joen jäältä? Woineeko se häntä pelastaa näistä kieteistä, ja miten? Tulleekko hän joukolla ja kukistaa nämät muurit? Se ajatus peljästytti neitoa. Sotija woi kaataa linnat ja lyödä sota-joukot, sitä ei pidetty syntinä. Hänen oli lupa murhata niin monta wihamiestä kuin hänen mielensä teki, eikä sitä pidety minään pahuutena. Mutta koskea kowalla kädellä kirkkoa, tai mitä kirkon omaa oli, se pidettiin anteeksi antamattomana rikoksena. Ja hyödyllistäpä lienee ollutkin se yleinen usko, sillä niiden aikain tapojen raakuutta olis tuskin mikään hillinnyt, ellei kansoissa olisi pidetty eläwänä tämmöinen nöyryys kirkkoa ja kirkon käskyjä kohtaan.

Neito peljästyi tätä ajatusta; hän olis monta kertaa enemmin sallinut ikänsä pidettää luostarissa, kuin pelastettaa sieltä luwattomalla tawalla, ja wetää pelastajansa hengen yli tuomion.

Mutta hänen oli työläs nähdä muuta keinoa pelastamiseensa; erittäin jos se olisi tapahtuwa Klaus Götrikkisen toimesta, hänen, jonka ainoa wälikappale oli miekka. Agnes ei hetkeäkään epäillyt nuorukaisen olewan paraillaan häntä etsimässä, ja wapauttamisen toimissa, sentähden että hän toiwoi sitä wapauttamista nuorukaisen kautta; ja se toiwo olis hänelle tuottanut onnen mieleensä, ellei se samassa olisi häntä peljästyttänyt.

Hänen raukan mielensä oli arka, sitä oli säälimättä hätyytelty.

Toiwo jäädä wapauttamatta näkyi siis hänelle melkein paremmalta tällä hetkellä, kuin mikään muu toiwo.

Mutta se oli katkera toiwo, ja hän itki.

Pyhän neitseen kuwa oli hänen kammiossansa. Hän ei enää sen tapauksen perästä siellä Turun luostari-kirkossa ollut uskaltanunna lähestyä niitä Marian kuwia, joita kirkoissa löytyi; waan rukoillessansa hänellä oli pyhän ristin merkki, jonka hän aina kantoi tykönänsä.

Nyt hän kuitenkin wuodatti kyyneleitä neitseen kuwan edessä, hänen kammiossansa.

Käytäwässä kuului wähän jymyä; kammion owi aukeni, ja Agnes näki himmeän lampun walossa rautaan puetun sotilaan.

Hän arwasi sen olewan Klaus Götrikkisen.

"Mitäs teit, onnetoin," sanoi hän, "kuns otit tunkeakses tänne....."

Se rautamies ei wastannut hänen puheesensa, waan sanaakan ääntämättä hän astui esille, sieppasi neiton ja wei hänen mennessään.

Wasta wähän hetken perästä alkoi jyry nousta. Luostarilaiset heräsiwät, ja koko heidän hurskas waltakuntansa joutui epä-järjestykseen. Nyt tutkittiin ja katseltiin ja tuumailtiin, jonka perästä hurskas abbedissa luuli woiwansa lausua sen päätöksen että sisar portin-wartia oli pettänyt koko luostarin, ja nähtäwästi karannut mieltä-mielin. Sisar Agneta, jokki Agnesta täällä kutsuttiin oli niinikään kadonnut, waan jos hän oli wietty wäkisin tai itse hankkinut pakonsa,

ei luostarilaiset tietäneet warmaan sanoa; me tiedämme kuitenkin hänen wiedyn wäkisin; mutta kuka hänen wei saamme wast'edes nähdä.

Yö-matka.

Klaus Götrikkinen teki mattansa Kölnin kaupunkiin ja wasta siellä hän sai hawaita mitä oli tapahtunut ja miten Agnes Lichtenau oli wiety teille tuntemattomille. Ei kukaan tietänyt antaa hänelle wähäkän neuwoa eli oswiittaa minne neito oli joutunut. Heinrich Rathsmann oli kyllä koettanut seurata tytön jälkiä, waan kaikki hänen etsimisensä oliwat olleet turhaa eikä hän enää muuta luullut kuin ijäksi kadottaneensa neiton.

Klaus Götrikkisellä ei siis ollut mitään tehtäwää siellä, hän kun ei tietänyt mistä löytää sen näkymättömän wihollisen, joka oli Agnesta uhannut jo Turun luostarissa, ja joka epäilemättä oli tämänkin työn tehnyt.

Hän siis waelsi matkoihinsa, — oikia kulku-ritari — ja kulku-ritarien tawalla hän teki lupauksen ei heretä ennen, kuin hän oli saawuttanut tämän pahan työn ja rangaisnut pahan tekiät.

Hän oli päättänyt uudestansa käydä etsimään niille teille, jossa Agnes oli kadonnut seuraajainsa joukosta, ehkä hänelle onnistuisi löytäminen paremmin kuin muille, — ja mitäs hänellä muuta oli tehtäwää. Hänen etsintönsä johdatti hänen wähitellen sitä luostaria kohden, jossa Agnes oli, ja kuulustelemisillansa

oli hän saanut tietää niinpaljo että hän melkein oli wakuutettu neiton olewan siinä luostarissa.

Samana yönä, josta äskein kerrottiin ja jona Agnes wietiin luostarista, kulki wene, usean miehen soutamalla Lippe-jokea allespäin. Se yö oli pimeä, niinkuin tawallinen syys-yö, waan kuitenkin tuuletoin ja sateetoin; ainoastaan harwasta kohden loisti enää walkeita asuntoin ikkunoista. Wähitellen nekin sammuiwat, ja nyt oli kaikki nukkuneena, ihmiset ja luonto.

Wene joudutti matkaansa, ja sen soutajilla näkyi olewan erinäinen salainen tarkoitus, sillä heidän aironsa eiwät pitäneet wähäätän läiskettä liikutettaissa.

Työläs sitä oli nähdäkkin, koko wenettä, yön pimeydessä rannalta, keskellä jokea, kun se kulki.

Se meni niinkuin musta aawe, kiirehtien kylmää wirran pintaa myöden.

Waan nytpä pistihe ranta-warjosta toinen, yhden miehen soutama wene, joelle.

Se oli seurannut tätä isompaa wenettä hywät aikoja ilman sen näkemättä, äänettömällä airoin liikunnolla sekin, waan nyt se työnsihe keskelle jokea ja lähestyi wiistämällä tätä isoa wenettä.

Pian se oli asettaunut hanka hankaan sen toisen kanssa, jonka soutajat seisahtiwat työssänsä, sillä pelko ja wapistus kohtaisi heitä, nähdessänsä millä erinomaisella rohkeudella se wähäinen alus tarttui heidän alukseensa kiini.

"Noh?" kuului isomman weneen perästä.

"Huhuu!" wastasi joku wähän matkaa maalta.

Se oli huhkaja, joka tapansa jälkeen huijaili walituswirttä yksinänsä metsässä.

"Noh?" kysyi uudestansa miehen ääni weneen

perästä, waan ei se ääni ollut yhtä jämeä kuin ensikerralla.

"Eberkopf!" kuului nyt lausunta wähästä weneestä. — "Eberkopf, sinä olet tehnyt itses wikapäätsi rikokseen, joka on Westfalin salaisen tuomio-istuimen rangaistawa...

"Huhuu!" sanoi taas huhkajan ääni metsästä.

"Minä haastan sinun" jatkoi puhuja "tästä yöstä kahden wiikon ta'a juuri tuonne metsään, jossa huhkajan ääni kuuluu, wastaamaan niihin kanteisin, joita sinun päälles tehdään. Sin'et uskalla jäädä tulematta, sillä jos sinä sen teet, niin sinun pitää kuoleman."

Taas kuului walitus-ääni metsästä.

Ja niinkuin näkymättömillä käsillä talutettu, erkani se wähäinen wene isommasta, ja riensi rantaa kohden. Mutta se isompi alus piti entistä matkaansa jokea allespäin, ehkä paljoa epä-tasaisemmalla soudulla.

Ne "Westfalin salaiset tuomio-istuimet," joihin Eberkopfi haastettiin, oliwat jotain omituista niihin aikoin. Kaikki lain käynti, erittäin Saksamaalla, oli peräti mitätöintä. Hallituksella ei ollut woimaa pitää lakia arwossa. Jokainen eli omin päinsä ja ratkaisi muiden ja omat riitansa miekan terällä.

Kaikki waltiolliset siteet oliwat kehinneet, niinkuin ei ne koko keskuaikana olleet aiwan wahwat milloinkaan. Kirkko ja ritaristo oli kuitenkin alun woinut puolustaa siweyttä ja säädyllisyyttä; waan molemmat nämätkin laitokset oliwat nyt parhaillaan häwiämässä, ja yleinen rauhattomuus ja epä-järjestys wallitsi maassa. Senpätähden täytyikin yksityisten ottaa asiain järjestämisen huoleensa, kun ei waltiota löytynyt ja hallitus oli woimatoin.

Sentähden näemme esim. että kun kaupalla ei ollut mitään turwaa laissa eikä waltakunnassa, niin kaupungit tekiwät liittoja keskensä, suojellaksensa yhteistä liikettä.

Samoin näemme tieteitten ja taiteitten yhtywän liittokuntiin, ja kun lailla ei ollut turwaa maan hallitukseta, niin sekin päätti itsensä yllä pitää joinkin neuwoin, ja niin ilmestyi wähitellen ne laitokset joita kutsutaan salaisiksi tuomio-istuimiksi, "Vehmgerichte." Ne alkoiwat siinä Westfalin maakunnassa, jossa nämät wiimeksi kerrotut asiat owat tapahtuneet, ja niitä lienee jo löytynyt aikasin samassa maakunnassa, waikka ne sittemmin leweniwät yli koko Saksanmaan ja muuttuiwat wähitellen luonnossaan.

Tietty on että "Vehmgerichte" kesku ajan loppupuolella oli ainoa tuomio-istuin, jota kaikki pelkäsiwät. Se uskalsi haastauttaa eteensä lain-rikkojan mistä arwosta ja säädystä hywänsä, ja sen tuomiot oliwat pitäwiä, eikä niiden täyttämisestä ollut epäiltäwä, sillä, täyttäjäin luku sanotaan olleen sata tuhatta yli koko maan, ja heillä oli salaiset tunnus-merkit.

Se isompi wene kulki tietänsä joella. Nyt taisi olla puoli yön aika.

Siinä weneessä oli, paitsi Eberkopf, kaksi eli kolme souto-miestä, ja se luostarista ryöwätty Agnes Lichtenau.

Uhkaus ja haasto, jonka Eberkopf oli kuullut teki hänen alakuloiseksi. Häu tiesi warmaan, ettei Vehmgerichten tuomiosta pääsnyt yksikään syyn-alainen, ja hän tunsi itsensä syyn-alaiseksi.

Hän ei pitänyt tarkkuudella peräa ja laski weneen lähemmälle rantaa kuin aikomus olikaan. Se kulki

ranta-puiden synkeässä warjossa. Nyt sen kenla yht'-äkkiä kääntyi maata kohden. Eberkopf sen hawaitessa pomisti kyllä wastaan, mutta ei se enää auttanut; sitä wedettiin maalta heitetyllä koukulla joki-äyrästä kohden, ja pian se oli äyräässä kiini.

Agnes oli koko ajan istunut ääneti; hän tiesi joutuneensa wihamiehen waltaan, eikä hänellä ollut suurta toiwoa. Häntä ei suuresti liikuttanut mikään tapaus, ja hän oli melkein toissa-mielin kuulellut niitä uhkauksia, joita Behmgerichten jäsen oli lausunut. Ei hän nytkään pitänyt suurta lukua siitä että wene kääntyi rannalle wastoin perämiehen tahtoa.

Mutta hän kuuli jonkun äänen rannalta lausuwan hänen nimensä, ja se ääni oli hänelle tuttu ja se tuotti uuden lyönnin hänen sydämeensä ja uuden kirkkauden hänen silmiinsä.

Behmgerichte.

Klaus Götrikkinen oli etsiessänsä neitoa, tullut luostarin tienoille, aiwan silloin kun neito sieltä oli kadonnut. Hän joutui jälille ja seurasi weneen kulkua jokea allespäin, kunnes hän pääsi sen perille, niinkuin tässä jo on mainittu. Eberkopf oli niinkuin halwattu, kuultuansa Behmgerichten haaston, ja niin oli myös hänen sontajansa. Senpätähden ei kenkään nousnut wastusta tekemään, kun Klaus Götrikkinen ilmestyi weneesen, sieppasi neidon ja wei hänen mennessään.

Oli sumuinen syys-päiwä. Kaukana yön kerrottuin tapausten paikalta, näemme talonpoikaisen huoneen, semmoisen kuin siihen aikaan oli tawallinen. Se

oli jaettu moneen eri kammiohon. Yhdessä niistä on tyttö nukkuneena, istuen wuoteen ääressä. Wäsymys pitkän matkan, monien kyyneleitten ja suruin perästä, oli hänen saawuttanut. Hän oli suloinen näköönsä, siinä kun hän unessa nojausi wuoteesen. Hänen tummat hius-kihermänsä peittiwät osaksi hänen kaswonsa, joiden kukoistus wiimeisten tapausten huolista oli waljennut, ei kuitenkaan niin, ettei se olisi woinut uudestansa wiritä. Sen se näkyi hänen unessansa tekewänkin, sillä jokainen hengen weto näytti tuowan hänen poskillensa uutta eloisuutta. Sepä ihastutti nuorukaista, joka hiiskahtamatta katseli neidon lepoa. Hän oli tullut huoneesen aikomuksessa puhutella tyttöä, waan nähtyänsä sen nukkuneena, oli hän seisahtanut sitä katselemaan lumotuilla silmillä.

Hymy käwi makaawan neidon huulille; kaswot saiwat hetkeksi korkeamman paineen. Joku soma uni elähytti ainakin häntä. Waan samassa aukeniwat hänen silmänsä ja loiwat kirkkaan katsantonsa nuorukaiseen.

Nuorukainen pyysi anteeksi, kun hän oli tullut häwittämään neidon lepoa, waan heitä käski wälttämätöin sallimus pakenemaan edemmäksi, kunnes he ennättäisiwät rauhallisempiin paikka-kuntiin. Hän oli suonut neitolle ainoastaan tämän hetken lewätä. Heidän oli rientäminen sinne, missä hän luuli tietäwänsä soweliaan suojeluspaikan, siksi kuin kirkko oli suostutettu, jonka he molemmat oliwat hawainneet woimallisimmaksi kaikista, ja jota siis oli waarallinen pitää wihamiehenä.

Neito puolestansa osoitti kiitollisuutta nuorukaiselle, joka hänen oli temmannut niin suuresta waa-

rasta, ja sanoi olewansa tyttywäinen siihen mitä se asiassa päätti. He riensiwät matkaansa.

Käymme nyt Westfalin metsään, sinne, jossa nykyisten Saksalaisten esi-isät muinoin taisteliwat wapaudensa puolesta ja saiwat kuuluisan woiton Roomalaisten yli, jolla woitolla he kaikille ajoille ja kaikille kansoille owat näyttäneet ikuisen jalon esikuwan, miten wäkiwalta on poistettawa.

Nyt oli pimeä aika wuorokaudesta. Se paikka, josta Drusus kerran kokoili kolmen legion luut, oli walaistu tuli-soitoilla.

Metsässä oli wähäinen aukea; siinä istui piirissä miehiä salakaswoilla tuli-soittoin walossa.

Heidän edessänsä seisoi mies, jonka käytös näytti kanteen alaiselta, niinkuin jokainen myös olisi woinut sanoa ne piirissä istujat tuomareiksi.

Se näistä tuomareista, jonka wuoro oli olla päällekantajana, luki kaikki kanteet ja syyt kirjoitetusta pergamentin kappaleesta.

Hän alkoi lukemisensa tämän oikeus-istuimen ylistämällä ja päätti sen sillä, että hän waatei tuomiota, kowaa, armahtamatointa tuomiota sen ylitse, joka oli uskaltanut rikkoa maan lait, ja käynyt sortamassa kirkkoin ja luostarien wapauksia.

Wiimeinen kanne oli se että tämä rikos-alainen oli käynyt pyhän Ursulan luostarissa ja sieltä wiekotellut eli wäkisin wienyt nuoren ja hurskaan luostari-neiton.

"Mitäs tiedät sanoa puolustuksekses?" kysyi päätuomari.

Eberkopf — hän oli se kanteen alainen — tiesi kyllä ettei tässä auttanut ne mutkat, joita tawallisesti sopii käyttää oikeuden edessä, ja joilla syyn-alainenkin usein saattaa pelastaa itsensä. Tässä ei kysytty wieraita miehiä, eikä pidetty suurta lukua oikeuden ulkomuodosta. Asia oli ennen tuomittu ja tutkittu; ainoastaan tawan wuoksi otettiin se näin päätettää, jotta rikoksen alainen saisi koettaa wastata puolestansa.

"Tiedän kyllä," alkoi Eberkopf, "tämän oikeusistuimen, jonka edessä mä seison, tuomitsewan ja tutkiwan kaikki, ilman kenenkään puolta pitämättä, waan ennenkuin minä käyn wastaamaan siihen kanteesen että minä olisin ryöwännyt neiton luostarista, tulee minun kysyä, mitä korkia oikeus ajattelee mainitun neiton luostariin telkeemisestä?"

"Se mies," wastasi tuomari, "joka sen toimitti wäärillä kanteillansa, on tällä haawaa korkeimman tuomarin edessä; hän kuoli häyryyn, keittäisänsä kultaa."

Tämä sanoma näytti hämmästyttäwän syyn-alaista.

"Jos neiton luostariin sulkemus oli wäärin?" alkoi hän kysyä.

"Niin oli yhtä suuri wäärys hänen sieltä ryöwätä!" wastattiin.

"Waan minä woin näyttää toteen, etten olekkaan ryöwännyt neitoa luostarista," uskalsi Eberkopf nyt jyrkästi lausua; "yksi munkalais-nuorukainen, joka usein on kohdannut minua tielläni, on sen tehnyt, ja

minä waadin tässä sitä oikeutta, että saan miekkasilla hänen kanssansa näyttää wiattomuuteni!"

Hän tiesi kyllä olewansa syypää ja ettei häntä enää mikään auttanut, jouduttuansa Vehmgerichten käsiin, waan että hänen olis itseänsä piakkoon hakeminen jostain puun latwasta, johon hän oli kaulasta ripustettu. Mutta se anomus, jonka hän nyt teki, woi hänen pelastaa kumminkin ajaksi ja kenties kokonaan, jos hän miekkasilla joutuisi woitolle. Semmoista asian-ratkaistusta pidettiin Jumalan tuomiona, ja itse Vehmgerichte ei uskaltanut päättää eikä tehdä semmoista tuomiota wastaan.

Eberkopf ei siis tarwinnut peljätä joutuwansa rippumaan jonkun puun latwaan.

Jumalan tuomio.

Muutamia peninkulmia Kölnistä länteen on Aachen niminen kaupunki, merkittäwä Saksan historiassa sentähden että Kaarle suuri, sen waltakunnan alkuperustaja, asuskeli mielellään siinä kaupungissa, erittäin niiden lämminten lähteitten tähden, joita sen ympäristöllä löytyy kallioissa.

Hänen oli tapansa uiskennella niiden lähteitten wesissä, niinkuin ihmiset nytkin käywät terweydeksensä sitä wettä juomassa ja siinä uimassa.

Sama Kaarle on myös haudattu mainitun kaupungin komian kirkon alle, jonka hän itse oli rakentanut. Sittemmin sitä kaupunkia pidettiin suuressa arwossa koko keskuaikana, ja keisarit kruunattiin siellä tawallisesti Saksanmaan kuninkaiksi, eikä sitä keisaria

pidetty juuri hywänä, joka ei sieltä ollut käynynnä tuomassa truunuansa.

Keisari Ludowik, joka äskein oli saanut woiton riitaweljensä yli, oli tullut Aachenin kaupunkiin wieraisille. Hänen kunniaksensa wietettiin siellä nyt suuria juhla-pitoja. Mutta harwa juhla siihen aikaan meni ilman tornerikilwoituksia tahi leikki-sotaa. Niinpä nytkin oli aiwottu pitää semmoisia kilwoituksia, ja ne oikein suuria. Sentähden tänne oli kokountunut, paitsi keisarin seura, melkein lukemattomat joukot kaikista säädyistä, näiltä seuduilta, katselemaan iloa ja itse olemaan ilossa. Sillä jos ylhäisempäin käwi itsiänsä huwitteleminen keisarin parissa, niin pidettiinpä alhainenkin wäki hywissä mielin suunawauksella, jota itse pää-päiwänä heille oli tarjona ilman maksotta.

Emme tässä ota jutellaksemme kaikkia näiden pitoin waiheita, kun eiwät koske tämän kertomuksen juoksua; ainoastaan pää-päiwän tapaukset, jona torneri-leikkiä pidettiin, owat tässä kysymyksenä.

Niinkuin mainittiin, oli kaupunkiin kokountunut suuri joukko ritaria ja muita jalo-sukuisia waimoineen ja tyttärineen.

Leikki-sotaa warten oli tehty piiri, jonka yhdellä siwulla oli lehterit suuri-sukuisille katselioille; toisilla siwuilla oli aitaus, jottei asiaan kuulumatoin rahwas pääsisi työntäymään taistelo-asemalle.

Päiwä oli lyhyt, ja torneri-leikki oli aljettawa warhain, jotta ehdittäisiin se päättää ennen päiwän loppua.

Rahwas kokountui siis paikalle jo aamu-hämärässä, ja sen pauhina, nauru, ja pilkka-puheet y. m.

oliwat walmiina jo ennen täydellistä päiwän walkenemista.

Julistajat ratsasteliwat aitauksen sisä-puolella, tekemässä tarpeellisia järjestys-töitä torneri-lakien jälkeen.

Noin kello 9 ja 10 wälillä alkoi lehterit täytyä katselioilla sekä miehen että waimon puolisilla. Onneksi sattui päiwä olemaan kirkas ja taiwas selkeä, jotta ritarien ja naisten puwut, jotka loistiwat kullalta, hopialta ja teräkseltä, pääsiwät hywään näköön.

Siellä saatiin nyt nähdä kaikki Rheini-seudun kukoistus, nuoressa jalo-sukuisessa wäessä, miehissä ja waimoissa.

Niiden luwussa oli useita nuorukaisia, jotka tänään aikoiwat koetella woimaansa ja miehuuttansa armastensa nähden, joilta he toiwoiwat rakkauden silmäystä kehoitukseksi taistelossansa.

Siellä oli moni wapasukuinen neito, joka oli lahjaksi antanut sydämensä urhoolliselle ritarille, jolle hän nyt toiwoi woittoa.

Olipa näissä moni semmoinenkin kukka-suu, jonka sydän wielä oli wapaa, ehkä se löi kahta wikkelämmin nähdessänsä jonkun nuorukaisen palawat silmät, joiden puhe oli kyllä selkeää, waikk'ei suu ollut sanaakan wirkkanut.

Nyt tuli keisari Ludowik, ratsastaen uljaalla hewosella, ja seurattuna jalolta ritari-joukolta. Hänen pukunsa oli paljoa loistawampi kuin Mühldorfin tappelussa, ja itse hänen muotonsakin oli ylewämpi kuin silloin; hän oli pitkällisen kiistan perästä pääsnyt woitolle.

Keisari astui hewosesta ja nousi astimia myöden

häntä warten walmistetulle lehterille, johon edellä oli tullut hänen omaisiansa ja lähempiä ystäwiänsä. Hän kumarsi terwehdystä yhdelle korkia-sukuiselle neitolle ihanalla muodolla. Se oli Hollandin kreiwi Wilhelmin tytär, Margaretha, jonka kaswot nyt punehtuiwat keisarin terwehtäissä. Hän istui isänsä, kreiwi Wilhelmin rinnalla, ja hänen toisella puolellansa oli kaksi lasta, nimittäin keisarin kahdeksan wuotias poika, Ludowik, ja sen muutamia wuosia wanhempi sisar Mechtild, jonka wiimeksi mainitun toisella siwulla taas istui Thüringin mark-kreiwi Fredrik, jolle keisari oli luwannut tyttärensä puolisoksi. Fredrik koetti huwitella kihlattua morsiantansa kaikenlaisilla leikkipuheille, joita Mechtild kuulteli lapsekkaalla ujoudella, ja joihin se joskus naurahtain wastaeli.

Pikku Ludowikin kirkkaat silmät lenteliwät rahwaan yli ja katseliwat wäliin torneri-ketoa, miten siinä kaikki jo olis walmiina leikki-sotaan. Hänellä oli käsissä pideltäwänä wähäinen miekka.

Keisari seisahti puhuttelemaan Margarethaa, waan nyt kuului julistajain ääni aitaukselta, ilmoittawan kaikki olewan kiistaan walmiina, ja lukewan ne säännöt, joihin koko mailman ritaristo oli suostunut, tämmöisissä kiistoissa waarin otettawiksi. Muun ohessa julistettiin, että ritarien oli taistella tylsillä elikkä terättömillä punkeihäillä, eikä kenenkään ollut lupa pitkittää kiistaansa, sittekuin toinen elikkä toinen kahdesta taisteliasta oli saamut keihäänsä pirstotuksi tahi tullut syöstyksi ratsulta.

Woittajain oli odottaa palkkansa kauniista käsistä: Margarethan ja Mechtildin; ja nyt kuului sanoma että torneri-leikki sai alkaa.

Kerolle, aitauksen sisäpuolelle, ratsasti rinnatusten kaksi ritaria. He ajoiwat siihen päähän aitausta missä lehteri oli, ja terwehtiwät siellä olewia naisia ja keisaria.

He saiwat kumpikin terättömän keihään, ja nyt he ratsastiwat erilleen toinen toisestansa kumpaankin päähän aitausta. Merkin saatua julistajilta he sitte karkasiwat toinen toistansa wastaan oijastuilla keihäillä, ja terähyttiwät yhteen, jotta tomu maasta tuoksahti. Molemmat he pysyiwät ratsussa, mutta toisen keihäs katkesi. Se otti uuden keihään ja he ratsastiwat erilleen wielä toisen kerran ja taas yhteen niin tuimasti, ettei kumpikaan sen tärähdyksen perästä woinut pysyä hewosessa, waan putosiwat molemmat ketoon. Heidän taistelonsa oli siis loppunut, ilman kumpasenkaan woittoa. Heidän ei ollut edes pakko awata kypärinsä silmikkoa ja siten ilmoittaa kutka he oliwat.

Toisia tuli siaan, ja nyt taisteli usiampia yht'aikaa samoin kuin ne kaksi ensimäistä, kuitenkin sillä eroituksella että näistä muutamat jäiwät hewoseen kun toiset luiskahtiwat kentälle.

Se oli hupaista katsella sekä rahwaalle että ylhäisille, ja molemmista kuului mielen lausunnoita; rahwaan lausunnot oliwat paksuja ja törkeitä, niinkuin niiden tapa on; herraswäen puheet taas oliwat siistimpiä. Eikä itse leikistä tullut sen suurempaa wahinkoa, kuin että muutamilta lähti marraskesi kupeesta, toisilta nilkahtui sääri, muutamilta katkesi kylkiluu, toisilta meni niskat nurin.

Woittajat ratsastiwat nyt lehterin puolelle, terwehtäin keisaria, ja sieltä nousi se kreiwinna Margaretha, jota pidettiin keisarin morsiamena; keisarin puo-

liso Beatrix oli wuoden ajan ollut kuollunna. Margaretha jakaili nyt kulta-käädyjä ja ranne-renkaita y. m. woittajille palkinnoksi.

Waan sill'aikaa oli mark-kreiwi Fredrik jättänyt asemensa prinsessa Mechtildin rinnalta, jossa hän uskolla oli istunut koko ajan. Nyt hän nähtiin ajawan kiiltäwässä teräs-puwussa komialla hewosella aitauksen sisä-puolelle, kehoittain sillä jokaista, kuka waan tahtoi, käymään hänen kanssansa kiistalle. Hänen ei ollutkaan syytä häwetä muotoansa siinä kun hän lennätteli irstasta ungarilaista hewostansa; ja hän woitti samanlaisessa leikissä wiisi ritaria peräksyten.

Sitte hän meni Mechtildin eteen, joka astui ales lehteriltä tuomaan omalle sankarillensa palkkaa. Mark-kreiwi laskihe polwillensa, ja se ihana lapsi istutti hänen kypäriinsä soman koristuksen struthio-linnun sulista, joihin oli palmikoittu helmiä ja kalliita kiwiä.

Waan nyt muuttui leikki-sodan muoto. Kedolle ratsasti outo julistaja, ja häntä seurasi outo ritari, silmikko ummessa. Se kantoi teräwää keihästä ja oli muutenkin täydessä sota-asussa.

"Mitä nyt?" kysyi keisari kummastellen, ja torneri-julistajat piirittiwät tämän uuden wirka-weljensä, sill'aikaa kuin se outo ritari laski hewosensa karailemaan ympäri ketoa. Waan julistajan lausuttua sana niille toisille, he nöyryydellä wetäysiwät hänestä.

"Pyhän Vehmgerichten nimessä," huusi se outo julistaja, jonka kaswot niinikään oliwat peitetyt, "ilmoitan minä, että korkian Rooman keisarin ja waltakunnan ruhtinain sekä kaiken tämän jalon yleisön edessä kaksi ritaria tulee taistelemalla näyttämään, kummanko heistä Jumala pitää wiattomana. Ja pyydän minä,

saman istuimen nimessä, koko tätä jaloa katsoja-kuntaa tarkalla waarilla pitämään, että heidän taistelonsa käypi ritari-sääntöin jälkeen."

Tämän huudettua hän siirtyi siwulle ja muutaman hetken perästä ratsasti toinen onto ritari, ikään warustettuna täyteen hengen kauppaan, torneri-kedolle.

Molemmat ritarit oliwat yhtäläisessä teräs-waatteessa ainoastaan sillä eroituksella, että wiimeksi tulleella oli nauharuusu kypärin sulassa. Hänen hewosensa oli pulskea, rautio, bohemilainen; ensin tulleen hewonen oli musta. He lähestyiwät toinen toistansa terwehtäin keihään kärjen painamalla. Waan pian heidän aikomuksensa tuli näkywiin, kun se ruusu-ritari heitti toiselle ritarille sota-kintaan ja sai siltä toisen wastaan, ja nyt oli molemmilla yhtäläinen kinnas oikeassa kuin wasemmassakin kädessä.

"Agnes Lichtenau!" lausni ruusu-ritari, kuitenkin niin alhaisella äänellä ettei se kuulunut katselioille.

"Agnes Lichtenau!" wastasi toinen ritari samoin.

He erisiwät toinen toisestansa, ja nyt wallitsi yleinen äänettömyys katselioissa; itse rahwaskin piti suunsa kiini.

Ritarit oliwat kummassakin päässä aitausta ja odottiwat julistajan merkkiä; se annettiin, ja nyt he laskettiwat täyttä karkua toinen toiseensa.

Se oli hirmuinen tömähdys; hewoset lensiwät kintuilleen; keihäät katkesiwat, kilwet halkesiwat, mutta harniskat pitiwät, ja molemmat miehet istuiwat yhtä jämeästi satuloissansa.

Uusi koetos samanlainen ei tullut kysymykseenkään; he tarttuiwat kumpikin sotakirweesensä.

Se ensin tullut ritari tawoitti julman tähtäyksen

ruusu-ritarin päätä wasten, mutta se hawaitsi waaransa ja sai oman kirweensä eteen; hänen wihamiehensä kirwes meni pirstaksi, ja nyt olisi ruusu-ritarin ollut aika maksaa wihamiehensä kirwes-lyönnin samanlaisella, waan hän paiskasi kirweensä ketoon ja sieppasi miekkansa.

Nyt ei taistelo kestänyt enää kauwan. Ruusu-ritari työnsi miekkansa läpi wihamiehensä kaulan; mies kaatui kuoliana kedolle.

"Jumala on tuominnut," huusi julistaja; ja se sanoma kaikui yli katseliain joukon.

Keisari Ludowik ja hänen seuransa oliwat suurella tarkkuudella silmänneet tätä taisteloa. Woittaja ajoi nyt lehteriä kohden, aukasi silmikkonsa ja kumartihe keisarille.

"Ah, Klaus Götrikkinen!" sanoi keisari ystäwällisellä äänellä, "sinäkö se olitkin? terwe tultuas ja onnea woitolles."

Pääte.

Pyhäjärween laskeun Tampere, Pyhäjärwestä laskeun Nokia. Se on wähäinen soma järwi, se Pyhäjärwi, noin wiittä, kuutta wirstaa pitkä, päästä päähän soutain. Joka sitä ottaa silmälläkseen esim. Pynikin wuorelta, lähellä Tamperetta, oppii sen somenutta pian ihailemaan. Sen rannat owat meltein ylisten ympäri wihantelewina peltomaina, mutta wähän etäämmällä näkyy hakometsiä ja lehtoja, kukkuloita ja laaksoja taiwaan reunaa wastaan. Siellä ja täällä on peltoin siwuilla kyliä ja useita somasti rakennettuja

kartanoita molemmin puolin järweä; Hatanpää ja Sankila, Wiiki ja Maatiala, Rahola ja Walkila. y. m.

Koko sen näkyalan luonto on niin eriomaisen kodokasta, että siihen kuka katselia hywänsä, tylsä-tunteinenkin, pian mieltyy. Järwelle on wiskelty useita wiheriöitsewiä luotoja, joiden lehtipuut päiwän-laskussa heittäwät lawean warjonsa weteen. Suurin ja wihantawin kaikista on Wiikin saari, jossa kaupunkilaiset Tamperelta pyhä-iltasina käywät lystäilemässä. Muinoin he sinne kulkiwat kaksi hankasissa weneissä, — isompaa kun ei ollut — waan nyt käy Pyhäjärweä edes-takasin wähäinen höyry-wene, jolla pyhäpäiwinä on tapa kanniskella käsi-työläisiä ja tehdasten työntekiöitä huwimatkoilla, ja häwittää luonnon hiljaisuuden pyöräinsä kohinalla, ja henkiä pistäwää sawuansa ihanalta tuntuwaan kaswi-löyhkyyn. Waan niinpä on ihmisenkin tapa, jonka rehkinästä siinä nähdään kuwans. Hän tulee aina touhullansa ja kohinallansa sekoittamaan ja muuttamaan luonnon työ-alaa.

Joku wuosi tässä kerrottuin tapausten jälkeen, nähtiin kesä-iltana wene kulkewan Pyhäjärwellä. Siinä weneessä oli kaksi nuorta henkeä, mies ja waimo. Molemmat oliwat puwusta ja muodosta katsoin yläisempää säätyä, kuin näillä tienoilla muuten silloin asui. Waimon waatteet oliwat sitä kallista waaleata kangasta, jota siihen aikaan kudottiin Brabantissa. Mies taas oli ritarien tawallisessa koto- eli rauhapuwussa. Hän sonti wenettä, ehk'ei heidän matkallansa näkynyt olewan mitään erinomaista tarkoitusta. He oliwat kukaties katselemassa seudun kauneutta, joka silloin wielä oli jotenkin luonnon wallassa, paitsi että järwen läntisessä päässä, Rotian puolella, oli uusi

huone kehällä. Se oli tawallisia huoneita isompi ja tehty aiwan outoon rakennus-parteen.

Ne kaksi siinä weneessä näkyiwät nyt ottawan silmäilläksensä tätä huonetta, millinen sen muoto olisi sinne kauwas järwelle. Molempain katsannossa kuwasti tyytyväisyys, — ja erittäin sen nuoren naisen.

"Ah, ah, Klaus," sanoi hän, minkä ihanan asunnon sinä rakennat meille!"

"Ei se kuitenkaan ole werrattawa kotomaas uljaisiin howiin," wastasi Klaus Götrikkinen, "mutta — ne howit eiwätpä aina sisällä onnellisuutta, eiwätkä myös woi jakaa sitä ympärillensä, sen olet sinä, Agnes armahani, saanut kyllä hawaita, jos minäkin. Ei mitään olis minua estänyt warustamasta tuota huonetta linnan tawalla, sillä tämä seutu on minun, waan en minä tahdo sitä tehdä jälkeisilleni, ett'eiwät nousisi kansan sortajiksi, sen jalon kansan, joka ei milloinkaan ole ansainnut orjuutta. Tuon huoneen he saawat polttaa tuhaksi, kun joku sen asujamista tulee röykkiäksi. Waan jos wihamies sitä piirittää, niin he kaikki, tämän kunnan miehet, tulewat sen apuin."

"Tämä maa kun on niin kaunis, miten eikö sen kansa olisi jaloa" sanoi Agnes, joka täll'aikaa oli jättänyt istuimensa perä-tuhdolla ja tullut Klausen rinnalle, "ja olethan sinä itsekkin samasta kansasta," lisäsi hän, ja lymytti kaswonsa ritaria wasten.

Juttelimme miten Klaus Götrikkinen oli woittanut Eberkopfin Aachenin torneri-kiistassa, ja sitte lähestynyt keisari Ludowikiä, joka häntä ilomielin terwehti, ja jolle hän asiat kertoi alusta loppuun. Tässä ei lienee tarwe pitkillä puheilla enää lauseskella miten seikat selweniwät, kun niihin ryhtyi sekä keisari että

arkkipispat. Agnes Lichtenau pääsi nyt kerrankin wainojistansa, sekä maallisista että kirkollisista, ehkä suuri osa hänen perinnöstänsä oli mennyt hukkaan. Hän suostui jättämään kotonsa ja kotomaansa ja seuraaman Klausea Suomehen, jossa hän oli ennen käynyt, ja jonka kylmyyttä hän ei peljännyt.

Heinrich Ratsmann jäi Kölniin, kauppaansa käyttämään, waan hän lupasi wielä joskus käydä Turussa ja sillä tiellä poiketa Klausea ja Agnesta terwehtämässä. Historia ei puhu miten hän täytti tämän lupauksensa.

Simeon, se wanha Juudalainen, oli saattanut Eberkopfin Behmgerichten käsiin, siten että hän oli ilmoittanut kaikki Eberkopfin ja "tähtien tuttian" wehkeet yhdelle, jonka hän tiesi mainitun sala-oikeuden jäseneksi. Asiat tutkittiin, "tähtien tutkia" haastettiin oikeuden eteen, mutta hän wältti tuomionsa myrkkyä nielemällä waikka hänen luultiin hätään kuolleen. Eberkopfia, joka pidettiin syyn-alaisena, seurattiin joka askel, hänen tietämättänsä, erinomaisella tarkkuudella; siitä se tuli, että hän haastettiin oikeuden eteen juuri neiton luostarista ryöwättyänsä.

Tiedämme jo miten hänen asiansa päättyi. Hän toiwoi saawansa kuolla ritarin tawalla, eikä hirressä, jonka tähden hän pyysi Jumalan tuomiota. Siinä hän kuolisi ilman häpeää — taikka kukaties woittaisi ja pääsisi kaikesta kanteesta. Sentähden hän taistelikin oikein mielensä perään, waan tiedämme jo että Klaus Götriklinen hänen woitti.

Niin oli kulunut wuotta kaksi. Suomenmaa oli tullut täydellisesti Ruotsin waltaan, sillä Nowgrodi-

laiset oliwat äskein tehdyssä Pähkinälinnan rauhassa suostuneet jättämään heille puolen Karjalasta.

Ja olemme nyt saattaneet nämä kaksi nuorta kaikista wastahakoisuuksista siihen hetkeen, jona Agnes lymytti suloiset kaswonsa Klausea wasten. Eikä nyt enää ollut kukaan heidän onneansa häiritsemässä.

Päiwä oli laskeumallansa; ei ainoatakaan tuulen wärähdystä näkynyt wedessä, eikä kuulunut luotoin lehdissä. Se oli siihen aikaan wuodesta, jolloin pihlajat kukoistawat, ja jolloin laulu-rastas säweltää kaikkein pidemmät nuottinsa. Ilma oli kukka-löyhkyä ja linnun-laulua täynnä. Maassa oli rauha — ja luonnossa — ja ihmisissä. Niitä löytyy hetkiä toisinaan semmoisia, jona kaikki pitäwät juhlaa, kansat ja erityiset ja luonto. Ne hetket owat kuitenkin harwoja, sillä ihmisten arkipäiwät owat useimpia kuin juhlat, ja taisteloin ajat kansoissa pidemmät kuin rauha. Ei Suomen kansankaan rauha-juhlat ole olleet pitkällisiä.

~~318.IX.15~~

Suom. kaunok. 3.